

ACTA UNIVERSITATIS LUNDENSIS.

LUNDS UNIVERSITETS ÅRS-SKRIFT.

1866.

PHILOSOPHI, SPRÅKVETENSKAP OCH HISTORIA.

LUND, 1866—7.
BERLINGSKA BOKTRYCKERIET.
DISTRIBUERAS GENOM C. W. K. GLEERUPS SORTIMENT I LUND.

ACTA UNIVERSITATIS LUNDENSIS.

LUNDS UNIVERSITETS ÅRS-SKRIFT.

FÖR ÅR 1866.

LUND, 1866—7.
BERLINGSKA BOKTRYCKERIET.
DISTRIBUERAS GENOM C. W. K. GLEERUPS SORTIMENT I LUND.

LUNDS UNIVERSITETS ÅRS-SKRIFT

FÖR ÅR 1866.

III.

AFDELNINGEN FÖR PHILOSOPHI, SPRÅKVETENSKAP OCH HISTORIA.

NATIONAL-BIBLIOTHEK
WIEN

Innehåll:

De Pervigilio Veneris.

Scripsit

OLAVUS JACOBI.

„Ἐι δέ τις ἕτερα τούτων κρείττω ἐρεῖ,
τὰ βέλτιστα νικάτω.„
Dion. Halic. Lib. XI cap. 14.

Ex omnibus, quæ litteris mandarunt veteres scriptores et quasi hereditate nobis reliquerunt, nescio equidem, an nullum monumentum, sive contextum, quem dicunt, verborum, sive in primis singulas singularum enuntiationum sententias respexeris, vel ad emendandum vel ad interpretandum difficilius sit, quam carmen illud Latinum, quod *Pervigilium Veneris* inscribi solet.[1] Quamvis enim tot tantoque ingenio instructi viri operam magnam ac studium in hoc carmine perscrutando posuerint, nondum tamen num singulæ carminis strophæ integræ sint versusque omnes probe ordinati, quo tempore quemque ad finem compositum sit carmen, ubi et quomodo festum sollemne, ad quod carmen pertinet, celebratum sit, satis potuit explorari. Quæ quum ita sint, arrogantiæ temeritatisque crimen vix evitare possem, si rem tam obscuram tamque defficilem eum ad finem me perducturum esse sperarem, ut aut nihil difficultatis aut non multum restaret. Nihil igitur ejusmodi animo umquam obversari potuit. Id autem in hoc opusculo

---

[1]) Carmen, quod hoc tempore tractaturus sum, plerumque *solere* ita inscribi ex industria dico propter Erasmum, Aldum Manutium, Gyraldum, qui, nescio quo juro, hoc carmen *Ver* sive *de Vere* inscribendum censuerint. Quam in opinionem fortasse ideo inciderunt, quia versus intercalaris, quem codicum auctoritate nisi toti carmini præmittere solent editores, ab uno pluribusve codicibus abfuit, ut hoc fuerit carminis initium: *Ver novum* sq.

Conf. Wernsdorfii Poet. Latt. Min. Tom. III pag. 446. Buech. p. 42. extr.

conscribendo spectavi, partim ut quæ viri docti alius alio melius de hac re sibi persuaserant diligentius examinarem, partim ut, quoad ejus fieri posset, et ipse pro tempore et facultatibus ad rem accuratius explicandam aliquid conferrem, præsertim quum, quod scirem, nostratium nemo hoc carmen tractandum umquam suscepisset. Atque vitia, quibus opusculum meum vereor ne laboret, quippe quum in re obscura atque dubia tractanda verser, ea spero fore ut et facile a viris doctis ætati meæ condonentur et alios me feliciores sagacioresque ad rem denuo tentandam et longius proferendam incitent. [2])

Ipsa autem res, in qua explicanda versaturus sum, in tres potissimum partes distribuenda videtur. Primum igitur dicam de verbis carminis ipsis eorumque ordine et ad versus strophasque conformandas inter se connexu, deinde ea ex-

---

[2]) Non alienum videtur h. l. ea laudare opera atque editiones, quibus in hoc libello elucubrando uti easque consulere mihi licuit.

Pervigilium Veneris ex editione Petri Pithoei cum ejus et Justi Lipsii notis, cet. Hagæ Comitum MDCCXII.

De Pervigilio Veneris apud Romanos celebrato et de carmine, quod ei pervigilio dicatum est. Wernsd. Poet. Latt. Min. Tom. III p. 425. Ib. Tom. IV P. 2 pag. 854. Tom. V P. 3 pag. 1465.

Catullus, Tibullus, Propertius, Cum Galli Fragmentis et Pervigilio Veneris. Studiis Societatis Bipontinæ. Biponti CIↃIↃCCLXXXIII.

Die Nachtfeier der Venus lateinisch und deutsch mit Anmerkungen von Anton Möbius. Soest 1816.

Die Nachtfeier der Venus (in "Litterarische Analekten, herausgegeben von F. A. Wolf. Berlin 1820," IV p. 558).

Pervigilium Veneris ad Codd. Salmas. et Pith. exactum ab Jo. Casp. Orelli. Turici MDCCCXXXII.

Panegyrin De Certaminibus Civium Litterariis indicit Doct. H. C. A. Eichstadius. Adjectum est Pervigilium Veneris. Jenæ 1839.

De Carmine Latino, quod Pervigilium Veneris inscribitur. Dissertatio Inauguralis Philologica, quam — — — defendet Auctor Gust. Henr. Heidtmann. Gryphiæ MDCCCXLII.

Pervigilium Veneris Pristino Nitori Restitutum. Lipsiæ CIↃIↃCCCLII. (Editor est Fridr. Lindemann, si quidem Bibliothecæ Scriptorum Classicorum Engelmannianæ fides est habenda).

Conferas velim quæ ad hunc librum recensendum disputat Freius in Museo Rhenano 1856 pag. 195 sq.

"Veillée de Venus" in "Poesies Populaires Latines par M. Edèlstand du Méril. Paris 1843."

Pervigilium Veneris adnotabat et emendabat Franciscus Buechelerus. Lipsiæ MDCCCLIX.

Viro Summo Friderico Theophilo Welcker Diem Solemnem XVI. M. Octobris Gratulatur Theodorus Bergk. Inest Commentatio De Pervigilio Veneris. Halæ MDCCCLIX.

De Buecheleri et Bergkii editionibus judicium fecit Lucianus Mueller in Annal. philol. 1861.

ponere conabor, quæ ad mythologiam et historiam pertinent, denique ad ea, quæ difficiliora sunt intellectu, interpretanda progrediar.

Priusquam ipsum carminis contextum, quem dicunt, qualis meo quidem judicio videtur conformandus, subjiciam, perpauca mihi sunt præmittenda de codicibus, quibus hoc carmen continetur. Exstat igitur Pervigilium Veneris in duobus libris manu scriptis, codice Salmasiano et Pithoeano sive Thueano, quorum utrumque ex uno eodemque codice archetypo, illum autem quam hunc multo et vetustiorem et meliorem, esse propagatum nostri temporis viri docti sibi persuadent. [3]) Quos codices, accurate et religiose descriptos, edendos curavit philologus ille præclarissimus, Jo. Casp. Orellius. Turici 1832. Ejus igitur editionem, quam supra jam laudavi, is adeat velim, qui hos codices eorumque scripturas plenius cognoscere cupiet.

I.

Cras amet qui numquam amavit, quique amavit cras amet.
Ver novum ver jam canorum, vere natus orbis est:
Vere concordant amores: vere nubunt alites,
Et nemus comam resolvit de maritis imbribus.
Cras amorum copulatrix inter umbras arborum [5]
Implicat casas virentes de flagello myrteo.
Cras Dione jura dicit fulta sublimi throno.
Cras amet qui numquam amavit, quique amavit cras amet.

II.

Cras erit quom primus Aether copulavit nuptias, [59]
Ut pater totum crearet vernis annum nubibus:
In sinum maritus imber fluxit almæ conjugis,
Unde fetus mixtus omnes aleret magno corpore.
Tunc cruore de superno, de maritis imbribus [9]
Cærulas inter catervas inter et bipedes equos
Fecit undantem Dionen spumeo Pontus globo.
Ipsa venas atque mentem permeanti spiritu [63]
Intus occultis gubernat procreatrix viribus

---

[3]) Orellio quidem propter codicum discrepantiam aliter de hac re visum est. Or. l. l. p. 218.

Perque cælum perque terras perque pontum subditum [65]
Pervium sui tenorem seminali tramite
Imbuit jussitque mundum nosse nascendi vias.
Cras amet qui numquam amavit, quique amavit cras amet.

III.

Ipsa Trojanos penates in Latinos transtulit:
Ipsa Laurentem puellam conjugem nato dedit [70]
Moxque Marti de sacello dat pudicam virginem
Romulas et ipsa fecit cum Sabinis nuptias,
Unde Ramnes et Quirites proque prole posterum
Romuli patrem crearet et nepotem Cæsarem.
Cras amet qui numquam amavit, quique amavit cras amet. [75]

IV.

Rura fecundat voluptas, rura Venerem sentiunt.
Ipse Amor, puer Dionæ, rure natus dicitur:
Hunc, ager quum parturiret, ipsa suscepit sinu,
Ipsa florum delicatis educavit osculis. [4])
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
Cras amet qui numquam amavit, quique amavit cras amet. [80]

V.

Ipsa gemmis purpurantem pingit annum floridis, [13]
Ipsa surgentes papillas de favoni spiritu
Urget in notos penates: ipsa roris lucidi, [15]
Noctis aura quem relinquit, spargit humentes aquas.
En micant lacrimæ trementes de caduco pondere:
Gutta præceps orbe parvo sustinet casus suos;
Jam pudorem florulentæ prodiderunt purpuræ.
Humor ille, quem serenis astra rorant noctibus, [20]

---

[4]) Etsi non tot hujus carminis strophas, quot Bergkius, mutilatas esse concedo, nonnullos tamen versus h. l. excidisse ei assentior eosque octo fuisse conjicio.

Mane virgines papillas solvit humenti peplo.
Ipsa jussit mane totæ virgines nubant rosæ:
Facta Cypridis de cruore deque Amoris osculis
Deque gemmis deque flammis deque solis purpuris,
Cras ruborem, qui latebat veste tectus ignea.
Unico marita nuda non pudebit solvere.
Cras amet qui numquam amavit, quique amavit cras amet.

VI.

Ipsa Nymphas diva luco jussit ire myrteo:
It puer comes puellis, nec tamen credi potest
Esse Amorem feriatum, si sagittas vexerit.
Ite Nymphæ, posuit arma, feriatus est Amor:
Jussus est inermis ire, nudus ire jussus est,
Neu quid arcu neu sagitta neu quid igne læderet.
Sed tamen Nymphæ cavete, quod Cupido pulcher est;
Totus est in armis idem, quando nudus est Amor.
Cras amet qui numquam amavit, quique amavit cras amet.

VII.

Compari Venus pudore mittit ad te virgines:
Una res est, quam rogamus: cede, virgo Delia,
Ut nemus sit incruentum de ferinis stragibus
Et recentibus virentes ducat umbras floribus. [58]
Ipsa vellet te rogare, si pudicam flecteret:
Ipsa vellet ut venires, si deceret virginem.
Jam tribus choros videres feriatos noctibus
Congreges inter catervas ire per saltus tuos
Floreas inter coronas, myrteas inter casas.
Nec Ceres nec Bacchus absunt nec poetarum Deus.
Te sinente tota nox est perviglanda canticis.
Regnet in silvis Dione: tu recede, Delia.
Cras amet qui numquam amavit, quique amavit cras amet.

VIII.

Jussit Hyblæis tribunal stare diva floribus:
Præses ipsa jura dicet, assidebunt Gratiæ.
Hybla totos funde flores, quidquid annus attulit:
Hybla florum sume vestem, quantus Aetnæ campus est.
Ruris hic erunt puellæ vel puellæ montium,
Quæque silvas quæque lucos quæque fontes incolunt.
Jussit omnes assidere pueri mater alitis,
Jussit et nudo puellas nil Amori credere.
Cras amet qui numquam amavit, quique amavit cras amet.

IX.

Ecce jam subter genestas explicant tauri latus, [81]
Quisque tutus quo tenetur conjugali foedere:
Subter umbras cum maritis ecce balantum greges
Et canoras non tacere diva jussit alites.
Jam loquaces ore rauco stagna cycni perstrepunt: [85]
Assonat Terei puella subter umbram populi,
Ut putes motus amoris ore dici musico,
Et neges queri sororem de marito barbaro.
Illa cantat, nos tacemus: quando ver venit meum?
Quando fiam uti chelidon et tacere desinam? [90]
Perdidi Musam tacendo, nec me Phoebus respicit:
Sic Amyclas, quum tacerent, perdidit silentium.
Cras amet qui numquam amavit, quique amavit cras amet.

V. 1. Primum versum *intercalarem* a librario appositum esse eamque ob causam plane abjiciendum jam suspicatus est Scriverius, eique assentiri videtur Buechelerus.[5]) Quæ opinio, quamvis sit falsa, digna videtur, quam examinemus et, si fieri possit, corrigamus vel etiam redarguamus. Facile equidem concesserim, versum illum intercalarem et hoc in carmine et alibi iis, quæ præcedunt, adjungi, ut quasi postludium (ἐπιμελῴδημα, ἐπῳδήν) efficiat,[6]) quemadmodum in fine hujus carminis apponitur, ubi iis, quæ præcedunt, adnumeretur, necesse est. Conferas Catull. Carm. 64: 327 sq.:

Currite ducentes subtegmina, currite, fusi

quem versum intercalarem præcedentibus a poeta fuisse adnumeratum, nemo non videt.

At ex his si quis effectum vult, versum intercalarem numquam iis conjungi posse, quæ sequantur, et eam ob rem ab initio hujus carminis prorsus esse amovendum, næ ille vehementer errat. Hunc enim versum satis constat apud Virgilium, Theocritum,[7]) alios, præludii (προάσματος, προαυλίου) locum obtinere. Virg. Ecl. VIII, 21—61, 68—109. Thocr. Id. I, 64—142, II, 17—68.[8])

---

[5]) Conf. Buech. p. 52.

[6]) Quo commodius sententiam meam exprimere possim, liceat mihi *præludii* et *postludii* uti nominibus.

[7]) Theocritus haud scio an primus versum intercalarem adhibuerit.

[8]) Ille hunc imitatus est, ut jam pridem ostenderunt viri docti, qui Virgilium sunt interpretati.

Forsitan quispiam animadverterit, versum intercalarem illos apud poetas, quos modo nominavi, quotiescumque præponatur, simul postponi solere, eundemque ita mutatum, ut jam ipsa forma hujus versus atque adspectus duplicem ejus indicet usum, ut apud Virg. *Incipe—Decine; Ducite—Parcite;* apud Theocr. *Ἄρχετε—λήγετε,* tum autem semper esse postpositum, quandocumque, sicut in in *Pervigilio Veneris,* sine ulla mutatione identidem repetatur. Quæ animadversio, speciem quandam veritatis præ se ferens, ut redarguatur, satis erit attulisse idyllium illud *Ausonii,* quod *Precatio Consulis* inscribitur, ubi usque ab initio et immutatus repetitur et iis, quæ sequuntur, aperte conjungitur hic versus intercalaris: *"Jane, veni: novus anne, veni: renovate veni Sol."* Præterea hic versus eo aptior est, qui in exordio carminis ponatur, quippe quum ita positus non sine vi quadam et pondere totum carmen aperiat ejusque sit quasi præconium, quo utens poeta ab omnibus Veneri jam esse pervigilandum et amori indulgendum doceat. Conf. Arnob. adv. gent. VII, 238, ubi hoc est præconium: *Jovis epulum cras est.*

Universa autem versuum intercalarium quæ sit vis et natura, si quærimus, alia prorsus inducitur quæstio, cui breviter respondere conabor. Quæ quidem quæstio hac nostra demum ætate accuratius exquiri coepta est, ut de ea haud injuria dici possit: *adhuc sub judice lis est.* Ut alios omittam, de hac re nuperrime disputavit Otto Frankius in libello, qui inscribitur: *De artificiosa carminum Catullianorum compositione. Berolini MDCCCLXVI.*[9]) Qua in re dijudicanda quantum inter se distent viri doctissimi, si quis cognoscere volet, is legat velim Frankii illum librum, quem modo laudavi, et quidem præsertim pagg. 42, 43, ubi eum, ut ipsius verbis utar, de carmine amoebæo (LXII) quæsiturum magna schematum et sententiarum de genuina ejus conformatione propositarum copia ac discrepantia pæne obruit. Atque de aliis quoque ejusdem generis carminibus ordinandis haud scio an similiter judicandum sit. Verumtamen, ne longus sim, id serte tenendum videtur, poetas latinos in versu intercalari utendo æquabilitatem quandam partium atque congruentiam semper esse

---

[9]) Conf. quæ de eadem re scripsit Otto Ribbeckius: Die symmetrische Composition der Antiken Poesie. Nov. Mus. Helvet. vol. I pagg. 213—242.

Die Symmetrie und Responsion der Sapphischen und Horazischen Ode, Von D:r C. Prien, Professor. Lübeck 1865.

secutos.[1]) Quam stropharum æquabilitatem etiam a Pervigilii scriptore esse servatam, verisimile est; ut a Luciano Muellero dissentiam necesse sit, qui de Catullo et auctore Pervigilii hoc facit judicium: "Porro, vulgo ut notumst, versus intercalares satis inconsinne inseruere carminibus Catullus et auctor pervigilii Veneris.[2])

Videamus igitur, num carmen Pervigilii Veneris, quomodo a nobis est institutum, æquabilitatis illius præbeat vestigia. Ecce hæc formula:

6. 12. 6. 12 (= 4 + 8). **14.** 8. 12. 8. 12.

V. 2. Buechelerus, codici Salmasiano nimis obnoxius ejusque auctoritate nisus, confirmat, h. l. legendum esse *Jovis* pro eo, quod exhibet cod. Pithoeanus: *orbis est.* Quod utrum vere an secus judicaverit, nobis est inquirendum. Atque istam nominativi formam, quæ est *Jovis,* in usu fuisse et quidem frequentius iis temporibus, ad quæ carmen Pervigilii Veneris referendum videtur, sane non est infitiandum.[3]) At vero hoc in versu legendum esse non *orbis* sed *Jovis,* multis ductus rationibus negem necesse est. Toto enim hoc carmine ne minima quidem de Jove ejusque natalibus fit mentio, et mirum quantum ipsum carminis argumentum imminuisset et obscurasset, immo tantum non absurde egisset, si in carmine ad ver verisque Numen celebrandum aperte conscripto et quidem præsertim in ipso carminis exordio Jovem ejusque natales item ad vernum tempus retulisset.

Accedit anomalum, quod dicunt, metrum, cui consulendum est verbis transponendis, id quod vult Buechelerus. Quæ verborum trajectio, quippe quæ in carmine haud facile exoriri possit, ejusmodi mihi videtur, quæ indicet, codici Salmasiano h. l. fidem non esse habendam. Ea autem scriptura, quam exhibet C. P., si nobis erit probata, ne litterula quidem erit vel mutanda vel transponenda. Deinde si hoc carmen statuerimus cantilenam esse popularem, sæpius

---

[1]) Quod ita esse, cur neget Bergkius, admiror, quamquam hunc poetam singulas carminis strophas exæquavisse verisimile esse dicit. Bergk. l. l. p. 14.

Conf. Catulli Veronensis Liber Recognovit R. Ellis. Londini MDCCCLXVI. Præfat. pagg. 7—11. Qui vir doctus quum in compluribus carminibus Catullianis rationem quandam arithmeticam esse adhibitam ostendit, hæc addit: "nec dubito in ceteris horum carminibus eandem συμμετρίαν reperiri posse, quamvis in multis vix discernatur" (l. l. p. II).

[2]) Luciani Muelleri "De Re Metrica" pag. 465.

[3]) Conf. Varro de L. L. 7.

The Age of Petronius Arbiter by Charles Beck. Cambridge 1856. Pag. 132.

a vulgo decantatam, fabulam autem de Jovis natalibus ex arcanis sacrorum Cretensium petitam nec umquam per vulgi ora fuisse pervulgatam, [4]) magis etiam elucebit, Buechelero nos assentiri non oportere. Præterea, si ad mythologiam spectamus, aptissima est hæc scriptura: *orbis est,* quippe quæ communibus veterum de prima rerum origine opinionibus quam maxime congruat. Conf. Virg. G. II, 336 sq. Lucr. V, 735 sq., alibi.

In iis, quæ sequuntur, ubi turbatus versuum stropharumque ordo [5]) tot tantasque objicit difficultates, quæ aut nullo modo aut certe difficulter superari demique possint, duce potissimum usus sum Buechelero, qui eas et versuum et stropharum ordinandarum causas afferre visus sit, ut eum præ ceteris dignum quodammodo putarem, cui hac de re assentirer ejusque vestigiis insisterem, [6]) ita tamen ut, meo semper utens judicio, nonnumquam ab eo discederem, iis nempe commotus rationibus, quas suo quamque loco allaturus essem.

V. 9. Tunc). Versum nonum, qui a particula illa *Tunc* incipit, esse vitiosum itemque male locatum neque posse novam inchoare stropham, inter viros doctos constat, idque jam vidit Lipsius, quem secuti critici alii aliam commendarunt emendandi viam. Nimirum in iis, quæ antecedunt, nihil est, ad quod referri possit illud *Tunc,* id quod et ex ipsa sententia intelligere licet et præcipue ex illa præteriti forma, quæ est *fecit.* Quocirca versus 9—11 aut pro spuriis habendi sunt et plane ejiciendi aut confugiendum est ad eam versuum transpositionem, qua adhibita hi versus præcedentibus commode applicentur. Atqui spurii omnino et appositi quominus hi versus habeantur, tres impedire causas opinor. Primum enim ea, quæ his versibus continentur, quippe quæ ortum Diones (Veneris) commemorent, huic carmini sunt aptissima; deinde non ita sunt comparata, ut interpretationis loco esse possint; postremo particula illa, quæ est *Tunc,* satis ostendit, alium eundemque meliorem versuum ordinem esse quærendum vel, ut planius dicam, eam versuum perpetuitatem indagari oportere, quam principio inter eos intercessisse credibile sit. Quod idem Buechelero, cum

---

[4]) Quod ita esse Buechelerus unus negat.

[5]) Quæ turbatio quomodo exorta sit vel exoriri potuerit, non sine probabilitate quadam ostendere conatus est Buechelerus p. 10 sq.

[6]) Non quin audacius egisse mihi hac quoque in re videretur Buechelerus, eum duxi sequendum, sed quoniam et multa turbata esse videbam nec ipse facere audebam hujus rei emendandæ periculum.

versu 8 conjungenti v. v. 59 sq.,[7] contigisse credo, nisi quod versum 62 spurium sive insiticium esse minime concedo.[8]

V. 60. Ut pater totum crearet vernis annum nubibus). Hic versus et gravi laborat codicum discrepantia et multis multorum emendandi experimentis: *totis* (codd.)— *totum* (Salmasius), *crearet* (C. P.)— *creavit* (C. S.), *vernis* (codd.)— *veris* (Sanadonus)— *vernus* (Pithoeus). Heidtmanno et Bergkio auctoribus legendum esse putavi *totum* (annum), his maxime ductus rationibus: 1) Salmasius ex codice suo hanc enotavit scripturam,[9] 2) alioquin illud *annum* quum inepte careat epitheto, tum ad istud substantivum, quod est *nubibus,* duo referantur adjectiva vel saltem epitheta necesse est. Quæ rei explicatio et nimis contorta videtur et poeta vel mediocriter docto indigna. *Totum* igitur ut scribamus, non *totis,* ipsa postulat sententia neque hæc scriptura in annotatione illa Salmasii gravem non habet commendationem.

— crearet). Sic in C. P., quæ scriptura Buechelero, Eichstadio, aliis, placuit, Heidtmanno et Bergkio non item, qui, auctoritate codicis Salmasiani decepti, scriptum velint *creavit.* Nimirum illas verborum formas, quæ sunt *crearet* et *creavit,* in codicibus facillime alteram cum altera commutari potuisse et inter se confundi, nemo negaverit, qui quidem aliquantulum in hac re sit versatus. Nam litteras illas, quæ sunt *r* et *v*, *e* et *i*, et quidem præsertim ambigue et minus accurate scriptas, esse eas, quæ vix discerni possint, id nemo non videt. Codices igitur quum inter se discrepent neque ea præbeant veritatis vestigia, quibus usi ex variantibus scripturis utra utri sit præferenda dijudicari possimus, ad sententiam confugiamus, quæ, hac aut illa scriptura probata, exoritura est. Eam igitur rem consideranti mihi et quam potui diligentissime examinanti, scriptura illa, quæ est *crearet,* multo visa est præstare, ne dicam unice esse veram, si quidem neque cum Buechelero versum 62 ejicere audemus neque illam Bergkii conjecturam *fusus* veram esse aut dignam putamus, quæ illi perfecti temporis formæ, et in codice Salm. exstanti et omnibus fere editoribus probatæ, quæ est *fluxit,* præferatur. Si enim, sicut omnes præter Buechelerum fecerunt editores,

[7]) Ejusmodi ingrediendam esse emendandi viam, jam significaverat Otto Muellerus. Conf. Buech. p. 11.

[8]) Buechelerum et in hoc et in aliis nonnullis modum excessisse, id paulo infra satis apparebit.

[9]) Vide Heidtm. p. 58. Buech. p. 55. Bergk. p. 19.

justa codicum ratione habita, retinetur v. 62: *Unde fetus* cet., neque mutatur v. 61, versus ille 60, finalis, ut ajunt, enunciati vicibus fungens, ad v. 59 referatur, eodemque modo versus 62 cum versu 61 conjungatur, necesse erit. Alioquin aut duo exsistent enunciationes, quas dicunt finales, quarum utraque ad v. 61 erit referenda, id quod vix cuiquam probabitur, aut, si cum Heidtmanno legerimus *creavit—fluxit* iisque, qui sequuntur, versibus conjunctus erit v. 60, inter *creavit* et *fluxit* temporis ratio intercedet prorsus inexplicabilis; nam illud hoc tempore antecessisse cogitandum erit. Talem autem rei explicationem fore absurdam, quis est, quin videat? [1])

— *vernis).* Hæc utriusque codicis scriptura frustra varioque modo tentata a criticis et mutata est. Sanadonus primus commendavit genitivum, quem dicunt, casum, i. e. *veris,* quam scripturam excepit Buechelerus, scilicet quo facilius defendere posset perversum illud *totis.* Pithoeus legendum esse conjecit *vernus,* quod probarunt Wernsdorfius et Eichstadius, iisdem, credo, ducti rationibus, quibus Buechelerus. Codicum scriptura, quæ est *vernis,* placuit Heidtmanno et Bergkio. Atque ceteris præferenda videtur hæc scriptura, quæ et utriusque codicis nitatur auctoritate et sententiam præbeat vel optimam, dummodo illud *totum,* quod tibi commendavimus paulo supra, probaveris atque exceperis.

V. 61—fluxit). Hanc codicis Salmasiani scripturam Bergkius unus in *fusus* vult commutatam. Quod autem C. P. *fluxus* h. l. habere dicit et sub hoc latere suum *fusus* opinatur, næ ille in duplici eoque miro versatur errore; nam neque in C. P. legitur *fluxus* (quæ Lipsii est conjectura), sed *fluctus,* neque aut in hoc aut in illo inest quidquam, unde illud *fusus* "emendari" possit. Præterea quum (v. 62) particulam illam *unde* (conf. v. 73) idem esse velit atque *ex eo tempore,* se rem male intellectam male interpretari aperte ostendit. [2]) Improbanda igitur Bergkii et conjectura et interpretatio. [3])

V. 62). Conf. Virg. G. II, 327. Jam ventum est ad versum, quem, ut supra dictum est, interpolatori vel potius interpreti deberi eamque ob rem e verborum contextu plane esse ejiciendum satis confidenter et metricæ artis nimis anxius vociferatur Buechelerus (p. 12 sq.), quippe quum verbum illud, quod

[1]) Conf. Buech. p. 14 extr., 15 init.

[2]) Nam *unde* particula *originem* semper significat, non *tempus,* ut ad v. 73 paulo uberius ostendam.

[3]) Bergk. p. 19. Ibid. p. 8.

est *aderet*, metrum efficiat vel potius pedem (anapaestum), qui prima tertiae dipodiae sede positus tolerari nequeat. Atqui tuo jure quaeras, quid faciendum sit de versu 55: *Jussit omnes assidere pueri mater alitis*. Non desperandum: nam, si Buechelero credas, ejiciendus hic quoque est versus aliique nonnulli, qui Buechelero aliquid offensionis afferant (conf. v. 35). Facilis sane haec emendandi via et ratio, si modo hoc re vera est emendare, id quod longe secus esse existimo.[4]

Verum enim vero alii quoque critici iique minime spernendi in hoc versu offenderunt, ut jam videre licet ex variis illis diversisque hujus loci emendandi experimentis, quae tamen ut irrita sic inutilia sunt ad unum omnia: nihil enim mutandum. Nam si quis a poeta posterioris aetatis eam postulabit rei metricae severitatem atque integritatem, quam ne optimos quidem apud poetas servatam esse invenias, modum sane is excesserit. At vero ne ad hanc quidem excusationem confugere opus est. Terentium appello, cujus poetae auctoritati Buechelerum quoque multum tribuere credo. Nam Ter. Andr. 2. 2. 1 (338 ed. Klotz.) hic legitur versus:

Di boni, boni quid porto? sed ubi inveniam Pamphilum.

Vides igitur in versu ejus prorsus generis, de quo nunc agitur, eodemque in pede anapaestum adhiberi, quod fieri unquam posse negat Buechelerus.[5] Jam vero si hunc versum metricae rationi non repugnare concedendum est, de metro non ulterius esse dubitandum atque nihil inde ad fidem hujus versus infirmandam repeti posse sequitur.

Ac ne quis festinantius nos agere jure contendat, id quoque videamus, num reliquae argumentationis Buechelerianae parti plus confidere liceat. "Quum enim, inquit, Virgilii illa de eadem fabula verba in margine scripta essent comparanda ad Pervigilii v. 60, in continuum carminis ordinem ita librarius adscivit, ut, quantum fieri poterat, redigerentur ad trochaeos" cet.[6] Quod ita factum esse nego. Librarius enim, si ignarus fuisset et litterarum rudis, in metro minime offendisset; eruditus autem versum illum Virgilianum habuisset cognitum, neque ei carmini, in quo transcribendo versabatur, verba aliena atque ea cor-

4) Quod pace doctissimi illius viri dixerim; nam me ad eum esse tironem, non nescio.

5) Buech. p. 13. Conf. Lucian. Muell. in Annal. philol. 1861 p. 643, ubi alia ejusdem rei exempla invenias. Freinm. Mus. Rhen. 1856 p. 210.

6) Buech. p. 14.

rupta obtrudere studuisset—denique talis librarius intellexisset, verba illa in margine scripta hexametrum esse atque pro interpretatione habenda. Præterea id mirandum, quænam sit causa, cur h. l. tanti esse Buechelero videatur corrupta illa codicis Pithoeani scriptura, quæ est *Ut,* quamquam in ceteris huic codici nihil fere auctoritatis concessum vult. [7])

V. 9—11). Hi versus, qui editores et quidem maxime novissimum quemque vexarunt, in codicibus haud dubie sunt turbati vel saltem perverso verborum ordine laborant. Ac quum longum sit omnes, in quibus versatur hic locus, difficultates enumerare, satis erit ostendisse, quid sit, quod maxime impediat, quominus immutata retineri possint sive verba ipsa sive verborum ordo.

Ante omnia apertum est, hæc vocabula: *cruore de superno* et *spumeo — globo* non posse inter se conjungi; hæc enim quum non possint, appositionis, ut ajunt, in loco posita, ad illa referri, aut repetenda erat præpositio, ut recte monet Bergkius, aut conjunctio copulativa erat necessaria, quod ipsum intelligens Dousa legendum esse *ac spumeo globo* haud inepte conjecit. Exsistet quidem hoc modo synaloephe, quam dicunt, in hoc carmine non ita usitata, quæ tamen ferri posset, dummodo sic in liquidum perducta esset res. Atqui v. 11 hæc leguntur: *de maritis imbribus,* quæ vocabula, si nihil mutatur, id ipsum significent necesse est, quod v. 9 per illud *spumeo — globo* jam dictum est. Quod quam sit absurdum, nemini non apparet. An quidquam aut per se ineptius aut poeta indignius esse potest, quam eodem enunciato eandem prorsus rem *bis* exprimere? [8]) At sit sane hæc quoque difficultas superata, id quod minime concedo, restat tamen quæstio non minima illa quidem, num substantivum illud, quod est *imbres,* eandem fere umquam habeat vim atque habet *undæ* i. e. maris aqua, quod fieri posse haud scio an recte negaverit Buechelerus. [9]) Nam illud *imber,* quandocumque maris aqua significat, aut cum epitheto, quod dicunt, conjungi solet, ut *Neptuni* (Ennius), *æquoris* (Ovidius), *spumeus* (Val. Flacc.), aut in hac voce aliquid inest vehementiæ, roboris, molis, id quod in hunc locum minime convenit. [1])

[7]) Conf. Buech. p. 7. Bergk. p. 4.

[8]) Conf. Buech. p. 17.

[9]) Buech. p. 18 sq.

[1]) Ne locus quidem Virg. A. I, 123 vulgari illud *imbres* interpretandi modo quidquam præbet adminiculi; nam epitheton ut plane inutile erat et otiosum, sic illa vehementiæ, roboris, molis significatio hoc etiam loco adest.

Haec si recte disputata sunt, aliquid h. l. mutandum esse sequitur. Sed ex iis, quae supra disputavimus, id quoque effectum volumus, participium illud *undantem* cum vocabulis, quae sunt *de maritis imbribus*, non esse conjungendum; quod tamen non ita est accipiendum, quasi dicam, *undantem* simpliciter apellari posse Venerem, id quod etiam minus convenire Bergkius recte contendit.

In tot tantisque difficultatibus non est mirandum, multos multa rei expediendae fecisse experimenta, quae longum erat omnia enumerare. Una tamen conjectura tanti esse videtur, quae prae ceteris commemoretur, eam dico, quam primus proposuit Andreas Rivinus: *marinis* pro eo, quod est *maritis*. Quae conjectura sagacissime est excogitata illa quidem; sed quamquam complures nacta est patronos, tamen est reprobanda.[1]) Neque probanda est Orelliana hujus loci explicatio: "*undantem hac illac per maritis fluctus*," quod jam ex iis efficitur, quae ad illud *undans* recte explicandum paulo supra proposuimus.[2])

Ex quibus omnibus concludere licet, aut hunc locum conjecturali arbitrio esse relinquendum, ut vult Roeblerus, aut quendam versum versusve [illegible] jam in codice archetypo excidisse. Ac mihi quidem hoc [illegible] [illegible] Bergkius [illegible]

[illegible]

1) [illegible]

2) [illegible]

3) [illegible]

4) [illegible]

integrum restitui possit. Ipsa autem transpositio eo facilius irrepsisse potuit, quo minus alterum hemistichium ab altero fuit remotum. Neque est, cur in eo offendamus, quod versu 9 exitum versus quarti iteratum reperiamus, id quod sæpius et quidem in lyrica potissimum poesi fieri videmus, ut recte animadvertit Buechelerus pag. 20 sq.

V. 72.—Romulēas). Ecce rursus habemus versum (conf. v. 62), qui Buechelero valde displicuerit dignusque visus sit, qui aboleatur, spreta codicum auctoritate. Quæ agendi ratio ut semper lubrica et periculosa sic, id quod gaudendum est, uni Buechelero probata. Vulgo h. l. legitur: *Romulēas ipsa fecit* cet., ut habet uterque codex. Ac producta illa vocalis *e*, quam in adjectivo *Romulēas* invenimus, jam pridem viris doctis injecit suspicionem et multa multorum provocavit emendandi pericula. Quam codicum scripturam defendere conati sunt Sanadonus et Freius, reprobarunt ceteri omnes, quibus non possum non assentiri. Nam illud *Romulēas* vocabubum, cujus pænultima syllaba est producta, adeo est insolitum et singulare, ut non solum *ἅπαξ εἰρημένον,* quod dicunt, sed absonum etiam et perversum habendum sit, id quod jam vix quisquam negaverit. Veram autem scripturam et genuinam quum illi, quæ est in codicibus, non absimilem fuisse credibile sit, Lindemanno et Bergkio auctoribus legendum censeo *Romulas,* præsertim quum apud omnes fere Latinorum poetas nomina propria, quæ dicuntur, in adjectiva sæpissime mutata videam: *Dardanus* Hor. Od. 1, 15, 10. *Pompilius* ibid. A. P. 292. *Danais* Virg. A. III, 602. *Dardana* ibid. II, 618. *Actia* ibid. III, 280. *Sichæus* ibid IV, 552. *Romula* ib. VI, 876. *Assaracus* ib. VI, 778. Conf. *Marsus, Medus, Italus. Picenus,* alia.

Atque illud etiam Lindemanno (editori Lipsiensi) et Bergkio consentio, quod post *Romulas* capulativam illam conjunctionem, quæ est *et,* inserunt, ut hic exsistat versus: *Romulas et ipsa fecit* cet. Hinc monstrum illud *Romulēas,* in quo operam et oleum perdiderunt critici; nam omissa conjunctione factus est versus una syllaba brevior, quod vitium ita demi posse putarunt, si tetrasyllabum adhiberent adjectivum, quod idem pænultimam syllabam haberet productam. Quid mirum? Hoc enim aliaque ejusdem figurationis adjectiva ex iis Græcorum adjectivis profecta esse sibi persuaserunt, quæ in — *εῖος* desinerent, i. e. eodem prorsus modo esse ficta, quo *Pythagorēus, Epicurēus, spondēus,* alia.

Jam vero quod *nuptias facio* idem esse opinatur Buechelerus ac *matrimonium ipse ineo*,[5]) facilius etiam ad refellendum illud quidem est. Hæc enim dicendi formula et alibi invenitur et Plaut. Aulul. v. 217 sq., ubi hæc leguntur:

— — — — — — — — — — — *Sed nuptias*

Hodie quin faciamus, num quæ causa est?

Illud *quin nuptias faciamus* h. l. idem esse atque: *quin ea paremus, quæ ad nuptias opus sunt*, id per se intelligitur, quippe quum inter se colloquantur Euclio et Megadorus senes, quorum neuter in matrimonium duci posset. Conf. quod statim sequitur *probo*. Conf. Ter Andr. 595 (III. 4. 15). Plaut. Cas. 377, ubi animadvertenda est præpositio *cum*. Neque tamen hoc ita intellectum velim, quasi contendam, illud *nuptias facere* numquam idem fere significare ac *matrimonium inire* (Plaut. Aul. v. 244 sq.): hæc autem significatio quum nec illius dicendi formulæ propria sit et aliam interdum necessario poscat et flagitet interpretationem, ut paulo supra conatus sum ostendere, ea, quæ ad hujus versus fidem labefactandam disputat Buechelerus, nihili esse videntur.[6])

V. 74. *Romoli matrem* cet.), quod uterque habet codex, corruptum esse, jam pridem viri docti statuerunt, neque quisquam hoc quidem tempore iis non consentit: sed ex codicum indiciis suo quisque modo veram scripturam invenire studet. Mihi quidem sufficit facillima Lipsii emendatio *Romuli patrem*, quæ nec multum a codicum scriptura recedat et sententiæ maxime convenire videatur.[7])

Buechelerus legendum esse censet *Romulum patrem*, quam eandem emendationem Bergkius quoque probat, ita tamen, ut post *Romulum* inserat *ut* particulam, quod ad faciendum coactus fuisse videtur, partim 71 versui versum 74 præpostere continuans, partim versum 73 male intelligens: nam neque hic versus ex duobus septenariis temere est conglutinatus,[8]) neque particula illa,

---

[5]) Buech. p. 23 extr. sq.

[6]) Inepte igitur et injuste Buechelerus: Et, inquit, ut horum virorum opera frustra fuit, ita posthac quicunque emendare Romulos tentabunt, vereor ne periclitentur fama ingenii: totum enim versiculum 72 iterum commoneo carmine summovendum esse. Buech. pag. 27. Conf. Bergk. pagg. 7. 8. Ibidem. pag. 21.

[7]) Buechelerus quum, ut solet, in hoc quoque loco emendando, spreta omnino codicum auctoritate, totum v. 72 ejiciat, sane non est audiendus. Si enim difficillimum quemque versum ejicere licebit, quis non poterit emendare? Conf. Buech. pagg. 28—32.

[8]) Vide Bergk. p. 7.

quæ est *unde* (conf. v. v. 61, 62) notat tempus, a quo quid coeptum est fieri. [9]) In duplici igitur errore hunc versum tractans versatur Bergkius. [1])

V. 15.) C. S.-*innotos penates,* C. P. *in totos pentes,* quod Bergkius ita vult mutatum, ut *in penitos penates* scribatur. Quam conjecturam veram esse et genuinam scripturam etsi affirmare non ausim, animadvertenda tamen videtur. Nam *penitus* adjectivum haud inepte referri videtur ad *penates,* quippe quos in penetralibus reconditos haberent Romani quique eo nomine appellarentur ideo, quod *penitus* insiderent (Cic. N. D. II, 27). Atque latere poterat illud *penitus* sub codicis Salmasiani scriptura *notos* = —*nitos,* cujus prima syllaba *pe*— excidisse putanda erat. [2]) Neque tamen ab iis, quæ vulgo præbent editores, ausus sum recedere, quamquam aliquod latere vitium ingenue me confiteor suspicari.

V. 21). In hoc quoque versu tractando a codicibus omnino recessit Bergkius, pro eo, quod in codicibus est *humenti,* legens *e tereti,* [3]) quæ conjectura ut per se est sententiæ apta et explicatu facilis, ita nulla codicum nititur auctoritate. Atque codicum scriptura quum facile defendi possit, nihil mutari præstat.

V. 26). Hic versus tanta et metricæ artis et grammaticæ laborat difficultate, ut haud sciam, an de vulgari ejus statu sit desperandum. Hoc igitur loco meam quandam ingressus sum emendandi viam; quo in genere num quid ego quam ceteri probabilius excogitaverim, non penes me erit judicium.

Ut reliquas vel variantes codicum scripturas vel conjecturas criticorum alias aliis probabiliores omittam, in C. P. legitur *nodo,* unde deductum volo adjectivum *nuda,* quod epitheti loco ad illud substantivum *marita* referri debet. Quam conjecturam si probaveris, trajectio verborum alioquin propter metrum necessaria, id quod rectissime intellexit Buechelerus, [4]) non opus erit. Deinde si codices eorumque scripturas spectamus, in omnibus omnium emendandi experimentis nullum quam hoc a codicum auctoritate propius abesse videtur aut ad explicandum esse facilius.

---

[9]) Suam particulæ *unde* interpretationem Bergkius nullo firmavit exemplo, neque id mirum, quoniam nusquam apud meliores saltem Romanorum scriptores illud *unde* notat tempus, id quod multis dedita opera ex multis scriptoribus collectis exemplis contendere audeo. Vide particulam *unde* in Krebsii Antibarbaro Latino. Conf. quæ dixi ad v. 61.

[1]) Bergk. pagg. 7, 8.

[2]) Conf. Bergk. pag. 20.

[3]) Bergk. p. 20.

[4]) Nam illud *noto,* si modo sit probandum, substantivi loco habendum esse, apparet.

Fortasse quispiam mihi opponet [illegible] hoc [illegible] substantivum, ad quod [illegible] referri possit. At quod [illegible] respondeam: illud non habere: nam neque adjectivum [illegible] quibus substantivo conjungi solet, sed potissimum [illegible] quae [illegible] et ipsa verborum perpetuitas [illegible] unde [illegible] substantivum, quod est [illegible] possumus. Conf. Plaut. Capt. v. 167. [illegible] invenias substantivum, [illegible] quod ex verborum perpetuitate intellegendum sive supplendum est.

V. [illegible]. *[illegible]* Brakelmannus [illegible] hunc quoque versum [illegible] tamen in verborum perpetuitatem recepit [illegible], qualis a Servio et [illegible] versus transpositus est [illegible]:

[illegible]

At non [illegible] quod [illegible] pro scriptura codicum aperte corrupta [illegible] est [illegible]. Etenim quod hunc versum [illegible] propter [illegible] metricae arti repugnare [illegible] Brakelmannus, eodem [illegible] versum, quem jam [illegible] ad v. 62, ubi codices [illegible] versum [illegible] Terentianum a me [illegible].

V. [illegible] — [illegible]. Bergkius [illegible] censet [illegible]. Quo jure, videamus. Quae [illegible] conjectura [illegible] [illegible] est et in memoriam [illegible] Verg. Ecl. II. 67; sed tamen magis a codicum [illegible] abhorrere videtur, quam quae [illegible] et [illegible] codicis testimonio valde commendatae scripturae, quae est [illegible]. Nam C. P. habet [illegible], C. S. *[illegible]*, quod, quamquam est corruptum, tamen manifesta verae scripturae et nativae [illegible] vestigia.

Jam vero quod *[illegible]* Latine dici posse [illegible], quod est *[illegible]*, negat Bergkius [1], hoc ita esse [illegible] non credo, etsi alios apud scriptores [illegible] nusquam inveni conjuncta. Si enim Latine [illegible] (Ovid. Met. III. 183), [illegible] (Il. VIII. 761) cet., [illegible] esse videtur, cur [illegible].

V. [illegible]. *[illegible]* C. S.; *[illegible]* C. P.; *[illegible]*. Neque [illegible] codicis scriptura digna esse videtur, cujus patrocinium suscipias, [illegible] editores [illegible], in quibus Wernsdorfius, [illegible] *De*

---

[1] Bergk [illegible]

tinente idem fere atque *uno tenore* sive *continuo* significare posse falso putarunt. [6]) At vero, ut alios omittam, Heidtmannus et Buechelerus ea, quæ habent codices, in *detinenda* emendarunt, in qua emendatione et quidem præsertim cum illo *perviglanda* participio conjuncta molestam ejusdem rei repetitionem vides. Quocirca Theodorus Bergkius, qui, quantum scio, hoc carmen tractandum novissimus suscepit, non sine jure aliam emendandi rationem ineundam esse sibi persuasit. Quæ autem ei placuit emendatio *detinet se* (deus), ut probanda sit, admodum vereor; nam *se detinere* nusquam usurpatum invenias pro eo, quod est *procul moratur*, ut pag. 20 interpretatur Bergkius; sed idem potius significat ac *se sustinere.* Conf. Tac. An. VI, 23. Quid multa? Ex omnibus omnium emendandi experimentis longe præstantissima est emendatio illa Sanadoniana: *Te sinente,* [7]) de qua non inepte Wernsdorfius: "quæ, inquit, sane non displicet lectio." Recte vero: nam neque hæc emendatio quam ceteræ a codicum scriptura magis recedit, neque sententiæ quam maxime non convenit. [8]) Quid enim quam illud *Te sinente* i. e. *tua venia* hoc præsertim loco aptius est, ubi Diana (virgo Delia, v. 38) rogatur, ut se cruentosque venandi tumultus (v. 39) ab eo amoveat nemore, in quo jam festum ad ver verisque deam celebrandam per tres noctes sit peragendum?

V. 52). C. S.: Hibla florum superestem quantus et nec campus est. C. P.: *Hibla florum rumperes tequant' ethne campus est.*

In hoc versu tanta et codicum est dissensio et criticorum, ut summo jure Heidtmannus hoc de eo fecerit judicium: "infinitus fere, inquit, est de hoc versu conjecturarum numerus". [9]) Attamen in tanta illa conjecturarum mole nulla omnino mihi quidem satisfacit, quamquam mearum virium non est nodum expedire. Crusius quidem *sume vestem* esse legendum primus conjecit, eaque emendatio ut plurimis probata est criticis, sic e corrupta codicum scriptura non potest non deduci, id quod probabiliter ostendit Heidtmannus pagg. 57, 58. Hanc igitur emendationem, etsi non omni dubitatione exemptam, ceteris tamen præferendam duxi. Verumtamen facilius etiam erat ex codice Pith. illam a Lipsio propositam multisque probatam conjecturam *rumpe vestem* deducere,

[6]) Wernsd. Poet. Latt. Min. Tom. III, pag. 473.

[7]) Eamque emendationem Lindemannus et Riglerus probaverunt.

[8]) Hac igitur de re ab Orellio me dissentire confiteor. Conf. Orell. l. l. pag. 236.

[9]) Heidtm. pag. 27.

3*

dummodo nihil obstaret. Sunt tamen, quæ obstent. Nam prima syllaba illius vocabuli, quod est *rumpe*, ex ultima præcedentis vocis syllaba per dittographiam, ut ajunt, exorta videtur:[1]) deinde haud scio an illud *rumpere restem*, quippe quod alibi nusquam inveniatur, pro idiomate, quod dicunt, esset habendum eamque ob rem ut per se suspectum, ita interpretatu difficillimum. Quæ quum ita sint, in illa Crusii emendatione hactenus acquiescendum erit, usque dum aliquis probabilius aliquid invenerit.

V. 81). Bergkius quum e codicum scriptura, quæ est *omii*, deductum vult *Fauni* pro Pithoeana illa emendatione *tauri*, quam "probaverunt ad unum omnes," intelligentiam loci plane neglexit. Nam, ut alia taceam, quid sibi velint *Fauni* inter *balantum greges, canoras alites, loquaces cycnos*, non intelligitur.[2])

V. 90). In hoc quoque versu mirum quantum inter se discrepant et codices et emendatores. C. S.: *Quando fiam ut calidonut tacere desinam.* C. P.: *Quando faciam*[3]) *ut celidon ut taceret desinam. Bis* igitur in uno eodemque versu repetitam invenimus particulam *ut*, cujus rei exempla, loco illo Virgiliano Buc. VIII. 42 uno excepto,[4]) alios apud poetas frustra quæsivi.[5]) Accedit metrum mendosum, quo laborat versus. Ad quæ demenda vitia alterum illud *ut* Rivinus in *uti*, alterum in *et* Bouherius primus correxit. Quarum emendationum, quippe quæ et cautissime factæ et prope necessariæ videantur esse, utramque in verba scriptoris recepi. Ceteri editores sive emendatores suam quisque emendandi viam ingrediendam putaverunt,[6]) nullius, me judice, satis successit negotium. Atque Græcam illam vocem, quæ est *chelidon*,[7]) cur a multa multorum et injusta reprehensione et interpretatione perversa defendere coner, non esse videtur, quum et in hoc ipso carmine alia ejusdem generis exempla reperias

---

[1]) Conf. Heidtm. pag. 57.

[2]) Conf. Annal. Philol. 1861. pag. 650.

[3]) *Faciam*, quod habet C. P., id jam propter metrum est reprobandum.

[4]) Conf. De particula *ut* simplici et copulata. Scripsit Fredr. Em. Braune. Lundæ MDCCCLXVI. Pag. 15.

[5]) Apud prosæ orationis scriptores ejusmodi reperiri exempla, non nego. Conf. Reisigii schol. pag. 566. Seyff. ad Læl. pagg. 381. 427.

[6]) De qua re conf. Buech. pag. 47 sq.

[7]) Nomen hoc mulieris cujusdam esse proprium, quod voluerunt nonnulli, id nemo sibi facile persvadebit, qui quidem animadverterit, quam aperta de illa Procnes et Philomelæ fabula fiat mentio.

(*throno* v. 7, *cycni* v. 58) et inter omnes satis constet, quam sæpe quamque licenter poetæ istius temporis in Latino sermone Græca vocabula inculcaverint,[8]) eodem fere et modo et jure, quo apud nos haud ita multo ante hanc ætatem non sine festivitate quadam et elegantia Suethice loquentes Gallicis et vocabulis uti et sententiis sibi videbantur nonnulli.

Jam postquam universum carminis contextum tractavi et, ut potui, emendavi, ad alteram et quidem non minus difficilem carminis partem transeo, eam dico, quam ad historiam et mythologiam pertinere supra dixi.

Quemadmodum omnis omnino Romanorum poesis, si satiram exceperis[9]), magna ex parte Græcæ est imitatrix, sic fabulæ, quas tractant poetæ Romani, omnes fere aliunde in Italiam sunt translatæ. Neque aliter de Veneris fabula statuendum est. Illam enim deam non antiquis temporibus cognitam Romanis fuisse, nedum cultam, auctores nobis sunt Cincius (Cingius) Alimentus et Varro, quorum ille testatur nullam hujus deæ in carminibus Saliorum mentionem fieri, hic nomen Veneris ne sub regibus quidem apud Romanos vel Latinum vel Græcum fuisse affirmat.[1]) Quæ eorum narratio inutilis foret et falsa, si et nomen *Aprilis*, teste Ovidio, ex Græca Veneris appellatione, quæ est *Ἀφροδίτη*, sive ex Græco illo substantivo *ἀφρός*, deducendum esset et iste mensis jam a Romulo secundus anni mensis esset constitutus;[2]) sed neque ejusmodi derivandi ratio non est absurda neque opinio illa Ovidiana, quæ Varronis temporibus multis probata fuisse videtur, ab eodem illo Cincio, quam modo laudavi, debilitatur vel potius redarguitur. Is enim nos docet, si qui mensis ex aliquo numine esset denominandus, fieri oportere, ut festum sollemne, isto mense ageretur, id quod Veneri antiquis temporibus contigisse negat.[3])

---

[8]) Conf. De L. Apulejo, scriptore Latino, Adversaria, quæ p. p. Mag. Chr. Cavallin. Lundæ MDCCCLVII. Pag. 51 extr.

Anonymi Orestis Tragoedia emendatiorem edidit Jacobus Maehly. Lipsiæ MDCCCLXVI. Pag. 13.

Buech. pag. 45 sq.

[9]) Quintil. Inst. Or. X, 1, 93: "Satira quidem tota nostra est."

[1]) Macrob. Sat. I, 12.

[2]) Ovid. Fast. IV, v. 13 sq., 61 sq. Prell. Mythol. Rom. pag. 391 annot.[1]) Hor. Od. IV, 11, 15. Pluth. Qu. R. XX. Num. 19. Ed. Wyttenb. Macrob. l. l.

[3]) Macrob. Sat. l. l. Beckeri Antiquit. Rom. P. IV pag. 320.

Conf. J. D. Hoegg: "De vetustissimo, quo Romani usi sunt, anno. Arnsberg 1857. Pagg. 7, 8.

Commemorantur quidem apud Ovidium [4]) et in nonnullus calendariis Romanis sacra Calendis Aprilibus Veneri peracta, quæ tamen nec huic, quod tractamus, pervigilio conveniunt et posterioris esse originis videntur, quod haud scio an etiam ex hoc Macrobii loco colligere liceat: "Non tamen negat Verrius Flaccus hoc die *postea* constitutum ut matronæ Veneri sacrum facerent." [5]) Ea igitur Veneris cognomina, quæ antiqua habentur, ut *Murcia, Cloacina*, alia, nisi nomina, quæ dicunt *propria*, numinum Veneri cognatorum consimiliumque non esse videntur; quæ numina quo magis Veneri erant similia, eo facilius cum hac dea confundi et coalescere poterant. [6]) Neque tamen major quædam ætas et vetustior Romanæ Veneri abjudicanda, quippe quum et ipsum Veneris nomen a prisca radice Latina deducta videatur [7]) et Venerem cultam fuisse apud Latinos constet, [8]) unde Venus postea Romam translata a Romanis quoque coepta est coli. Quod quando factum sit, non satis liquet. Id tamen certum videtur, ad posteriora usque reipublicæ tempora permodicos honores Veneri apud Romanos fuisse, istis autem a temporibus et augeri coeptum esse hujus deæ cultum et Græco ritu indui. [9])

Fabius quidem Gurges post peractum bellum Samniticum Venerem Obsequentem, quam Itali Postvotam dicebant, consecrasse dicitur, quod sibi fuisset obsecuta. [1]) Deinde quum primo bello Punico Romani cum Segestanis foedus fecissent eosque consanguineos cognovissent, [2]) Venus Erycina in urbem est recepta et illa de Aenea fabula inter Romanos increbrescere coepit. Cui deæ Quintus Fabius dictator anno 217 templum vovit et duos post annos ædificavit. [3]) Atque consentaneum est Veneris cultum eodem inter Romanos adolevisse incremento, quo illam opinionem, ipsos per Aeneam a Venere ipsa ducere

[4]) Ovid. Fast. IV. 133 sq. Conf. Plut. Num. 19.

[5]) Macrob. Sat. I. 12.

[6]) Conf. R. Merkel. Ovid. Fast. Praefat. pag. CCXLVI.

[7]) Plutarch. Qu. R. 20.

[8]) Prell. Myth. Rom. pag. 383.

[9]) Strab. V. 232.

[1]) Vide Macrob. l. l.

[2]) Serv. ad Virg. A. I. 720. Liv. X. 31.

[3]) Cic. Verr. IV. 33 al. loc.

[3]) [illegible] quum post expugnatas per Marcellum Syracusas ann. ante Ch. n. 212 hoc factum esse [illegible] Fast. IV. 877 haud scio an falsum. Vide G. E. Gierig in hunc locum [illegible]

originem, et ante omnes Julia illa gens, hujus deæ progenie glorians, [4]) et ipsa matrem illam Aeneadum coluerit [5]) et alios ad Venerem colendam commoverit necesse est, quo magis magisque suam ipsius majestatem potestatemque stabiliret. [6]) Ac quomodo Venus ex dea Juliæ gentis familiari totius populi Romani facta sit dea, ex his maxime scriptorum Latinorum locis intelligere possis: Cic. Mil. 31. Svet. Cæs. 6. Ibid. 49. Ovid. Fast. IV, 19 sq., 39 sq. Cic. Fam. 8, 15. Sil. Ital. IV, 133. VII, 87. XII, 324. Macrob. Sat. I, 12. Arnob. IV, 35, aliis. [7])

Cetera Veneris cognomina, posteriore reipublicæ tempore et sub imperatoribus usitata, ut omittam, maxime memorabiles sunt Veneris *victricis* et *genitricis* appellationes, quæ jam Cæsaris tempore in unam confusæ sunt. [8]) Atque quum in hoc, in quo tractando versamur, carmine de nuptiis agatur Aetheris et Telluris, ex quorum divino connubio nata Venus omnem rerum naturam renasci et nova quasi vita frui jubet, pro certo haberi potest, Venerem, cujus in hoc carmine fit mentio, esse Venerem genitricem sive matrem illam Aeneadum. [9])

Pervigilii vocabulum primitus et proprie *totam per noctem vigilationem* notat, deinde autem *festum sollemne* in numinis cujusdam cultu occupatum, quod festum si non totam per noctem, at maximam ejus partem durabat. Quapropter id sacrum nocturnum, quod a media demum nocte incipiebat (cujus rei exempla nonnulla inveniuntur), non erat pervigilium. Alia interdum apud Romanos eidem rei imponebantur nomina, ut *vigiliæ* (Plaut. Aul. prol. 36. Ibid. IV, 10, 65), *nocturnæ pervigilationes* (Cic. Legg. II, 15) cet. A Græcis, apud quos multo sæpius pervigilia celebrata esse constat, ejusmodi nox festiva appellabatur *παννυχίς* (Herod. IV, 76), *διαπαννυχισμός* (Dion. Hal. II, 19) [1]) cet.

---

[4]) *Αἰνείας ἡμῖν ὁ Τρὼς ὁ βασιλεὺς τῆς πολιτείας ἐξάρχει Αἰνειάδαι τε ἡμεῖς ἐξ ἐκείνου καλούμεθα.* Justin. Nov. XLVII. Conf. annot. 9.

[5]) Svet. Cæs. 6. Prell. Myth. Rom. pag. 389. Tac. An. IV, 43. Tertull. Apol. 9.

[6]) Conf. Heidtm. pag. 7.

[7]) Conf. Prell. Mythol. Rom. pag. 391.

[8]) Prell. ibid. pag. 389. Conf. Merk. l. l. Plut. Paral. 37.

[9]) Cui deæ in proelio Pharsalico templum vovisse et postea ædificasse dicitur Cæsar. Dio Cass. XLIII, 22. Conf. Svet. Cæs. 6. 49. 61. 78. Plin. H. N. XXXV, 12. Wernsd. Poet. Latt. Min. V, P. 3 pag. 1466. Buech. pag. 41.

[1]) Conf. Lysandri Hist. Litt. Rom. pag. 108.

Apud Græcos, ut modo dixi, pervigilia vel saltem sacra nocturna multo erant usitatiora (Aristoph. Ran. 446. ed. Meinek.); [2]) sed in his quantum contra bonos mores peccatum sit, multis ex locis colligi potest. [3]) Romani igitur diu omne sacrorum nocturnorum genus suo jure aversabantur; [4]) quare Cicero, vir ille rerum Romanarum amantissimus, in libro, qui inscribitur *Leges*, [5]) nisi quæ ad Cereris cultum pertinerent, nulla sacrificia nocturna muliebribus vult concessa, et Dionysius Halic. id Romanorum laudat, quod mysteria occulta et pervigilationes virorum cum muliebribus institui non liceret. [6]) Græcis autem Romam invectis moribus pervigilia eorumque vitia sensim obrepserunt. [7]) Qui tamen cultus quantum etiamtunc Romanorum moribus repugnaverit, facile intelligitur ex severitate, qua senatus anno ante Chr. n. 186 Bacchanalibus initiatos persequebantur, [8]) donec imperatorum temporibus, lapsa omnino antiqua illa morum integritate, pervigilia omnibus sine ullo generis discrimine concessa sunt vel etiam indicta. [9])

Ex quibus omnibus, si non necessario, at satis probabiliter effici mihi persuadeo, hoc Pervigilii carmen ad imperatorum tempora esse referendum, id quod paulo infra uberius ostendere conabor. Nam duplex nobis restat via, qua ingredienda conjicere liceat, quo tempore scriptum sit hoc carmen: partim ex iis, quæ aut aliis ex poetis sumpsit Pervigilii scriptor aut ex hoc illi, partim ex ipso scribendi genere.

Versum Pervigilii 81 sumptum esse ex Calpurnii Ecl. I v. 4, 5:

Cernis, ut, ecce, pater, quas tradidit, Ornite, vaccæ
Molle sub hirsuta latus explicuere genista,

aut negant viri docti, [1]) aut in contrarium vertendum putant, [2]) id quod mihi

---

[2]) Conf. libros, quibus antiquitates Græcorum continentur.

[3]) Plaut. l. nuperrime laud. Cic. Legg. II. 14. Gell. II, 23, Tac. Hist. II. 63.

[4]) Conf. Serv. ad Virg. A. IV, 303: — — — sacra nyctelia — — — quæ populus Romanus exclusit causa turpitudinis.

[5]) Cic. Legg. II, 9. Conf. Heidtm. pag. 8.

[6]) Dion. Halic. A. R. II, 19: *οὐ βακχείας καὶ τελετὰς ἀποῤῥήτους, οὐ διαπαννυχισμοὺς ἐν ἱεροῖς ἀνδρῶν σὺν γυναιξίν.*

[7]) Tac. An. XV, 44. Tib. I, 6, 22. Buech. p. 49.

[8]) Cic. Legg. II, 15. Conf. Lysandri Hist. Litt. Rom. p. 108.

[9]) Svet. Cal. 54. Galb. 4.

[1]) Lindem. pagg. 3, 4. Buech. pag. 50.

[2]) Orell. pagg. 117, 118.

quidem videtur veri similius. Ex hoc igitur versu concludi nequit Calpurnium scriptore Pervigilii ætate fuisse inferiorem. Id autem omnes fere concedunt, scriptorem Pervigilii majorem fuisse natu quam Fulgentium, qui Pervigilii v. 15 sq. imitatus est vel potius transcripsit (Mythol. I, 11):

Quando guttas florulentæ mane rorant purpuræ,
Humor algens, quem serenis astra sudant noctibus.

Quod autem scriptor Pervigilii versus nonnullos Virgilii aliorumque ejusdem temporis poetarum ante oculos habuit et imitatus est, [3]) id hanc certe ad rem nihil fere attinet, quippe quum hos scriptores ætate multo antecessisse satis constet.

At genus scribendi si consideraveris, miram quandam similitudinem inter Apulejum, Tertullianum, alios ejusdem generis scriptores et Pervigilii poetam intercedere intelliges; ut Afrum fuisse hujus carminis scriptorem haud inepte sibi persuaserint Orellius, Heidtmannus, alii. Quod ita esse et ex verborum sententiarumque luxuria [4]) et ex singulis carminis vocabulis elucet. Ecce exempla:

V. 5.—*copulatrix*, quæ vox quamvis, quod sciam, neque apud Apulejum inveniatur neque apud Tertullianum, tamen iis, quæ dixi, fidem quodammodo facit, quippe quum substantiva in — *tor* et — *trix* desinentia apud Afros scriptores sint quam frequentissima; [5]) ut apud Apulejum: *exortor, gloriator, modificator, ducatrix, exculcatrix, expultrix, veratrix;* apud Tertullianum: *acceptator, adflictator, circulator, præsumtor, prædicator, actrix, adulatrix, conditrix, prædicatrix.* Cujus generis sexcenta fere exempla afferri poterant.

V. 13.—*purpurantem* pro eo, quod est *purpureum esse,* ut Apul. Metam. X, 719: — — — *labiasque modicas ambrosio rore purpurantes.* [6])

---

[3]) Virg. G. II, 325 sq. A. II, 458 sq. Lucret. I, init., V, 736 sq. Ovid. F. IV, 85—165, cet.

[4]) Conf. Hand. Turs. II pag. 220: — — — poetæ recentissimi luxuriam quandam affectant, a qua boni scriptores antiqui abstinebant.

[5]) Conf. L. Apuleji Opera Omnia. Recensuit D:r G. F. Hildebrand. Lipsiæ 1854. P. I, pag. 17.

De L. Apulejo, scriptore Latino, adversaria, quæ — — — p. p. Mag. Chr. Cavallin. Lundæ MDCCCLVII. Pag. 30: "Rursus pro participiis substantiva, quæ in — tor desinunt, quibus id, quod quis agit, in perpetuam hominis proprietatem mutetur."

[6]) Conf. Arnob. V cap. 7.

V. 22.—*totæ* = omnes, ut Apul. Met. III, 201: *totasque artis manus.* Ib. VI, 427 extr. — — — *toti dii.* [7])

In eodem versu: *virgines rosæ,* quæ vocabula similiter usurpavit Apulejus, Met. III, 232: — — — *rosæ virgines* — — — *florebant.* Conf. Tertull. De Jejun. 6: *virgo saliva.* Apol. 9: *virgo continentia.* Adv. Jud. 13: *virgo terra.* De Virg. Vel. 9: *virgo vidua,* cet. [8])

V. 43. Congreges, quam vocem primus usurpavit Apulejus, Met. VII, 475: *Equinis armentis namque me congregem pastor* — — — *permisit;* deinde Tertullianus, de Pænit. cap. 11: *nullis commessationibus congreges.* Conf. Solin. p. 12. Heidtm. pagg. 43—45, ubi alias quoque inter Apulejum et Pervigilii scriptorem similitudines allatas reperias. [9])

Accedit frequens illa et singularis præpositionis *de* repetio. Quæ præpositio etsi non, ut vult Orellius, "quamlibet fere habet significationem," [1]) tamen diverso ab aureæ ætatis scriptoribus modo hoc in carmine usurpatur. [2])

V. 4. Et nemus comam cet., ubi *per* præpositionem exspectaveris. Conf. v. v. 14, 17. Apul. Metam. III, 186. Conf. Hildebrand. ad hunc locum. Ibid. IX, 669. Tertull. Apol. 1, 9, 23, 24, 50. Hermog. 32. De spect. 25. Marc. V, 6. Handii Turs. P. II, pagg. 217—219.

V. 6. Implicat casas cet., ubi eadem præpositio indicat materiam, ex qua quid efficitur, id quod *ex* præpositionem apud melioris latinitatis scriptores significare constat. Conf. v. v. 9, 22, 23. Apul. Met. VIII, 528. Conf. Hildebrand. ad hunc locum. Tertull. Marc. V, 14, 17, 20. Hermog. 2. Apol. 23, sæpius.

---

[7]) "*Totæ,* i. e. omnes — — — qui usus frequens est apud Apulejum et in primis Tertullianum; unde Italorum *tutti.*" Orell. pag. 235. Conf. Pervig. v. 51. Calp. Ecl. II, 17.

"Apulejus et Tertullianus — — — vocum significationem licenter immutaverunt." Cavall. l. l.

[8]) De quo substantivorum apud Apulejum usu disputat Hildebrandus P. I pagg. 28, 81, 82.

[9]) "*Congregis* vel *congrex* inferioris ætatis vox est, ut apud Prudentium *segrex* et *complex, complices.* Wernsd. Poet. Latt. Min. T. III pag. 473.

[1]) Orell. p. 234. Conf. Buech. pag. 17.

[2]) Conf. Anonymi Orestis Tragoedia emendatiorem edidit Jacobus Mæhly. Lipsiæ MDCCCLXVI. Pagg. 19 sq.

Cavall. pag. 31 extr. sq.

Appuleji Opera Omnia cum animadversionibus Francisci Oudendorpii. Lugduni Batavorum MDCCLXXXVI. Tom. I. Pag. 250.

Grammatik der Romanischen Sprachen von Friedr. Diez. Dritter Theil. Pagg. 156—162.

La Langue Française par M. Pellisier. Paris 1866. Pagg. 51 sq.

V. 39. Ut nemus cet., quo in versu *de* particula quodammodo abundat, ut Apul. Met. IV, 250, alibi. Conf. Fragmenta *de qualitate vitæ*, quæ Pervigilii poetæ deberi sibi persvadent Wernsdorfius et Orellius. Quorum fragmentorum v. v. 6, 9 particulam *de* eodem fere modo usurpatam invenias. [3])

His, quæ allata sunt, exemplis aliisque ductus rationibus jure concludi posse existimo, scriptorem Pervigilii et eodem fere fuisse tempore, quo vixerunt Apulejus et Tertullianus, et ipsum fuisse Afrum, etsi Apulejus an alius quis ejusdem gentis fuerit, affirmare non ausim. [4])

Restant quidem in hoc carmine nonnulla, quæ, ut ab aurea Latinarum litterarum ætate aliena, sic non adeo singularia sint et hujus poetæ solius propria, ut ad tempus carminis compositi definiendum quidquam attineant. Ad tertiam igitur disputationis nostræ partem hæc videntur referenda.

Jam quæritur ubi et quomodo peractum sit illud pervigilium sive festum nocturnum, cujus in hoc carmine fit mentio. Atque ne in temeritatis crimen incurram neve augeam inutilium hariolationum congeriem, in hac re explicanda non multus ero. Id igitur ante omnia moneo, ex versu 42, id quod vulgo fecerunt Pervigilii interpretes, non posse colligi, hoc carmen a choris fuisse cantatum; quod enim *cras* i. e. ipso die festo erat agendum, id ad Pervigilii carmen traducere non debemus. Nam Pervigilii carmen, sive publice cantatum umquam fuisse credas, sive non, ad eum certe referri debet diem, qui ipsum Veneris festum proxime antecessit, id quod ex illo *cras* adverbio in versu intercalari aliisque versibus nonnullis repetito satis apparet. Neque dubium est, quin crastinus ille dies, quem dicit poeta, Calendæ sint Apriles: eo enim die et antiquitus Romæ mulieres sacra sollemnia Veneri facere solebant omnisque Aprilis mensis in Veneris erat tutela, et vernum idem erat festum, quod "cras"

[3]) Conferri etiam possunt "Fragmenta de rosis" in Wernsdorfii Poet. Latt. Min. Tom. VI P. I pag. 179, ubi *de* particulam abundare concedit Wernsdorfius. Quamquam supervacaneum umquam esse illud *de,* apud Afros scriptores frequentissimum, negant Hildebrandus (Apul. Met. IV, 250) et Handius (Turs. II pag. 218. Conf. ib. p. 192 sq.)

[4]) Conf. Orellium, Heidtmannum, Lysandri Hist. Litt. Rom. pag. 108, Bernhardyi Hist. Litt. Rom. pagg. 304, 305 (annott. 230, 231). Ibid. pagg. 317, 512.

Annal. Philol. 1861 pag. 646, ubi nobis consentit Lucianus Muellerus: "Dass der Autor übrigens ein Africaner gewesen ist — — — — hat nur (?) einen, aber allerdings nicht ganz übeln Grund für sich, den nemlich, dass die bekannten Verfasser der in Salmasianus enthaltenen Gedichte sämtlich auf das Vaterland Africa hinweisen, woraus man wol einen Schluss auf die Heimat der unbekannten ziehen kann."

erant celebraturi, id quod ex toto fere carmine elucet.[5] De qua re conferas velim Ovidii Fast. IV, 133 sq.; Plut. Num. 19. His autem Ovidii et Plutarchi locis quæ commemorantur sacra Calendis Aprilibus Veneri peracta longe diversa sunt ab iis ceremoniis, quarum in Pervigilio fit mentio. Unde haud scio an recte colligi possit, illud Veneris pervigilium, quod poeta appellat, non Romæ fuisse celebratum, sed aut in provincia quadam Italiæ inferioris aut in Sicilia, id quod multo veri similius videtur.

Buechelerus quidem (p. 39 sq.), auctore Muellero, suo jure negat, consentiendum esse Heidtmanno, qui v. v. 49, 51, 52 male intellectis falso contendat (p. 10 sq.), hoc pervigilium Græco ritu Hyblæ, urbe Siciliæ, esse celebratum: illam enim Siciliæ regionem, quæ Hyblæ urbi adjacebat, "florum copiosa varietate" præstitisse constat[6] Quare in versu 49 *Jussit Hyblæis tribunal stare diva floribus* non intelligendum in campo Hyblæo erectum tribunal, sed floribus ornatum Hyblæis; eodemque modo interpretandi sunt versus 51, 52.[7] Hoc igitur ut recte disputat Buechelerus, sic non in omnibus falsus est Heidtmannus. Hybla enim urbs non temere commemoratur, sed ideo Pervigilii scriptoris animo obversata est, quoniam eam maxime habebat cognitam. Quod ita esse si quis negaverit, is dicat velim, quid sit, quod regionem illam Hyblæam præ omnibus regni Romani et æque floridis regionibus et a Roma propius absentibus non sine vi quadam nominatim appellaverit.

Atque, ut brevi comprehendam, cetera, quæ de ratione, qua celebratum est pervigilium Veneris, in ipso carmine traduntur, hæc fere sunt:

Celebratum est pervigilium Veneris in nemore myrteo floribus frondibusque vestito (v. v. 4, 28, 39, 44), ubi homines per tres noctes (v. 42) pervigilium agentes casas ædificabant myrteas (v. 44), semetipsos ornabant floridis corollis ("floreas inter coronas" v. 44), cantica choris accommodata agebant (v. v. 42, 46). In medio nemore Venus ipsa ut veris vernorumque omnium dea, i. e. imago Veneris, fulta "sublimi throno" (v. 7), toti rerum naturæ jura dicere fingebatur. Quam sequitur Amor, assident Gratiæ et Nymphæ Oreades, Dryades, Najades (v. 28 sq., 50 sq.), neque absunt Ceres, Bacchus, Apollo sive poetarum

[5]) Conf. Bergk. pag. 5. Beckeri Antiquit. Rom. P. IV pag. 448. Prelleri Mythol Rom. p. 388.

[6]) Cic. Verr. III, 43.

[7]) Conf. Buech. pagg. 39 sq.

ille deus (v. 45). Horum quoque numinum imagines fuisse circum thronum Veneris collocatas, etsi in carmine non liquido commemoratur, veri simile videtur. [8])

His igitur expositis, ad tertiam hujus commentationis transeamus partem, quæ in singulis sive vocabulis sive versibus breviter interpretandis et præsertim in difficillimo quoque ad intelligendum loco explicando versabitur.

V. 2. Ver novum cet.) Huic svavi verni temporis descriptioni conferenda sunt ea, quæ leguntur Ovid. Fast. I, 151 sq. III, 236 sq. IV, 87 sq. Anacr. Od. 37. Lucr. I, 1 sq. 251 sp. II, 991 sq. V, 318 sq. Hor. Od. I, 4. IV, 7. IV, 12. Virg. G. II, 323 sq. Calp. Ecl. V, 21 sq., alibi.

— ver canorum) propter svaves avium cantus. Conf. Apul. Met. XI, 768: — — — *ut canoræ etiam aviculæ prolectatæ verno vapore concentus svaves adsonarent.* Virg. G. II, 328: *Avia tum resonant avibus virgulta canoris.* Ovid. Fast. I, 155 sq.

— vere natus orbis est). Hæc vocabula multis et criticis (quibus supra conatus sum respondere) et interpretibus fuerunt offensioni, in quibus est A. Moebius (l. l. pag. 18) et, ut videtur, Freius in Mus. Rhen. 1856 pag. 196 sq. Qui, sententiam perverse intelligentes, jure quære sibi videntur, quid illud sibi velit, *orbem* sive *mundum* vere esse natum, quasi vero ante mundum creatum ver esse posset. At longe alia est hujus loci intelligentia. Nam quod orbem vere esse natum dicit poeta, id ita intelligendum, primum recentis mundi tempus fuisse ver. Neque aliter accipiendus est locus ille Virgilianus, quem Pervigilii scriptor imitatus est, Georg. II, 336:

Non alios prima crescentis origine mundi, cet.

Hos igitur veram loci sententiam non intelligentes in emendando lavisse laterem, non est mirandum. [9])

V. 4 — maritis) i. e. *fecundantibus,* ut Avien. Metaphr. Perieg. Dion. 339 fluctus Nili dicitur *maritus.* Præterea vix opus est monere translationem quandam huic versui inesse ab animalium conjugatione petitam. Simillimi huic loco sunt versus Virg. G. II, 325 sq.: *Tum pater omnipotens* cet. [1])

[8]) Conf. Buech. pag. 44.

[9]) Conf. Bergk. pag. 5.

[1]) Vide locos Lucr. nuperrime laudatos multosque alios aliorum scriptorum locos, quibus de eadem re fit mentio. Conf. Wernsd. Poet. Latt. Min. III, pag. 536 sq. Heidtm. p. 2 sq.

V. 5 — amorum copulatrix). Rarissimum hoc vocabulum, quod, quantum scio, nisi h. l. et apud Augustinum (Trin. 11, 9) non legitur aliaque nonnulla hujus carminis vocabula Afrum produnt scriptorem, ut supra dictum est. Conf. v. 59 — *copulavit nuptias* et Apul. Met. II, 118, ubi *copula* substantivum adhibitum esse invenias pro eo, quod est *conjugium.* [2])

V. 6. Implicat casas virentes). Conf. Calpur. Ecl. I, 12:

Protegit et ramis errantibus implicat umbras.

V. 7 — Dione) quæ mater erat Veneris h. l. nominatur pro ipsa Venere, ut Ovid. Fast. II, 461. Bion. I, 93, alibi.

V. 59). Sacrum hoc Aetheris et terræ conjugium non modo sexcentis fere Græcorum Romanorumque scriptorum locis commemoratur, sed in multis etiam Ariorum, qui dicuntur, populorum carminibus. Vide, si placet, carmina illa, quæ inscribuntur *Vedas* et exempla, quæ ex scriptoribus et Græcis et Latinis pepita satis multa collegit Wernsdorfius, Poet. Latt. Min. III pag. 336 sq. [3])

V. 60). Conjungi debet hic versus cum antecedenti, si quidem *ut* particulam pro finali, quam dicunt, accipiendam interpretari poteris. Quod si fecisset Buechelerus, in versum 62 minus sævisset.

— totum — annum) idem h. l. est atque *omnem anni fecunditatem.* [4])

V. 61). Imitatus h. l. poeta vel potius transcripset Virg. G. II, 325, 326:

Tum pater omnipotens fecundis imbribus Aether
Conjugis in gremium lætæ descendit . . . . [5])

Atque *Jovem* apud poetas poni solere pro *coelo* et *aere* satis constat. [6])

V. 62). Buechelerus quo jure hunc ex Virg. G. II, 326, 327 fere ad verbum sumptum versum ejecerit, jam supra (pag. 11 sq.) ostendimus. *Unde* autem adverbium ita est intelligendum, ut et *finem* notet et *originem,* vel, ut planius dicam, pro eo positum sit, quod est *ut inde.*

---

[2]) Vide, si tanti est, G. F. Hildebrand. ad Apul. P. I pag. 103.

[3]) Conf. quæ paulo supra ad v. 4 allata sunt.

[4]) Conf. Heidtm. pag. 58.

[5]) Conf. Virg. Ecl. VII, 60. Lucr. II, 991.

[6]) Conf. Cic. N. D. II, 25. Hor. Od. I, 1, 25. I, 22, 19. Ovid. Fast. II, 299. III, 527. IV, 505. Juvenal. V, 78 sq.

— *mixtus)* participium conjungas cum *magno corpore,* ad *Unde* referas *aleret,* quod verbum eodem fere modo ususpavit poeta, quo Horat. IV, 2, 5:

Monte decurrens velut amnis, imbres
Quem super notas aluere ripas. [7]

Quæ eo magis mihi erant monenda, quia videbam, quam hunc versum non intellexissent nonnulli, in quibus Lindemannus adeo perverse et intellexit et correxit, ut eum magis miserandum esse facile quis dicat, quam ridendum. [8]

V. 9). Notissima est hæc fabula, qua Venus nata est ex membro Aetheris patris reciso et maris spuma. Unde apellata est Venus *marina, Ποντία, Ἀφρογενής, Ἀφρογένεια,* cet. [9]

V. 10. Cærulas). Adjectivum hoc de mari deque iis, quæ maris sunt, frequentissime usurpatum. [1]

— *catervas).* Intelligitur *cærulus grex Nereidum,* quem vocat Seneca Hip. 336.

— *bipedes equos)* i. e. equi illi monstrosi, quibus vehi solebant dii marini. Qua de re conf. Wernsd. Poet. Latt. Min. III pag. 465; Moeb. pag. 20, et quæ ad hunc locum explicandum disputat Hildebrandus.

V. 63. Ipsa). Per hoc pronomen, quoties in Pervigilii carmine usurpatur, semper Venerem designari statuendum est, excepto v. 41, ubi intelligenda est Virgo illa Delia (v. 38). [2]

— *mentem)* i. e. hominum animaliumque conjunctionis appetitum (Cic. Off. I, 4), quæ vis huic vocabulo inest etiam Virg. G. III, 267; Colum. Hort. v. 211.

V. 64. — procreatrix) "quo verbo comparatur Venus cum Aethere *creatore,* atque sic vocatur ab Arnobio, Lib. IV, p. 151: *Regnatoris procreatrix, amans saltatur Venus.* — — — — Quemadmodum, inquit, Aether vere incipit fecundis imbribus procreare fetus terræ, ita et Venus procreatrix animantum vim prolificam per omnes mundi partes excitat, et intus occultis gubernat viribus, spiritu ejus venas atque mentem omnium permeante." [3]

---

[7]) Conf. Wernsd. Poet. Latt. Min. III, pag. 476.

[8]) Lindem. pag. 20. Mus. Rhen. 1856 pagg. 208, 209.

[9]) Hesiod. Theog. Lennep. 188—200. Conf. Ovid. Fast. IV, 61 sq.

[1]) Ovid. Fast. IV, 446. Her. IX, 14. Virg. A. V, 819, alibi. Conf. Homericum illud κυανοχαίτης. Jl. XX, 144, 224, sæpius.

[2]) Conf. Calpurn. Ecl. I, 46. IV, 48. Nemes. Cyneg. 70. Stat. Silv. I, 2, 11.

[3]) Wernsd. Poet. Latt. Min. III pag. 477.

V. 65—67). Hi versus quomodo sint interpretandi quam ceteri interpretes verius explicavit Orellius l. l. pag. 238: "Ipsa sui tenorem pervium per cælum, terram, mare imbuit semine genitali omnia penetrante ac veluti tramite facto, i. e. facili opera percurrenti, unde omnia, quæcunque vivunt, ad ortum perveniunt." [4])

Versibus, qui proxime sequuntur (69—74), i. e. tota stropha tertia, id agit poeta, ut ad gloriam Veneris amplificandam ostendat, quanta sint hujus deæ in populum Romanum merita. Qui versus nihil fere ei præbent obscuri, qui quidem historiam populi Romani aliquatenus habeat cognitam. Quod quum ita sit, satis erit monuisse, *Romuli* genitivum ad præcedens *posterum* esse referendum, non ad sequens *patrem*, quo significatur divus ille Julius Cæsar, qui ut Juliæ gentis ejusque magnitudinis auctor, sic Augusti imperatoriæque potestatis quasi parens habebatur. Unde quis sit ille *nepos* facile intelligitur. [5])

V. 76.—fecundat). Poeticum hoc vocabulum et Augusti demum temporibus usitatum posterius carminis compositi tempus indicat. [6])

—rura Venerem sentiunt). Id quoque Veneri dandum est laudi, quod non modo omnium, quæcunque vivunt et spirant, et præsertim populi Romani est procreatrix, sed rura etiam quasi animat redditque fecunda.

V. 77). Eandem fabulam secutus est Tibullus II, 1, 67—68:

Ipse quoque inter agros interque armenta Cupido
Natus et indomitas dicitur inter equas.

V. 78). Wernsdorfius male post *ager* et *ipsa* interpunxit; nam *ager* substantivum ad *parturiret* subjecti loco referri debet, ad *suscepit* pronomen *ipsa*. *Parturire* i. e. *virescere* ager dicitur verno tempore, ut est apud Virgilium, Ecl. III, 56:

Et nunc omnis ager, nunc omnis parturit arbos.

---

[4]) Conf. Virg. A. VII, 541. Lucr. I, 16 sq.

[5]) *Nepos* illud substantivum universe, ut ita dicam, positum esse pro eo, quod est *progenies*, Suethice *afkomling*, vix opus est monere. Conf. Catull. 58, 5. Virg. A. VI, 865. Hor. Od. II, 13, 3. Ovid. Pont. III, 3, 62. "Sic et alibi Octavianus Cæsaris nepos appellatur. Eutrop. 7, 1. — — — Nihil omnino impedit, quo minus poeta D. Julium et D. Augustum, quorum fortasse etiam tunc cultus inter XX Divos vigebat, certe nondum in oblivionem abierat, tamquam Populi Romani Genios tutelares hic significarit." Orell. pag. 238.

[6]) Conf. Virg. G. IV, 293. Augustin. Trin. 13, 18.

"Ex Bione Idyll. VI, 17 *εἶαρι πάντα κύει, πάντ' εἶαρος ἁδέα βλαστεῖ.*" Heyne, ad hunc locum. [7]) Laudat Wernsdorfius Stat. Silv. I, 2, 109:

— — — — — *tellure cadentem*

Accepi fovique sinu.

Quæ, quum de Venere ipsa sint dicta, non favent Wernsdorfii interpretationi, sed repugnant.

V. 13. — gemmis floridis) i. e. florum gemmis sive floribus, id quod a Wernsdorfio, *gemmis* pro *gemmeis* esse positum dicente, [8]) male intellectum video. [9])

V. 14—15). Hi versus, quoniam, ut supra dixi, ne quid corruptum sit admodum vereor, difficillimi sunt interpretatu.

— surgentes) i. e. nascentes, crescere incipientes.

— papillas). Intelliguntur prima florum germina, quippe quæ papillis quodammodo sint similia.

V. 15). Quemadmodum hic versus multas multorum expertus est emendandi conjecturas, sic plures etiam et diversas interpretationes, quas non operæ pretium est enumerare. *Penates* substantivum usurpavit poeta pro eo, quod est *putamen* sive *cortex,* quo quasi domicilio includuntur stamina et pistilla, quæ dicunt herbarii. Quæ vis sæpius et apud poetas et apud prosæ orationis scriptores huic voci tribuitur. [1]) *Notos* autem *penates* interpretor "domicilia flosculo nascenti carissima et jucundissima." Quare veram hujus versus sententiam sic breviter exprimi posse opinor: Favonii spiritus "papillas surgentes," jubente et dominante Venere, ita urget *in* i. e. *adversus* floris putamina, ut ea sensim pandat inclusus ille flosculus et promineat. [2])

V. 17 — trementes). Conjungi debet hoc participium cum iis, quæ proxime sequuntur: *de caduco pondere,* quibus exprimitur tremendi causa.

V. 19 — pudorem — prodiderunt) i. e. interiores et pulchriores partes extenderunt omnibusque dederunt conspiciendas. Id autem et ad hæc et ad totum fere hoc carmen recte intelligendum animadverti oportet, a poeta Pervigilii

[7]) Conf. Virg. G. II, 330. Hor. Od. I. 7, 16. IV. 5, 26.

[8]) Poet. Latt. Min. III pag. 466.

[9]) Conf. Orell. pag. 234.

[1]) Vide, si placet. Cic. R. A. 8. Liv. XXVIII, 18. XLIV, 39. Virg. A. VIII, 123.

[2]) Conf. Wernsd., Poet. Latt. Min. IV pag. 857.

ubique ad nuptias hominum respici earumque imagine omnia effingi, quæcunque ad festum pervigilii pertineant. [3])

V. 22 — rosæ). De rosis Veneri sacris conferas velim Hildebrandi edit. Apul. P. I pagg. 110, 974. [4]) Quod autem *nubere* dicuntur rosæ, id quid sibi velit, ex versu 19 intelligere possis.

V. 23). Nota est et a multis scriptoribus celebrata fabula illa de *rosa* ex sanguine Veneris creata ("facta Cypridis de cruore"), unde ei suffusus est rubor. [5])

V. 25—26). Quid sibi velit illud *ruborem—solvere* ex 19, 22 versibus facile intelligitur. [6])

V. 15 — luco — ire myrteo). Poetæ nonnumquam dativo casu, qui dicitur, utuntur, ubi accusativum cum *in* præpositione conjunctum exspectaveris, ut Virg. A. I, 6. II, 688. V, 451. Ecl. II, 30. Ovid. Metam. IV, 91. Hor. Od. I, 28. [7])

V. 30 — vexerit). In hoc verbo, quippe quod adhibuerit poeta pro eo, quod est *tulerit, gestaverit,* soloecismum quendam "ævi illius, quo vixit auctor Pervigilii," reperire sibi jam visus est Salmasius, ut a Wernsdorfio adnotatum video l. l. III pag. 471. [8])

V. 34). Cupido armis etiam depositis ideo Nymphis nocere poterat, quoniam est pulcher. [9])

V. 35). Quoniam pulchritudo est vera Amoris armatura, semper et ubique in armis est totus. Semper igitur timendum, ne noceat. [1])

V. 37. Compari) i. e. eo pudore, qui et te deceat et nosmet ipsas. Hoc

---

[3]) Conf. v. v. 22, 25, al.

[4]) Conf. "Fragmenta de Rosis" in Wernsdorfii Poet. Latt. Min. VI pag. 181: *Est rosa flos Veneris* cet.

[5]) Conf. Wernsd. l. l. VI pag. 179. III pag. 469. Apul. Met. III, 232.

[6]) Conf. Virg. A. IV, 27. Tertull. ad Natt. II, 9. Ed. Oehler.

[7]) Conf. Gram. Lat. Madv. § 251. Gram. Lat. ed. G. T. A. Krüger, pag. 481. Rudimanni Inst. Gram. Lat. II pag. 154.

[8]) Conf. Moebium, pag. 19.

[9]) Conf. v. 56.

[1]) Conf. Wernsd. l. l. ad hunc locum: "Quod amor pulcher est, etiam totus est armatus, cum armis exutus est. Nam pulchritudo illi satis valida armatura. Salmas." Heidtm. pag. 55 sq.

modo si rem intellexeris, non erit, cur *compar* adjectivum te offendat, id quod nonnullis accidisse video interpretibus. [2])

V. 38 — virgo Delia). Diana, in Delo insula nata. [3])

V. 40 — pudicam flecteret) i. e. si tibi, virgini pudicæ, persuadere posset, ut pervigilio interesses idque virginitatem tuam deceret. [4])

V. 42—46). Hi versus quomodo sint intelligendi ex iis apparet, quæ supra allata sunt de ratione, qua celebratum est Veneris pervigilium.

V. 42 — choros). Venus dea, vere incipiente, ad terram descendit eamque vi sua reddit fecundam, Nymphas et Gratias comites saltare docet, omnia vigere et lætari jubet. [5])

V. 43. Corgreges inter catervas) i. e. catervatim sive in catervas congretati.

V. 46. Te sinente). Nam Diana venatrix nisi a nemore abiisset omnesque removisset venationis tumultus, pervigilium Veneris in nemore non poterat celebrari. [6])

— perviglanda). "Par une contraction semblabe *vigilia* devint *vigla;* probablement même cette forme corrompue étais assez répundue, puisque les Grecs du moyen âge en avaint fait *βιγλας*." [7])

V. 49 — stare) h. l. idem fere est atque *plenum esse, abundare* vel, ut explicat Wernsdorfius, *oppleri, stipari.* Conf. Virg. A. VI, 300. XII, 408. Hor. Od. I, 9, 1, ubi Dillerburgius: "Stare, inquit, res apud poetas dicuntur, quæ ita opertæ et oppletæ sunt, ut moveri jam non possint — — —; quod ad inanimatas quoque res hoc verbum transfertur, id noli mirari, quia poetis ubique motus est et vita."

V. 50 — Gratiæ). *Χάριτες*, quæ semper fere Veneris sunt comites. [8])

V. 51). Omnes, inquit, flores omnis generis fundas, quoscunque annus gignere solet, ut iis exstruatur Veneris tribunal et ornetur.

---

[2]) De tota loci sententia conf. Wernsd. ad hunc locum.

[3]) Conf. v. 47.

[4]) Conf. v. 41.

[5]) Conf. Hor. Od. I, 4, 5. I, 30, 6. IV, 7, 5, alibi.

[6]) Conf. quæ jam diximus pag. 19.

[7]) M. Edélstand du Méril l. l. pag. 114. Lucianus Muellerus quod hoc loco *perviclanda,* non *perviglanda,* legendum esse dicit, nihili est. Vide Luciani Muelleri "De Re Metrica" pag. 316.

[8]) Conf. Hor. Od. I, 4, 6. I, 30, 6. IV, 7, 5. Hesiod. Theog. 907.

V. 52 — sume vestem, quantus) i. e. tot te indue floribus, ut vestem quasi efficiant tantam, quantus est Aetnæ campus. [9])

V. 55 — pueri mater alitis). Intelligitur, ut est apertum, Amor, quem eadem appellatione significavit Horatius, Od. III, 12, 4: *Cythereæ puer ales* cet.

V. 56 — nihil Amori credere). Hoc cur jubeat Dea, ex v. v. 34, 35 colligere licet.

V. 81—88). Non modo dii, nymphæ, homines pervigilio Veneris interesse student, sed bruta quoque animalia svavi Veneris vi amorisque voluptatibus perfuduntur eamque ob causam circum sublimem deæ thronum (v. 7) congregantur.

V. 81 — explicant tauri latus) ea fruentes jucundissima conjugalis foederis (v. 82) tranquillitate et deliciis, quibus verno præsertim tempore afficiat Venus. [1])

V. 85). Imitatus est poeta Virg. A. XI, 458:

Dant sonitum rauci per stagna loquacia cycni. [2])

V. 85—88). Pandioni, Athenarum regi, duæ erant filiæ, Procne et Philomela, quarum illa Tereo, Thraciæ regi, erat nupta eique Ityn genuit filium. Tereus post allatam Philomelæ vim et interemtum ab iratis mulieribus Ityn sibi ipse manus intulit. Procne et Philomela sorores Athenas ad patrem profectæ præ luctu et animi angore contabuerunt. Unde vulgata est de iis fabula, alteram in lusciniam, in hirundinem alteram esse mutatam, propter miserabilem utriusque avis cantum et lugubrem. Quamquam quum in hac re satis multum discrepent scriptores, conferas velim Herod. VII, 137. Paus. I, 41. Ovid. Met. VI, 425—675. Fast. II, 627 sq. Ibid. v. v. 851—4. Ed. Weber. Thucyd. II, 29. Hygin. Fab. 45. Apollod. III, 14, 8. Virg. Ecl. VI, 78 sq. Georg. IV, 511. Hor. Od. IV, 12. Hom. Odyss. XIX, 518 sq. alibi.

V. 86. — Terei puella). Puella est Philomela (conf. v. 88 *sororem*), quam stupravit stupratæque linguam exsecuit Tereus. Conf. Virg. G. IV, 511: *Qualis populea mærens Philomela sub umbra.* Sunt autem et luscinia et hirundo verni temporis prænuntiæ, id quod videre licet ex Ovid. Fast. II, 851 (853); Hom. Odyss. XIX, 518 sq. [3])

---

[9]) Conf. Hor. Sat. I, 2, 16. Cic. Verr. IV, 48.

[1]) Conf. Calp. Ecl. I v. v. 4, 5.

[2]) Conf. Calp. Ecl. V v. v. 16, 17:

— — — Vere novo quum jam tinnire volucres
Incipient nidosque reversa lutabit hirundo.

[3]) Conf. Hor. Epist. I, 7, 13.

V. 87 — ore dici musico). De lusciniæ svavissimo cantu conf. Plin. H. N. X, 29.

V. 88 — sororem). Intelligitur eadem Philomela, quæ cujus esset soror non opus erat dicere.

— marito barbaro). Non de suo queritur marito, sed de Procnes, cujus erat soror. Conf. Ovid. Fast. II, 627 (629):

Et soror et Procne Tereusque duabus iniquus.

Philomela avis etsi cum sorore justissimam querendi causam habere poterat, tamen, quum insequentem et ulciscendi cupidine flagrantem Tereum se effugisse videt, adeo cantando lætatur, ut eam musico ore tinnire lætitiaque exsultare facile dixeris.

V. 89—90). Quomodo sint intelligendi hi versus, haud scio an recte et ceteris Pervigilii interpretibus melius docuerit Buechelerus pag. 45: "Immo inquit, dubitandum potius mihi videtur, an adempta imperatorum sævitia libertas loquendi animo poetæ abversata sit, ut has querellas cum illis componas, a quibus initium Tacitus fecit vitæ Agricolæ, cujus cap. 3 similiter silentio quod diuturna necessitas injunxerat incondita ac rudis vox excusatur. Quod licet liquido confirmari nequeat, propius a vero abesse credo quam si hoc significasse poetam statuas, sua se sponte ac voluntate tam diu tacuisse." Quæ interpretatio eo magis videtur probanda, quum sit apertum, poetam non sine tristitia quadam et animi abjectione de semet ipso loqui.

V. 91 — nec me Phoebus respicit). Phoebus sive Apollo poetas tum respicit, i. e. adjuvat et iis propitius est, quum divino suo spiritu eos implet et ad scribendum reddit aptos. Hinc illa vota, a quibus poetæ, carmina composituri, plerumque capiunt initium. De qua *respiciendi* vi vide Plauti Rud. v. 1316, ed. Fleckeisen; Cic. Att. I, 16, 6. Hor. Od. I, 2, 36; al.[4])

V. 98 — Amyclas). De hac urbe ejusque interitu vide Serv. ad Virg. A. X, 564. Paus. III, 2. Sil. Ital. VIII, 528 (530), al.

---

[4]) Conferas, si tanti est, Hæbr. רָאָה חָזָה; Græc. *σκοπεῖν* aliaque ejusdem generis exempla, quæ et in veteribus linguis multa inveniuntur et recentioribus.

Corrigenda.

Pag.	1	vers.	1	legitur	Ἔι	legendum est	Εἰ
,,	,,	,,	14	,,	defficilem	,,	difficilem
,,	,,	,,	18	,,	juro	,,	jure
,,	7	,,	18, 27	,,	hand	,,	haud
,,	8	,,	4	,,	inconsinne	,,	inconcinne
,,	,,	,,	33	,,	7	,,	7 cap. 34.
,,	13	,,	26	,,	aqua	,,	aquam
,,	15	,,	26	,,	capulativam	,,	copulativam
,,	18	,,	16	,,	eore	,,	errore
,,	21	,,	21	,,	quam	,,	quem
,,	22	,,	1	,,	nullus	,,	nullis
,,	24	,,	6, 8	,,	muliebribus	,,	mulieribus
,,	26	,,	12	,,	repetio	,,	repetitio
,,	29	,,	18	,,	quære	,,	quærere
,,	,,		33	,,	seriptorum	,,	scriptorum
,,	30	,,	14	,,	pepita	,,	petita
,,	,,	,,	20	,,	transcripset	,,	transcripsit
,,	31	,,	2	,,	ususpavit	,,	usurpavit
,,	35	,,	11	,,	Corgreges	,,	Congreges
,,	,,		12	,,	congretati	,,	congregati
,,	,,		16	,,	répondue	,,	répandue
,,	,,		21	,,	Dillerburgius	,,	Dillenburgerus.

Om främmande ords behandling i Fornsvenskan

af

K. F. SÖDERWALL.

Den mångfaldiga beröring, i hvilken vårt folk stått med andra, och den inverkan, som dess bildning rönt af utifrån kommande kulturströmningar, hafva lika litet som på andra områden kunnat undgå att på språket utöfva sitt inflytande. Detta, som hufvudsakligen har yttrat sig med afseende på språkets ordförråd, under det att den främmande inverkan på dess grammatik varit dels jemförelsevis mindre betydande dels af öfvergående beskaffenhet, har under särskilda tidskiften egt rum från olika håll och i olika grad.

Under de äldre tiderna stodo våra förfäder, utom med sina Germaniska stamförvandter, hufvudsakligen i beröring med folkstammar af Finsk, Celtisk och Slavisk börd. Ur de språk, som talades af dessa, öfvergingo i vårt fornspråk åtskilliga ord, hvilkas antal dock sannolikt ej har varit betydligt, hvartill grunden väl bör sökas deruti, att den odling, som tillhörde nämnda folk, icke egde den grad af utveckling, som skulle hafva erfordrats för att tillföra de Skandinaviska några nya kulturelement af väsendtlig betydelse. Stundom möter äfven svårighet att här afgöra, hvilket språk är långifvare eller låntagare.

Det inflytande, som den Romerska odlingen redan i långt aflägsna tider utöfvade på Germanerna, lemnade ej heller Skandinaviens folk oberörda och har äfven i deras språk qvarlemnat spår genom ord af Latinskt ursprung, hvilkas öfvergång dit tydligen egt rum före kristendomens införande i Norden. Sådana äro de i Eddasångerna brukade orden: *tafla, tafl, kista, kalkr,* af samma härkomst äro sannolikt också de der förekommande *söðull, kaupa*, måhända äfven *ketill,* m. fl. ord, som återfinnas äfven i Fornsvenskan. Att åtskilliga bland de från Latinet härstammande ord, som träffas i sistnämnda språk, redan

i en jemförelsevis aflägsen forntid der fått inträde, kan således med sannolikhet antagas, om det ock för hvart särskildt ej alltid med bestämdhet kan bevisas. De torde i allmänhet först i andra hand nått de Nordiska folken, och träffas till det mesta äfven i andra Germaniska språk, stundom äfven i Celtiska och Slaviska.

Men om vårt modersmål äfven förut ej varit otillgängligt för främmande inverkan, var det dock först genom kristendomen som dess ordförråd fick en betydligare tillökning utifrån. De nya begrepp, som genom denna inträdde i folkmedvetandet, betecknades till större delen genom namn lånade från Latinet, ofta dock inkomna i detta från Grekiskan [1]). Genom förmedling af Latinet, som var den vesterländska kyrkans allmänna språk, och som genom ombildning eller öfversättning i sig upptagit de oftast från Grekiskan härstammande benämningarna på föremålen för kyrkans tro och verksamhet, öfvergingo de kristliga uttrycken i de Germaniska språken. I hvad mån hvart särskildt bland dessa hemtat hithörande ord, hvilka till stor del äro för dem alla gemensamma, omedelbart från den Latinska källan eller från något af syskonspråken, är oftast svårt att med säkerhet bestämma. Att de Skandinaviska folken, för hvilka kristendomen först förkunnades af män från Tyskland och England, äfven under inflytelse från dessa länders språk uti sitt upptagit de ord, som betecknade till densammas område hörande begrepp, ligger nära till hands att antaga, oaktadt det visar sig, att de, om detta varit förhållandet, icke förfarit på ett osjelfständigt sätt. Af de nämnda uttrycken äro i synnerhet de, som närmast afse kyrkan och hennes inrättningar, af främmande härkomst, under det att de, som mera tillhöra den kristliga tron och läran, oftare äro hemtade ur det inhemska ordförrådet. Såsom exempel på hithörande ord af Latinskt eller Grekiskt ursprung kunna anföras: *kyrkia* (förekommande såväl i den ursprungliga betydelsen af gudstjensthus som i den af församling), *kristin, kapella, mönster, kloster, spital, altari, kor, fonter, lektari, korporale, saltari, krussa, kors, kapa, stol, pavi, ærkibiskoper, biskoper, provaster, diækn, kanunker, kaplan, præster, klærker, aboti, munker, leker, mæssa, kyndilmæssa, advent, karina, paskar, penkost* eller *pinges, prim, tærz, sæxt, non, offer, krisma, færma, primsigna, prædika; ængil, diævul, almosa, paradis,* o. s. v.

[1]) Från Grekiskan kan utan Latinets förmedling undantagsvis ett och annat ord vara hemtadt; särskildt gäller detta om ordet *kyrkia,* till hvilket Latinsk motbild ej kan uppvisas.

Vi finna dock äfven i våra äldre medeltidsurkunder flera ord af främmande härkomst, hvilka ej äro att hänföra till dem, som afsågo de religiösa och kyrkliga förhållandena. Den under umgänget med främmande folk sig allt mer utvecklande odlingen införde äfven på lifvets andra områden med nya begrepp nya ord. Vi hafva antydt, huru genom de Skandinaviska folkens umgänge med andra nationer från gammalt sådana införts, och påpekat, att sålunda äfven ett och annat Latinskt ord inkommit. En bestämdt framträdande inflytelse på ordförrådet i Nordens språk erhöll Latinet likväl först, när Skandinavien i synnerhet genom kristendomen började att närmare ansluta sig till det öfriga vesterlandets bildning, för hvilken sistnämnda språk hade en afgörande betydelse. För de saker och begrepp, med hvilka våra förfäder härigenom blefvo bekanta, hemtades uttrycken till stor del från detta språk. Uti en sådan inverkan förenade sig med Latinet eller närmare bestämdt Medeltidslatinet, — ty det senare, hvilket egentligen är det, som här kommer i fråga, var, särskildt med hänsigt till ordförrådet i ej ringa mån olikt det gamla Romarespråket — de Romaniska språken, särskildt Franskan. Uti de äldre urkunderna af vårt språk, såsom landskapslagarna, framträder ett sådant inflytande endast uti ringa grad och kan stundom ej bestämdt skiljas från Medeltidslatinets, men visar sig vara af ej obetydlig omfattning i senare skrifter. Större synes likväl antalet af ord från nämnda källa vara uti Isländskan, ett förhållande, hvartill Norges och Islands lifligare beröring med det sydliga Europa och verksammare sträfvande efter delaktighet i dess kultur synes hufvudsakligen vara orsaken. Att äfven för Sverige anknytningspunkter till en sådan omedelbar förbindelse ej saknades, är otvifvelaktigt; utom Norden stod det dock mest i umgänge med Tyskland, och äfven dess bekantskap med de Romaniska folkens odling torde till stor del hafva varit derigenom förmedlad. Detta var utan tvifvel förhållandet äfven på det språkliga området, så att de Latinska och Romaniska orden sannolikt ofta på denna väg nådde vårt fornspråk. En ännu större påverkan från nämnda håll rönte vårt språk genom de många ursprungligen Tyska ord, som det i synnerhet mot medeltidens slut upptog. Med Tyskland, i synnerhet dess norra del, hade Sverige under medeltiden en stark beröring, som på flera områden utöfvade sin verkan. Vi vilja här blott erinra, i hvilken vidsträckt omfattning det Tyska elementet fick öfverhand uti städerna och här betydligt inverkade på författningen, huru

Tyskt inflytande gjorde sig gällande uti styrelse och förvaltning, krigsväsende, o. s. v. Verkningarna häraf blefvo snart märkbara i språket: redan i det 14:de, men ännu mer i det 15:de århundradet är den Nedersaxiska språkarten, som tillhörde de delar af Tyskland, med hvilka beröringen var lifligast, en källa, ur hvilken vårt modersmål i allt större mängd emottog nya beståndsdelar[2]).

Det sätt, hvarpå de främmande orden öfverflyttats till modersmålet, har under skilda tider varit i väsendtlig mån olika. I den nyare Svenskan låter man vanligen de utifrån lånade orden bibehålla, åtminstone i det närmaste, sin främmande form; i vårt fornspråk sökte man oftast att på ett fullständigt sätt införlifva dem i detsammas organism och att genom en efter dettas skaplynne lämpad omdaning gifva dem utseende och form af inhemska. Samma företeelse är för handen i alla Germaniska fornspråk och är till stor del i dem alla beroende af enahanda lagar. Så vidt vi veta, har detta blott för Gotiskan och Fornhögtyskan blifvit gjordt till föremål för utförligare behandling, hvilket skett uti W. Wackernagels skrift: "Die Umdeutschung fremder Wörter." Med afseende särskildt på Fornsvenskan har Rydqvist[3]) fäst uppmärksamheten vid denna omdaning; att söka närmare utveckla och i det enskilda påvisa beskaffenheten af densamma är hufvudsakliga föremålet för denna uppsats. Då i allmänhet uti Isländskan med afseende på de främmande ordens behandling samma förhållande eger rum som i Fornsvenskan, skola vi söka att gifva ytterligare belysning åt vårt ämne genom att, der så behöfves, hänvisa till nämnda språk.

Det ombildande, som här tages i betraktande, eger rum hufvudsakligen med de ord, som från Latinet och de Romaniska språken inkommit i vårt fornspråk. I de från Tyska språkarter lånade har vanligen ingen annan förändring skett än den, som föranledts af en främmande ändelses utbyte mot en inhemsk.

Vid undersökningen af sättet för främmande ords införlifvande i vårt fornspråk hafva vi att taga i betraktande ljudförhållanden, genus (i substantiv), böjning, samt afledning och sammansättning.

Beträffande den behandling, som vokalerna i från främmande språk hemtade ord undergår, må på förhand anmärkas, att denna lätt undandrager sig

[2]) Med afseende på det Tyska elementets inträngande i vårt språk hänvisa vi föröfrigt till den grundliga utredning, som lemnats af Rydqvist i Svenska Språkets Lagar III.

[3]) II. 284 f. j.

inflytelsen af bestämda lagar; i synnerhet är detta, såsom vi längre fram skola se, fallet i betonade stafvelser.

Latinskt och Romaniskt *A* blir i allmänhet oförändradt, t. ex. *capellanus kaplan* VGL. II [4]), *hospitale spitale, tabula tafla,* Ffr. *amie amia.* Föregånget af *i* (uttaladt *j)* öfvergår det uti främmande ord, som upptagits i Fornsvenskan, i öfverensstämmelse med hvad uti nämnda förbindelse i allmänhet der eger rum, ofta till *æ,* t. ex. *diaconus diækn, diabolus diævul;* dock förekomma äfven formerna *diakn, diavul.* Till *y* förbytes det i *candela* Isl. *kyndill* (äfven förekommande i Norska folkspråket samt i Vermlandsdialekten), *kyndilmæssa* VGL. II, III, IV, Upl.L., *kandelmessa, quindilsmessa* uti yngre handskrifter af sistnämnda lag, *qwindelmessa* Rimkr. II. 57, *kyndilþing* Upl.L. [5]); denna förändring synes kunna förklaras genom inflytelsen af verbet *kynda,* tända, hvilket förekommer i Isländskan och folkspråket i flera delar af Sverige, i det sistnämnda äfven under formerna *kinda, kvända* [6]). Om den förändring, som *a* undergår genom verkan af öfvergångsljud, skall nedanför handlas.

I qvarstår vanligen oförändradt, t. ex. *cista kista* StadsL., *chrisma krisma, christianus kristin, scribere skriva, bicarium bikar;* dock öfvergår det stundom till *e (æ)* t. ex. *firmare færma, missa mæssa, pirum pæra;* uti dessa ord har måhända ett Romaniskt inflytande varit verksamt [7]).

E, som oftast icke undergår förändring, t. ex. *clericus klærker, presbyter præster, sexta* (sc. *hora) sæxt* Smål.L., förbytes stundom till *i,* t. ex. *carena* (eg. *quadragena) karina* VML. I, *peregrinus pilagrimber, securus siker, tegula tighl* (Nedersaxiskan, ur hvilken de båda sistnämnda orden måhända närmast äro hemtade, har *seker, tegel),* likasom fallet äfven är med *æ* och *œ* t. ex. *Græcus Grikir, Grikland, Girkland, Grikfari* (dock förekommer äfven *Grekland), pœna pina, Cæsar* blir vanligen *kesari, kesar,* stundom *keysari* Cod.

---

[4]) Urkunder, i hvilka de här anförda Fornsvenska orden återfinnas, citeras i allmänhet endast, då dessa ej äro upptagna uti RYDQVIST: Svenska språkets lagar. De främmande orden äro, när annorlunda ej uttryckligen angifves, Latinska.

[5]) Jfr Cod. Bur. 8, *lius a latin hete candela ok þær æfte callas höghtiþin candelmæssa ræt nampn: Sua som a þyþisco lict missa utan lekfolket som eigh forstar sik callar kyndelmesso fore candelmesso.*

[6]) Se RIETZ Ordbok öfver Svenska allmogespråket, sid. 320.

[7]) Jfr DIEZ Gr. I, 144 följ.

Bildst. 423; uti Isländskan *keisari;* Fornsaxiskan har *kêsur,* men Gotiskan *kaisar,* Fornhögtyskan *cheisar,* Nedersaxiskan *keyser* (Wisby Stadslag).

U förblifver stundom, t. ex. *murus mur, crucea krussa,* Ffr. *pute puta* Smål.L.; öfvergår stundom till *o,* t. ex. *crux kors, cuprum kopar* (äfven *kupar),* It. *piluccare* Ffr. *pluquer* (i Picardiska diaklekten) Nsax. *plukken plokka, fustanum* Ffr. *fustaine* Sp. *fustan fostan* Smål.L.

O dels bibehålles dels förbytes till *u,* t. ex. *rosa ros, fons fonter* (äfven *funter), corona kruna* (äfven *krona), monachus munker,* Ffr. *compain kompan* VGL. II Isl. *kumpánn, leo* gen. *leonis leon* och *leun* Cod. Bildst. 371, Ffr. *baron* (eg. ack. af nom. *ber) barun* Bonav. 36 Isl. *barrún,* Ffr. *prison* Isl. *prisund,* Ffr. *amor amur* Flores 8 [8]).

I stället för *y* träffas *i,* t. ex. *κυριακόν kirkia* (jemte *kyrkia).* Omvändt finner man *y* för *i,* t. ex. *historia hystoria* Cod. Bildst. 274, *pilare pylare* Med. B. II. 123.

Au öfvergår dels till *o,* en öfvergång, som redan i Latinet förefinnes och i de Romaniska språken är regel [9]), t. ex. *claustrum kloster, cauculator koklari* (Isl. *kuklari);* dels till långt *a,* Isl. *á,* t. ex. *caulis kal* Isl. *kál;* dels, i enlighet med förhållandet i rent Nordiska ord, till *ö,* i Isländskan motsvaradt af bibehållet *au,* t. ex. *caupo köpi,* Mlat. *sauma* (för *sagma)* Fht. *saum sömer,* dels till *av* eller *af,* t. ex. *laurus lafwer* P. Månsson Stridsk., *Paulus Paval* eller *Pavel, Laurentius Lafranz* eller *Lafrinz.*

AI blir *e,* Isl. *ei* i *laicus leker;* samma förändring har äfven ett ursprungligt Nordiskt *ai* undergått.

EI (EY) i från Franskan komna ord förbytes stundom till *e,* men bibehålles oftast, likasom fallet alltid är i Isländskan, t. ex. Ffr. *Franzeis Franzeis* Fredr. 42, *Franzcesa* Cod. Bildst. 625, Ffr. *courteis korteis* Isl. *kurteiss,* Ffr. *tournei torney* Ivan 61, Fredr. 43, 52, Cod. Bildst. 731, Ffr. *bourgeis* Isl. *burgeis,* Ffr. *palefrei* Isl. *palafrey.* I dessa ord tillhör denna diftong den Normandiska dialekten af Fornfranskan, under det att öfriga dialekter af samma språk likasom den nyare Franskan hafva *oi* [1]); Medelnederländskan har här oftast *oi (oy),* Medelhögtyskan såväl *ei (ey)* som *oi (oy)* [2]).

---

[8]) Dessa sistnämnda former hafva likväl stöd äfven i Fornfranskan, i synnerhet den Normandiska dialekten, se Diez Gr. I, 413—14.

[9]) Se Diez Gr. I, 158 följ.

[1]) Se Diez Gr. I, 126.

[2]) Se Grimm Gr. I², 354.

Förändring af vokal åstadkommes ytterligare genom verkan af öfvergångsljud, en behandling, som de främmande orden äfven i andra Germaniska språk undergå och hvaruti dessa språks riktning att med sig fullkomligt införlifva sådana ord synnerligen röjer sig. Genom öfvergångsljud verkadt af *i* förändras *a* till *æ (e)*, t. ex. *angelus* Got. *aggilus ængil, archiepiscopus, archiadiaconus ærkibiskoper, ærkidiækn* (i Skånelagen förekommer äfven *archibiskoper), catillus kætil*, i fall detta ord är att anse såsom lånadt, *glavea* eller *glavia glævia* (äfven *glafvia* Fredr. 56), *matutina mættena* (-bok) Smål.L., Fr. *aventure* Nsax. *eventyre æwintyr; o* till *y*, t. ex. *moneta* Forneng. *mynet* (jfr äfven Fornsax. *muniteri, munitôn) mynt* VGL. I. Br.; eller *ö*, t. ex. *monasterium* Fht. *munistri* Forneng. *mynster mönster* (Isl. *mustari, musteri*, enstaka *mynstr), probare* Forneng. *prófian pröva*, likaså Nsax. *pröven*, hvarifrån det Svenska ordet måhända närmast är hemtadt; Isländskan har *prófa*. I sammanhang härmed må anmärkas, att uti Isländskan genom öfvergångsljud verkadt af *u* äfven i främmande ord *a* blir *ö*, t. ex. *diabolus djöfull, mantellum möttull.*

De främmande ord, som vid öfverflyttningen till Nordens fornspråk undergå förändring med hänsigt till sina konsonanter, äro till det mesta Latinska, under det att de Romaniska orden oftast öfvergå dit utan att i nämnda hänseende förändras. De konsonantvexlingar, som ega rum i ord af det förstnämnda slaget, äro till stor del öfverensstämmande med de lagar, som gälla för de Latinska ordens öfvergång i de Romaniska språken, och torde ofta vara beroende af inflytande från de sistnämnda. Beträffande särskildt de förändringar, som de stumma konsonanterna undergå i de ord, som öfverflyttas från Latinet, må erinras, att dessa äro af en helt annan art än den ljudvexling, som eger rum i ord, hvilka i följd af ursprunglig förvandtskap för de Nordiska äro gemensamma med nämnda språk. I allmänhet är just uteblifvandet af denna ljudvexling, "Lautverschiebung," ett kännetecken, att ett ords förekommande på en gång i Latinet (samt andra språk, som i detta afseende äro dermed likställda,) och i de Germaniska språken bör tillskrifvas lån och icke har sin grund i ursprunglig slägtskap.

Öfvergång af *P* såsom begynnelseljud till *b* träffas i några ord, t. ex. *primum signum brimsigna* VGL. I, II, Smål.L. har *primsigna*, hvilket äfven är den uti Isländskan brukliga formen, *pix* gen. *picis bik* (senare *pik* Didr. 1), *pellicia*

Ffr. *pellice belz.* Denna konsonantvexling i ords början förekommer äfven i de Romaniska språken, ehuru ganska sällan [3]). Inom Fornhögtyskan och ännu mer Medelhögtyskan finnes denna öfvergång i flera främmande ord [4]), äfven i Nedersaxiskan äro exempel härpå att träffa (såsom *broberen* Shigt-Bók der Stad Brunswyk); företeelsen är således ej utan motstycke i andra Germaniska språk och torde kanske helst böra förklaras genom inverkan från något af dem [5]). Uti *biskoper* af *episcopus* har *p* öfvergått till *b*, måhända innan *e* bortfallit, således inuti ordet, en öfvergång, som synes böra tillskrifvas inflytande från de Romaniska språken, hvarest denna ljudvexling i nämnda ställning är ofta förekommande, särskildt äfven i de ord, som motsvara detta, såsom Sp. *obispo*, Portug. *bispo;* uti It. *vescovo* och Fr. *evêque* har *p* öfvergått till *v*, sannolikt dock förmedladt genom *b;* föröfrigt är detta ords begynnelsebokstaf densamma i alla Germaniska språk (i det stundom förekommande Fht. *pischof* är *p* en senare utveckling af *b*). I början af öfriga utifrån lånade ord bibehålles *p* oförändradt [6]). Likaledes qvarstå uti denna ställning oförändrade *B, F, V.* Undantagsvis finner man uti ett ord *b* öfvergå till *u*, nemligen *waldakin* Cod. Bildst. 731 i st. f. *baldakin* Fr. *baldaquin;* vid denna öfvergång, som här står enstaka och på hvilken både i Romaniska och Germaniska språk högst få exempel [7]) kunna uppvisas, synes dock icke någon vigt böra fästas; en alltid iakttagen öfvergång af *v* till *f* eger deremot rum [8]) i *advocatus foghati*, äfvensom i Mlat. *vitula* Fht. *fidula fipla*, i fall sistnämnda ord har detta ursprung, hvilket torde vara tvifvelaktigt.

Inuti ord öfvergår *b*, stundom äfven *p*, till *v* (i Isländskan oftast skrifvet *f*). Denna företeelse, som är gemensam äfven för öfriga Germaniska språk med undantag af Gotiskan [9]), synes hafva uppkommit till en del under inflytande af Ro-

[3]) Se Diez Gr. I, 256—7, Richert Konsonant. Ljudlagarna 28, 32.

[4]) Grimm Gr. I², 128, 397, Gesch. 300, Wackernagel 12, 24; på sistnämnda stället förklaras detta genom inflytande från de Romaniska språken.

[5]) Härvid skulle man väl snarast tänka på Högtyskan, om ej inflytelsen härifrån på de Nordiska språken under hela medeltiden varit högst ringa; måhända saknade nämnda bruk inom Nedersaxiskan icke en vidsträcktare användning.

[6]) Samtliga i de Nordiska språken med denna konsonant begynnande ord äro främmande eller kunna åtminstone med afseende på sitt inhemska ursprung misstänkas.

[7]) Se Diez Gr. I, 259, Grimm Gesch. 301.

[8]) Jfr Diez Gr. I, 267, Wackernagel 25.

[9]) Såsom undantag torde ej behöfva räknas Fornsaxiskans aspirerade *b* i *diubal, skriban*.

maniskt språkbruk [1]), men är äfven grundad uti den egna arten hos flera af de förstnämnda språken, som i denna ställning icke gerna hafva *b*, om ej fördubbladt eller föregånget af konsonant, utan i stället *f* eller *v* [2]); förändringen af *p*, för hvilken såsom stöd ej kan åberopas inhemskt språkbruk, förekommer också endast i ett par ord. Såsom exempel på öfvergång till *f* eller *v* från *b* anföra vi: *scribere skriva, diabolus diævul, probare pröva* Isl. *prófa, tabula tavel* Isl. *tafl* och *tafla, taberna* Fr. *taverne taverne* MELL., *sabelum* Ffr. *sable safvil* Flores 12, Isl. *safal* eller *safali* (månända hafva de Nordiska språken hemtat ordet omedelbart från de Slaviska, ur hvilka det inkom̄mit i Medeltidslatinet och de Romaniska språken), *biblia* Isl. *biflia*, It. *connestabile* Ffr. *connestable* Isl. *konstafill*, Ffr. *double* (jfr *doublé, doublet) dufl* Gottl.L.; någon gång qvarstår *b*, t. ex. *tabardus* Ffr. *tabard tabarþer* Cod. Bur. 204, *biblia* (alltid i Fornsvenskan, stundom i Isländskan), *dubil, doblari, dobbla* i enlighet med Nsax. *dobbeln*, Isl. *próba* i st. f. *prófa*, Isl. *tabola* eller *tabla* i st. f. *tafla; p* förbytes till *v* i *papa pavi* (likväl qvarstår *p* i *pæplinger), præpositus* eller *propositus* Ffr. *prevost provaster.* — Öfvergång från *p* till *b* träffas i *leopardus leebardher* Val. 14, Cod. Bildst. 369, Isl. *lébarðr.* — Uti Isländskan träffas exempel derpå, att *b* öfvergått till *p: caballus kapall.* Nämnda öfvergång finnes, ehuru sällsynt, äfven i de Romaniska språken [3]). Öfvergång af *v* till *p* eger rum i *corvus* Ffr. och Prov. *corp korper.*

T och *D* undergå i allmänhet ingen förändring; i öfverensstämmelse med vårt fornspråksart blir det sistnämnda inuti ord *þ*, senare *dh*, t. ex. *sedile saþul, tabardus tabarþer;* öfvergång af *t* till *d* träffas i *advocatus foghodhi* Cod. Bildst. 327, 368 (annars *foghati)*, sannolikt att tillskrifva inflytelse af Nsax. *voghede;* omvändt af *d* till *t* i *præbenda* Fr. *provende* It. *profenda* (dessa former häntyda på en inverkan äfven af *providenda) proventa* Cod. Bur. 29, Vadst. Kl. R. 16, 37, Isländskan har både *proventa* och *provenda;* äfven i de Romaniska språken finner man exempel på denna öfvergång i liknande ställning [4]). *TH* återgifves stundom med *þ*, t. ex. *þeofilus* Cod. Bur. 28, *Maþeus* ibm 133, men blir föröfrigt *t*, ofta skrifvet *th.*

---

1) Se DIEZ Gr. I, 256, 259.
2) Se GRIMM Gr. I², 247, 275, 310, 462, 490; GISLASON Oldnordisk Formlære, sid. 25.
3) Se DIEZ Gr. I, 260.
4) Se DIEZ Gr. I, 220—21.

Latinskt *C* motsvaras af *k;* detta gäller uti ord, som i en tidigare period införts i de Nordiska eller åtminstone i Germaniska språken äfven framför mjuka vokaler, t. ex. *cista kista, cæsar kesare, calix* gen. *calicis kalker, Sicilia* Isl. *Sikiley* (äfven *Sicilien);* likasom uti ord af inhemskt ursprung inträdde här sedermera en förmildring af det hårda uttalet. I ord, som i en senare tid inkommit i språket har *c* uttalet af *s*, om det ock i skrifningen bibehålles, t. ex. *crucea krussa* (Fornhögtyskan har *chrucha), crux* gen. *crucis kors* Isl. *kross, circulus cirkil* Birg. Up. III. 375, 425, *sirkel* Alex. 9. Då uti Latinets uttal denna förändring skett sannolikt i 7 och 8 århundradet [5]), synes det, att de ofvannämnda orden redan före denna tid inkommit i de Germaniska språken; vårt fornspråk torde de i allmänhet nått först på andra hand. — Inuti ord öfvergår *c* i öfverensstämmelse med Romaniskt språkbruk till *g*, t. ex. *advocatus foghati, pentecoste pingizdagher* VGL. II, Upl.L. (äfven *pinkyzdagher* förekommer), *speculum* Nsax. *spegel spegil, cucullus kughul* Vadst. Kl. R. 57, 58, äfven *kufuol* Birg. Up. IV. 10, Isl. *kufl. G* förblifver i de öfverflyttade orden oförändradt. *CH,* i ursprungligen Grekiska ord, öfvergår till *k,* t. ex. *chorus kor,* skrifves äfven *chor* såsom Bonav. 98. Franskt *ch* öfvergår till *sk* i Ffr. *chastel skastel* Flores 35; nämnda öfvergång finnes äfven i den nyare Isländskan [6]).

Likasom i de Romaniska språken och till en del under inflytelse af dem utbytes stundom *R* mot *l* t. ex. *peregrinus* It. *pellegrino* Fr. *pélerin pilagrimber, sericum* eller *siricum selke* eller *silki, marmor malmar* Flores 33. *N* öfvergår till *m* i *pilagrimber.*

J har öfvergått till *di (dj)* i *diost, diwst* Fredr. 56, Ivan 4, Alex. 17, *dyst* Rimkr. II. 178, Val. 52, *dösth* Rimkr. II. 7 (hvaraf *dysteran* Birg. Up. II. 334; *iu = y),* Mht. *tiost* Ffr. *joste, juste* It. *giusta* af Lat. *juxta* [7]); de Fornsvenska formerna kunna förklaras ur uttalet af It. *giusta,* men äfven i Franskan kan ett sådant uttal spåras [8]); en härledning närmast från detta språk, hvilket bland de Romaniska språken i synnerhet lemnat bidrag till de Nordi-

---

[5]) Se Diez Gr. I, 232 följ.

[6]) Se Rask Anvisn. 58.

[7]) Se Diez Wörterb. I, 218, Lysander Tidskrift for Philologie og Pædagogik IV, 288, Lyngby ibm V, 100.

[8]) Se Diez Gr. I, 451.

ska språkens ordförråd, torde derföre med största skäl böra antagas; genom bortfallande af *j* har sedan uppkommit *dost* Fredr. 58, *duster* Rimkr. I. 16, häraf *dostera* Flores 60, Fredr. 57, 58, 101, Isländskan har *dust*.

PS, en konsonantförbindelse, som ej kan förekomma i början af ett inhemskt ord, återgifves i denna ställning i de från främmande språk öfverflyttade vanligen med *s*, t. ex. *psalterium saltari, psalmus salmer* Cod. Bur. 119; dock förekommer äfven *psaltari* Cod. Bildst. 779, Leg. 94.

För öfrigt underkastas konsonanterna uti främmande med vårt fornspråk införlifvade ord inflytelsen af samma ljudlagar som uti de inhemska. Sålunda assimileras stundom *n* med *k*: *ancora akkare* eller *akkiæri* (äfven *ankare*) Isl. *akkeri*; *n* med *t*: *mantellum mattul* ÖGL. (annars *mantul*) Isl. *möttull*. — Omflyttning af plats uti ordet eger rum med *r* i *crux kors, corpus kropper* (jfr *hross* och *hors, brot* och *bort*). — Uti Fornsvenskan inskjutes regelbundet *b* mellan *m* och *l* samt mellan *m* och *r*, likasom *d* mellan *ll* och *r* samt *nn* och *r* [9]) (utan att halfljud framför *r* hindrar inskjutandet); i öfverensstämmelse härmed står *adambær* Upl.L. (annars *adam* såsom Cod. Bur. 139, Cod. Bildst. 84, o. s. v.). Af annan art är tilläggandet af *d* uti *dromunder* Cod. Bildst. 160 Isl. *drómundr* Ffr. *dromon* Mht. *tragmunt, dragmunt* [1]) Mnl. *drachmont*; tilläggandet af denna konsonant kan vara föranledt genom den härigenom uppkomna anklangen af *munder*, dock finnes både i Franskan och Germaniska språk exempel derpå, att *d* eufoniskt tillägges i slutet af stammar på *n* [2]). En sådan tillökning finner man i Ffr. *prison* eller *prisun* Isl. *prisund*.

De från Latinet härstammande ordens betoning är i vårt fornspråk oftast oberoende af den, som de ega i nämnda språk. Förändring i detta hänseende visar sig i synnerhet deruti, att i enlighet med de Nordiska språkens art ordets första stafvelse ej sällan erhåller tonvigt, äfven om denna hvilat på en annan i den ursprungliga formen. Verkan af stället för tonvigten yttrar sig med afseende på ordets form i öfrigt särskildt uti den behandling, som de tonlösa stafvelserna undergå, i det att dessa ofta dels helt och hållet bortkastas dels förlora sin vokal. Sålunda bortkastas ofta den första stafvelsen, då tonvigten icke enligt det vanliga bruket framflyttats till denna, t. ex. *ho-*

[9]) Se Lyngby Tidskrift for Philologi og Pædagogik I, 21 följ.
[1]) Se Diez Wörterb. II, 268.
[2]) Se Diez Gr. I, 41, Richert 337 följ., 353 följ.

spitale Nsax. *spital spital* eller *spitali, infans* gen. *infantis* It. *fante fanter, episcopus biskoper, advocatus foghati, emplastrum plastir* Birg. III. 49 (bortstötning af detta ords första stafvelse sker äfven i de Romaniska språken, men det Latinska ordets betydelse är der förändrad [3]), *Hispania Spania* (äfven *Yspania), apostolus postoli, epistola* Forneng. *pistol* eller *pistel* Isl. *pistoli* eller *pistill, ἱππόδρομος paðreimr* Hkr. Sig. Jors. XII; stundom utstötes blott stafvelsens vokal, t. ex. *corona krona,* It. *piluccare* Ffr. *pluquer* Nsax. *plukken plokka.* Måhända är äfven att föra hit *kraba* eller *krabbi* Isl. *krabbi;* i fall detta ord är bildadt af Lat. *carabus,* hvilket likheten af ordens konsonanter tyckes bevisa, eger här den anmärkningsvärda omständigheten rum, att tvärtemot det vanliga förhållandet tonvigten, hvilken i det Lat. *carabus* likasom i det Grek. *κάραβος* hvilar på den första stafvelsen, flyttats till den andra, hvarvid den sålunda tonlösa första stafvelsen förlorat sin vokal [4]); ovanligt är äfven, att *b,* som efter det vanliga förhållandet skulle förbytas till *f,* i stället fördubblats (i den enstaka förekommande formen *kraba* föreställer, såsom ofta är händelsen, sannolikt den enkelt tecknade konsonanten en dubbel). — Likaledes sker äfven inuti ordet bortkastande af obetonad stafvelse eller af densammas vokal, t. ex. *presbyter præster, pergamenum perman* Cod. Bildst. 582, 625, *pentecoste pingiz, patina* Nsax. *panne panna, clericus klærker* (likväl förekommer *klærikæ* Patr. 41), *præpositus provaster, diaconus diækn, capellanus kaplan* (äfven *kapellan* förekommer), *canonicus kanunker, monachus munker, eremita ærmite* Cod. Bur. 419, *monasterium mönster, calix* gen. *calicis kalker,* (Isl. äfven *kalckr* Hkr. Magn. Bl. XII), *eleemosyne almosa, regula reghla* (äfven *reghola), tabula tafla, sigillum insighli.* I slutet af ord eger uti vårt fornspråk i allmänhet ej annat bortkastande rum än af den främmande böjningsändelsen, om hvilket vi sedermera skola handla.

Uti de stafvelser, på hvilka ordets hufvudton ej faller, kommer, om ock bortkastande ej sker, likväl uttalet af de särskilda ljuden lätt att sakna bestämdhet och klarhet, i följd hvaraf dessa också i högre grad äro underkastade

---

[3]) Se Diez Wörterb. I, 317.

[4]) Man skulle väl kunna förklara de Nordiska formerna ur det Latinska ordet med bibehållen tonvigt genom att antaga, att den andra stafvelsens *a* utstötts och *r* sedan, såsom stundom sker, förändrat plats; men den omständigheten, att den plats, som *r* innehar, uti alla Germaniska språk, i hvilka ordet förekommer, är densamma, synes tala häremot.

förändringar. Hufvudsakligen gäller detta om vokalerna. I synnerhet inträder här ofta *a,* der motsvarande Latinska eller Romaniska ord hafva annan vokal; sålunda står *a* i stället för *o,* t. ex. *lectorium lektari, præpositus provaster, marmor malmar, ancora ankari;* för *e* eller *i,* t. ex. *piper pipar* Bonav. 133, *pergamenum perman, psalterium psaltari, castellum* Isl. *kastali, capellanus* Isl. *kapaleinn* eller *kapalínn, taxillus* Ffr. *tassiel* It. *tassello tassal* Gottl.L. För öfrigt förekommer äfven *u* för *i* eller *e,* t. ex. *sedile sapul, mantellum mantul (mantil* Fredr. 14); likasom *i* eller *e* för *u,* t. ex. *circulus cirkil, securus siker, speculum spegil.*

När ett ord slutar på *-l* eller *-r* med föregående stum konsonant, inskjutes i Fornsvenskan uti främmande ord, likasom förhållandet är äfven i inhemska, mellan de båda slutkonsonanterna oftast en tonlös vokal, vanligen *i* eller *e,* t. ex. *templum tempil* Alex. 244, *claustrum kloster, emplastrum plastir, tabula tavil.* Uti det sistnämnda exemplet har visserligen äfven grundformen vokal mellan de båda sista konsonanterna, men såväl genom motsvarande Isl. form *(tafl)* som genom den första stafvelsens akuta tonvigt antydes, att nämnda vokal egentligen är att betrakta såsom utstött [5]).

Om ock för de från främmande språk till de Nordiska öfvergångna substantivens genus såsom allmän regel skulle kunna angifvas, att detta är detsamma som i stamspråket, finnes likväl härifrån i vårt fornspråk ett stort antal undantag, så att äfven här detsammas art att efter sitt skaplynne ombilda det utifrån emottagna framträder. Till de särskilda afvikelserna, som här finnas, kan grunden sökas dels i sträfvandet att lämpa det lånade substantivets genus efter det, som tillhör det inhemska, hvilket till sin betydelse närmast motsvarar detsamma, dels i det öfverflyttade ordets form, som föranleder, att detta erhåller det genus, som vanligen tillhör inhemska ord af samma ändelse. Sålunda torde t. ex. *likami* hafva föranledt det maskulina genus af *kropper* Lat. *corpus;* deraf, att de Nordiska substantiven på *-ari* (merendels utmärkande person) oftast äro maskulina, synes hafva uppkommit bruket att såsom sådana vanligen uppfatta äfven de från främmande språk hemtade substantiv med denna ändelse, hvilka ursprungligen äro af annat genus, t. ex. *lectorium lektari;* det Lat. substantivet *chrisma,* hvilket likasom dess Grekiska

[5]) Se härom ytterligare Rydqvist II, 139—141, Lyngby Tidskrift for Philologi og Pædagogik I, 22—23.

grundord är neutrum, uppfattas i det Fornsv. *krisma* i följd af sin ändelse såsom femininum, o. s. v. Oftast kan dock någon särskild bestämd orsak till en sådan förändring svårligen uppvisas. — För att i någon mån kunna upplysa, i hvilken ställning vårt fornspråk i detta hänseende befinner sig, lemna vi här ett antal exempel både på ord, som bibehålla stamspråkets genus, och på sådana, som deruti undergå förändring.

Bibehållet genus [6]).

Mask.: *fons fonter, chorus kor, murus mur, tabardus* (likväl äfven *tabardum)* Ffr. och Mnl. *tabard tabarþer* Cod. Bur. 204, *versus vers.*

Fem.: *crucea krussa, eleemosyne almosa, natura natura, capa kapa, pœna pina, regula reghla, tabula tafla, persona persona, forma forma* Birg. II. 55, *latina* (sc. *lingua) latina* Leg. 291, *strata* (sc. *via) strata* Bjärk. R., Ffr. *perle* It. *perla* (sannolikt af Mlat. *pirula* [7]), *rosa ros, stola stol* VGL., ÖGL., *nota nota, arca ark, giga* Ffr. *gigue* It. *giga gigha, vitula* eller snarare *fidella* [8]) Forneng. *fiðele* Mht. *fidula fiþla,* Ffr. *orgue orgha,* Ffr. *provende* It. *profenda proventa.*

Neutr.: *altare altari* (vacklande mellan mask. och neutr.), *breve bref, scrinium skrin, monasterium mönster, par par, sigillum insighli, pergamenum perman, pondus pund, templum tempil, sericum selki.*

Förändradt genus.

Mask. till fem. *fructus frukt* eller *frykt, adventus advent* eller *adventa (advent* VGL. II. K. 49, *adventinne* Vadst. Kl. R. 16, *i aduentone* ibm 61, *til aduentonna* ibm), *conventus convent (hvarie enne convent* Vadst. Kl. R. 1, *conventinne* ibm 3), eller *conventa (conventonne* Vadst. Kl. R. 71, 73, 77) Isl. *konventa,* Ffr. *cordouan* Isl. *kordúna.*

Mask. till neutr.: *leo leon* eller *leion, panther* (äfven *panthera* f.) *pantir* Val. 48, Fr. *présent present* Cod. Bur. 514, Ffr. *tourney torney* Cod. Bildst 731, Fredr. 43, 52, *versus* Isl. *vers* (förekommer i Isländskan äfven såsom mask.), *conventus convent (conventeth* Vadst. Kl. R. 74, *conventeno* ibm 76, *conventit* ibm 77).

---

6) Vi utesluta här de ord, hvilkas grammatiska genus angifves af det naturliga.

7) Se Diez Wörterb. I, 313.

8) Se Diez Wörterb. I, 441, Rydqvist: Nordens äldsta Skådespel, i Skandia VII, 178, 179.

Fem. till mask.: *porta porter, camera kamar, schola skoli, epistola* Isl. *pistill* eller *pistoli, ampulla* Isl. *ampullr* eller *ampoli, penna* Isl. *penni.*

Fem. till neutr.: *crux kors, pix bik, moneta mynt* VGL. I. Br., Kg. Styr. 70 (Isl. *mynt* fem., Fht. *muniz* mask., Forneng. *mynet* fem.), *ancora ankari, creatura kreatur* Patr. 32, Kg. Styr. 4, *tabula tavil, tegula teghil,* Ffr. *avan ture æwintyr* Flores 3, Ffr. *compaignie kompani* Fredr. 3 (i den till grund lagda handskriften skrifvet *komparni),* Fr. *bannière baner, porta* Isl. *port, strata stræti, latina* (sc. *lingua) latin* Cod. Bur. 8, Cod. Bildst. 471.

Neutr. till mask.: *altare altari* (äfven neutr.), *psalterium psaltari, lectorium lektari, cellarium kællari, bicarium bikar, mantellum mantul, punctum punkter, hospitale spitali* eller *spital* (någon gång neutrum [9]), *castellum* Isl. *kastali, speculum spegil, cuprum kupar* Gottl.L. För några af dessa ord bör orsaken till genusvexlingen måhända sökas uti det vacklande, som i Latinets senaste stadium egde rum mellan mask. och neutr. särskildt i substantiv tillhörande andra deklinationen [1]).

Neutr. till fem. *chrisma krisma;* föröfrigt märkas här de substantiv på *-a,* som äro härledda af nom. pl. af Latinska neutra, hvilken form i enlighet med det förhållande, som eger rum äfven i de Romaniska språken [2]), ofta uppfattas såsom feminin, t. ex. *lilium lilia, biblium biblia, pirum pæra, oleum olia,* i sammanhang med dessa må äfven anföras det sannolikt af den Grekiska plurala formen *κυριακά* bildade *kyrkia.*

Vid öfvergången till Fornsvenskan erhålla de främmande orden äfven med hänseende till böjningen en karakter, som öfverensstämmer med det språk, till hvilket de blifvit öfverflyttade. Främmande, särskildt Latinska ändelser, som icke äro förenliga med Nordiskt språkbruk, bortkastas vanligen och ersättas, der det så erfordras, af sådana, som dermed öfverensstämma. Om ändelsen är en sådan, som kan tillhöra ett inhemskt ord, qvarstår den oftast, men kan äfven bortfalla.

Från nomina bortfalla i vårt fornspråk sålunda de flesta af de främmande ändelserna och ersättas enligt det genus, som de der antaga, af inhemska. Maskulina

---

[9]) Se Rydqvist II, 284.
[1]) Se Wackernagel sid. 43.
[2]) Se Diez Gr. II, 21—22.

substantiv kunna härvid öfvergå antingen till stark eller svag deklination, de feminina komma vanligen och de neutrala alltid att tillhöra den starka. För att i det enskilda påvisa tillämpandet af det ofvan sagda genomgå vi några Lat. nominativändelser: *-us*, t. ex. *Christus Krister, episcopus biskoper, præpositus provaster, murus mur, monachus munker, clericus klærker, canonicus kanunker, peregrinus pilagrimber, angelus ængil, diabolus diævul, capellanus kapellan, Benedictus Bændikter, fructus frukt* eller *frykt* Isl. *fryktr, laicus leker, purus pur, falsus fals, clarus klar, diaconus diækn* eller *diækni* Cod. Bildst. 776, *advocatus foghati, apostolus* Isl. *postoli, adventus advent, conventus convent, pondus pund, corpus kropper; -ius*, t. ex. *cancellarius kanceler, Laurentius Laurens; -um* t. ex. *claustrum kloster, templum tempil, linum lin, vinum vin, castellum kastell* Didr. 94, Isl. *kastali, emplastrum plastir, cuminum komin* Bonav. 133, *testamentum testament* Upl.L., SML., Hels.L. Bjärk. R., *torneamentum torneament* Cod. Bur. 24, *argumentum argument, sacramentum sacrament* Cod. Bildst. 380; *-ium*, t. ex. *scrinium skrin, monasterium mönster, palatium pallatz* Birg. III. 299, *bicarium bikar* (den jemte *bikar* förekommande, ehuru senare framträdande formen *bikari* skulle kunna förklaras omedelbart ur *bicarium*, men är snarare att uppfatta såsom utvecklad ur *bikar* [3]). *lectorium lektari, psalterium psaltari, cellarium kællari; -is*, t. ex. *cardinalis kardinali* Birg. Autogr., *sinapis* (eller *sinapi*) *sinap* Cod. Bur. 532; *o* (maskulinändelse), t. ex. *caupo köpi, draco draki, falco falke, pavo* Isl. *pái*; hithörande substantiv öfvergå, såsom af dessa exempel synes, till svaga deklinationen; detta är förhållandet äfven med dem på *-a* t. ex. *papa pavi, eremita ærmite* Cod. Bildst. 404. Om af ett Latinskt substantiv stammen i casus obliqui företer en annan form än i nominativen, öfverflyttas det till vårt fornspråk oftast med den förra, t. ex. *fons fontis fonter, calix calicis kalker, crux crucis kors, leo leonis leon, ordo ordinis ordin* eller *orden*, äfven *ordhon* Didr. 221, *abbas abbatis aboti*.

Den feminina ändelsen *-a*, hvilken tillhör också Svenska språket, öfvergår i detta under dess äldre skick ofta oförändrad ur Latinet, t. ex. *tabula tafla, corona krona, regula reghla, linea linia, pœna pina, strata* (sc. *via*) *strata* Bjärk. R., *capa kapa*, alla regelbundet följande de feminina substantivens svaga deklination; detsamma är äfven förhållandet med det i Latinet neutrala substan-

[3]) Jfr Rydqvist II. 42. 43.

tivet *krisma*. Likväl bortkastas ej sällan *-a*, då hithörande substantiv således få stark böjning, t. ex. *stola stol, arca ark, rosa ros, Roma Rom* VGL. I, II, *Catharina Katrin, Christina Cristin* [4]). Att föröfrigt Latinska feminina substantiv med denna ändelse ofta öfvergå till annat genus, hafva vi ofvanföre sett; med afseende på den böjning, som de då antaga, hänvisa vi till de anförda exemplen. Den i Latinska neutrala substantiv af 3 dekl. förekommande ändelsen *-e* kan, oförändrad eller skrifven *-i*, uti till vårt fornspråk öfverflyttade ord bibehållas, t. ex. *altare* eller *altari*, hvilket böjes antingen såsom starkt neutrum eller såsom svagt mask.; stundom eger dock bortkastande rum, t. ex. *breve bref.*

Stundom finner man Latinska ord uti oförändradt skick i Svenska fornskrifter, dock mest i sådana, för hvilka Latinska original ligga till grund; i synnerhet bibehåller sig den Latinska ändelsen i ord på *-ium*, af hvilka några äfven uti vårt nyare språk qvarstå i orubbad form, t. ex. *inuæntarium, preuilegium, palacium.* De substantiv, som i sin främmande form inkommit uti vårt fornspråk, bibehålla äfven sin ursprungliga böjning, om ock denna icke alltid blir fullt korrekt, t. ex. *værs capituli insighli* VGL. I. Br. 6, *af allom apostolis* Cod. Bur. 194, *törua tel döþ mz stenom alla apostolos* ibm 196, *tel egiptim* ibm 71, *ii vællande oleo panno* ibm 149, *dyr ok ærlek sacramenta* ibm, *mz naturlekom skælum ok exemplis* ibm 185, *andvarþa han hælgho martiribus* ibm 519, *diktade först ymnos* Cod. Bildst. 641, *thz hafdhe cocodrilli bryst* Alex. 179, *ena complexionem* ibm 191.

De i sin främmande form upptagna substantiv, som väl med hänsigt till nominativändelsen öfverensstämma med utseendet af inhemska, men hvilka likväl ej fullt införlifvats med vårt språk (något, som ofta angifves genom tonvigten,) äro i sin böjning vacklande, i det att de än bibehålla den ursprungliga, än följa mönstret af en inhemsk, dock ej alltid den, hvilken man i följd af nominativändelsen vore berättigad att antaga, än slutligen äro oböjliga [5]), t. ex. *up hanta alla galeidas* Cod. Bur 178, *Simon sagþe tel Mariam þæssa samu profeciam* ibm 73, *crakæ oc flacæ Mariu kirkiu* VGL. I. þl., *biðiande sik sua guð hullan — ok iumfru sanctæ Mariu* SML. Add. 1: 3, 5, *aff latino* Leg. 291, *oppa latina* ibm 675, *locustor* Med. B. II. 84, *enne persona syntis*

[4]) Fransk femininändelse *-e* blir i Fornsvenskan stundom *-a*, t. ex. *amie amia, pute puta, rente rænta,* men bortkastas stundom, t. ex. *compaignie kompani.*

[5]) Se Rydqvist II, 284—85.

Birg. Autogr., *til hans kameram* Birg. Up. II. 257. Personnamn antaga stundom med fasthållande på samma gång af inhemsk böjning [6]) Latinsk nominativändelse, t. ex. *Byrghir son magnusæ kununx* Upl.L. Præf., *Mangnusar sun* VGL. IV. 14: 17, *brodher Philipusær konongs* VGL. IV. 15: 9, *Nicholaussæ kirkyu* VGL. IV. 16: 12, *Magnusi kunungi* Upl.L. Præf., *epter sancti Johannesa baptista dagh* StadsL. Kg. 23.

De verb af Latinskt eller Romaniskt ursprung, som införlifvades med vårt fornspråk under dettas äldre skick, förlorade vanligen helt och hållet de främmande böjningsändelserna, och erhöllo en böjning som i allo öfverensstämde med den inhemska. Vanligen är dessa verbs böjning svag, oftast efter 1 konjugationen, t. ex. *fermare færma, dictare dikta, offerre offra, temperare tæmpra, probare pröva, coquere koka, coronare krona* eller *kruna, prædicare prædica* Cod. Bur. 72, Ffr. *berser bærsa* MELL. Stark böjning har endast ett, *skriva,* hvilket likväl stundom, i synnerhet i äldre skrift, likasom alltid är fallet i Isländskan, följer 1 konjugationen [7]). Senare inkommo ur Romaniska språk, närmast Franskan, verb med ändelsen *-era,* bildade derigenom, att man vid upptagandet af det främmande verbet lät äfven den Franska infinitivändelsen *-er* medfölja såsom ett slags afledningsstafvelse och dermed sedan förenade inhemska böjningsändelser, ett förfarande, som är ett motstycke till den behandling, hvilken, såsom vi nyss anmärkte, några personnamn stundom undergå. Verb med denna ändelse börja att i vårt fornspråk anträffas redan i förra hälften af 14:de århundradet och blifva sedan allt talrikare. Såsom exempel må anföras: Ffr. *confirmer confirmera* SML. Add. 1: 3, Ffr. *presenter presentera* ibm 12, Ffr. *disputer disputera, studere* Mlat. *studiari* Ffr. *estudier* Mnl. *studeren studera,* Ffr. *appeler appellera* Cod. Bur. 197, Ffr. *hanter hantera* Birg. I. 9 (för detta ords betydelse har *hand* varit bestämmande, hvadan det således kan anses i detta afseende sammanfalla med *hanna), spatiari* It. *spaziare* Mht. *spatzieren* Mnl. *spaceren spazera* ibm 389, Val. 7, *tractare* Ffr. *traicter traktera* Birg. Up. III. 309, Ffr. *celebrer celebrera* Med. B. II. 284, *fundare* Fr. *fonder fundera* Vadst. Kl. R. 6, Ffr. *joster* eller *juster* Nsax. *diusteren dostera* Flores 60, *dysteran* Birg. II. 334, Ffr. *degrader degradera* Cod. Bildst. 775, *regere regera* Didr. 116, *regnari* Ffr. *regner*

---

6) Se RYDQVIST II, 285.

7) Se RYDQVIST I, 222—3, jfr WACKERNAGEL sid. 48.

regnera Med. B. II. 78, Ffr. *dispenser dispensera* Vadst. Kl. R. 7, *reformare* Fr. *réformer reformera* Vadst. Kl. R. 71, m. fl. Äfven till inhemska stammar kan denna ändelse fogas, t. ex. *sylvera silffuera* (försilfra) Didr. 133 [8]). — Uti Isländska och Fornnorska skrifter från litteraturens senare tid, såsom Stjorn, Biskupasögur, o. s. v. träffas i icke obetydligt antal sådana verb, såsom *appellera* (äfven *appella*), *discordera, dispensera, disponera, disputera* (äfven *disputa), divisera, formera, fundera, glósera* (äfven *glósa), konkordera, mutera, officera, partera* (äfven *parta), postulera, presentera, procurera, spazera, studera, traktera, turnera.* — Stundom förekomma verb af främmande ursprung, hvilkas grundord dock ej äro verb, utan tillhöra annan ordklass, t. ex. *caupo köpa, pœna pina, signum signa, oleum ola.*

Till ett främmande ords stam kan fogas en Svensk afledning, hvilken härvid stundom ersätter en ursprunglig, som bortkastats; sålunda användes *-ari,* t. ex. *magister* T. *meister mæstari,* Mlat. *ludator luddari* Med. B. I. 135 *lyddari* eller *löddari* Kg. Styr. 123, 145, Mlat. *harpator harpari,* Mlat. *cauculator koklari, cantor* Isl. *kantari; -linger,* t. ex. *papa pæplinger, coquus* Isl. *kokr kyklinger* eller *köklinger, soccus* Isl. *sokkr syklinger* Vadst. Kl. R. 58; *-liker,* t. ex. *Christus Krister kristeliker.*

Ett främmande ord kan stundom sammansättas med ett inhemskt, utan att betydelsen i väsendtlig mån förändras. Den inhemska beståndsdelen kan här vara en partikel, hvilken tjenar förstärka ordets betydelse och likasom påtrycka detsamma en bekant prägel, t. ex. *sigillum insighli;* men är oftare ett ord, som, om också uttryckande ett vidsträcktare begrepp, i betydelse liknar det främmande, t. ex. *marmorsten* Cod. Bildst. 274, *funtkar* eller *funkar* ibm 588, 692, 806, *bælskin* VML. (förra delen af ordet synes vara *bælz), undhers miraculum* Cod. Bildst. 284. — Ofta ställas vid sidan af hvarandra ett främmande och ett inhemskt ord af samma betydelse, hvarvid det senare likasom förklarar eller förtydligar det förra, t. ex. *gatur ok stratur* Bjärk. R. 41: pr. (synes vara exempel på ifrågavande sak, jfr Schlyter Gloss. till Bjärk. R. under *Gata), aff ene materia ok eno ämpne* Alex. 209, *wi bärsadhom oc vedom* Birg. Up. III. 97, *hanna oc traktera* ibm 309, *grundar oc funderar* ibm IV. 9.

[8]) Jfr Rydqvist I, 50—51, Wackernagel 50, Grimm: Über das pedantische in der deutschen sprache.

Inbjudnings-Program

till

Rectorsombytet den 1 Juni 1867.

af

C. J. ASK.

Innan den för nästkommande academiska år utsedde Universitets-Rectorn af mig mottager det embete, som jag i enlighet med den ordning, Universitets-Statuterna föreskrifva, innehaft sedan den 1 Juni 1866, bjuder mig en häfdvunnen sed att lemna en kort redogörelse angående de förändringar, som skett vid vårt Universitet under det med denna dag tilländalupna läseåret.

Några mera ovanliga händelser hafva under denna tid icke inträffat, ej heller hafva några mera genomgripande förändringar egt rum. Om för uppnåendet af den förkofran och utveckling, som af Universitetets lärare önskats, och som af dem eftersträfvats, utsigterna icke varit de aldra ljusaste, så har Universitetet dock icke saknat anledningar till glädje öfver vunnen förkofran, uppmuntrande hägn samt välvilja och aktning.

Verksamheten och det jemna arbetet hafva oafbrutet och lugnt fortgått under hela året. För denna den Academiska verksamhetens oafbrutna och jemna fortgång tacka vi i främsta rummet en mild Försyn.

Vår allernådigste **KONUNG** har under detta liksom under så många föregående år omhägnat vårt lärosäte och uppmuntrat dess medlemmar till ett fortsatt sträfvande.

Hans Kongl. Höghet Hertigen af Östergöthland, som den 10:de sistlidne April hedrade vår Universitets-Stad med ett lika glädjande och kärt som oförmodadt besök, visade vid detta tillfälle de mest ojäfaktiga bevis på ett fortfarande lefvande intresse för vetenskapernas och de så kallade lärda institutionernas framgång och förkofran, och begagnar jag mig af detta tillfälle att för den älskade och högt värderade **Fursten** å Universitetets vägnar uttrycka dess uppriktigaste tacksamhet för hans vid detta tillfälle förnyade löfte att, så vidt möjligt är, personligen komma tillstädes vid den Jubelfest, vårt Universitet

under nästkommande år ämnar fira med anledning af dess då tvåhundraåriga tillvaro.

Nitisk och vis omvårdnad har Universitetet fortfarande fått tillgodonjuta af dess högt vördade Canceller, Hans Excellens, Grefve GUSTAF ADOLF SPARRE, äfvensom det varit förunnadt fördelen och glädjen att under hela året hafva sin vördade Pro-Canceller, Biskopen och Ordensledamoten Herr Doctor WILHELM FLENSBURG närvarande. Kärleken till och omvårdnaden om det läroverk, vid hvilket Herr Biskopen och Pro-Cancelleren så troget arbetat och med så ovanlig förmåga och framgång undervisat, har derföre i så mycket ymnigare mått kommit detta läroverk tillgodo.

Lärare, tjenstemän och lärjungar hafva ock alla efter bästa förmåga fullgjort sina åligganden. Utöfvandet af Rectorsembetet har derföre varit icke blott bekymmerfritt utan äfven glädjande. Lärare och tjenstemän hembär jag min uppriktigaste tacksamhet ej mindre för den goda ordning, de iakttagit, än för det redbara och kraftiga biträde, de lemnat mig under den tid, jag utöfvat närmaste vården och tillsynen öfver Kongl. Carolinska Universitetet.

Under detta liksom under flera föregående år har den Studerande ungdomen iakttagit en hållning och ett uppförande, som måste ingifva känslor af aktning och glädje. Öfver det fordom för Universitets-Rectorn såsom så bekymmersamt ansedda åliggandet att tillse, det flit och sedlighet bland den studerande ungdomen upprätthållas, har jag lika litet som mina närmaste företrädare haft anledning vara bekymrad. Om Studenternas flit och sedlighet har ej afhörts annat än godt, och de så kallade Rectorsförhören kunna nu med skäl sägas tillhöra en förfluten tid.

Under sistlidne September månad hade Universitetet glädjen att mottaga utsedde bland Herrar Stats-Revisorer, hvilka under Kaptenen vid Kongl. Ingeniörkorpsen, n. m. Majoren, Riddaren af Kongl. Svärdsorden, Herr Friherre B. A. LEIJONHUFVUDS ordförandeskap icke blott verkstälde besigtning å alla Universitetets Institutioner utan äfven med ett lifligt intresse sökte få kännedom om det inre lif och den verksamhet, hvarigenom Universitetet söker uppnå sitt mål. Det af dessa Herrar Statsrevisorer uti deras berättelse om vårt Universitet fälda utlåtande kan ej annat än glädja icke blott dem, som närmare tillhöra Universitetet, utan en och hvar, som har intresse för detsammas framgång och anseende.

Universitetet har äfven haft glädjen att under detta år få mottaga ett kärt besök af en bland dess fordne högt aktade och vördade lärare f. d. Stats-Rådet, Biskopen öfver Kalmar Stift, Commendören med Stora Korset af Kongl. Nordstjerneorden Doctor PAUL GENBERG. Ehuru snart tvenne decennier förflutit sedan Universitetet hade glädjen och äran att räkna denna man i egentligaste mening såsom sin, så visade dock den enthusiastiska hyllning, som vid detta hans besök här egnades honom af en till största delen ny och för honom fremmande generation, att denne älskade och högt vördade lärares ovanligt stora förtjenster fortfarande uppskattas till sitt fulla värde.

En stor förlust har Universitetet lidit under detta år i det döden beröfvat det en af dess dugligaste tjenstemän, Räntmästaren och Riddaren C. J. ZETTERSTRÖM. Efter att här vid Universitetet hafva aflagt juridisk embetsexamen, blef han såsom Academi-Notarie anstäld i Universitetets tjenst och utnämndes den 30:de November 1850 till dess Räntmästare. Med trohet, redbarhet och nit fullgjorde han alltid sina många ansvarsfulla åligganden, och om få torde det med mera skäl än om honom kunna sägas, att han hade, hvad i de fordna Universitets-Statuterna med skäl framhölls såsom vigtigt för en sådan tjensteman, nemligen kärlek till det Universitet, vid hvilket han var anstäld.

Bland de Studerande har döden under året bortryckt 4: KARL KÄLLNER af Göthiska Nationen, död den 19 Oct. 1866, EMIL RUDOLF DOCK af Götheb. Nation, död den 13 Dec. 1866, ANDERS MAGNUS MELIN, Skåning, som under en stormig natt den 22 Mars 1867 på resa till England fann sin graf i Nordsjöns böljor samt GUSTAF RUDOLF FALCK af Sk. Nat., död d. 27 Maj 1867.

Af **H. Maj:t Konungen** hafva vid Universitetet blifvit anstälde och befordrade: Lectorn vid Kalmar högre Elementarläroverk JOHAN JACOB BORELIUS till Professor i Theoretisk Philosophi (Kongl. Br. d. 26 Oct. 1866) och Adjuncten i Fäderneslandets allmänna lagfarenhet vid Lunds Universitet PHILIBERT HUMBLA till Professor i Civil-rätt, Romersk Rätt och Juridisk Encyklopedi (Kongl. Br. d. 9 Nov. 1866).

Af Hans Excellens Cancelleren: Juris utriusque Candidaten, Philosophiæ Doctor ALFRED THEODER SJÖBERG till Docent i Administrativ-rätt och Nationalekonomi (Canc. Br. d. 19 Juni 1866); Philosophiæ Doctor SVEN BERGGREN till Docent i Botanik (Canc. Br. d. 31 Juli 1866); t. f. Kameréraren O. G. REGNELL till Academi-Kamrerare (Canc. Br. d. 22 Oct.

1866); Docenten i Historia, Phil. Doctor MARTIN JOHAN JULIUS WEIBULL till Adjunct i Allmän Historia (Canc. Br. d. 22 Dec. 1866); Medecinæ Licentiaten MICHAEL KOLMODIN LÖWEGREN till Docent i Chirurgi och Ophtalmiatrik (Canc. Br. d. 8 Jan. 1867); Docenten A. TH. SJÖBERG till Adjunct i Administrativrätt och Nationalekonomi (Canc. Br. d. 15 Jan. 1867); Philos. Doctor G. BILLING till Docent i praktisk Theologi (Canc. Br. d. 6 April 1867); Philos. Doct. BENGT GÖRANSSON till Docent i Physik (Canc. Br. d. 6 April 1867); Docenten, Philos. Doctor FREDRIK EMANUEL BRAUNE till andre Amanuens vid Universitets-Bibliotheket (Canc. Br. d. 6 April 1867); Philos. Doctor HANS HENRIK HALLBÄCK till Docent i Æsthetik och Litteraturhistoria (Canc. Br. d. 25 April 1867) och Lectorn vid högre Elementarläroverket i Götheborg, Theol. Candidaten M. G. ROSENIUS till Adjunct i Theologi (Canc. Br. d. 17 Maj 1867).

Af Consistorium Acad. Majus hafva blifvit antagne: Studeranden ALFRED FALCK till Amanuens vid Botaniska Institutionen (Cons. prot. d. 19 Sept. 1866); Studeranden CARL HALLONSTEN till Amanuens vid den Medicinska Chemiska Institutionen (Cons. prot. d. 24 Dec. 1866); Stud. CASPER ANDERSSON till Amanuens vid Anatomiska Institutionen (Cons. prot. d. 31 Jan. 1867); Philos. Doctor ELOF TEGNÉR till Amanuens vid Historiska Museum (Cons. prot. d. 31 Jan. 1867).

Förslag hafva blifvit upprättade till Professuren i Moral-Theologi och Dogmatik, till Adjuncturen i Chirurgi och Obstetrik samt till Räntmästaretjensten.

Följande hafva åtnjutit tjenstledighet: Professorn och Commendören af Kongl. Nordstjerneorden, Doctor C. J. SCHLYTER under hela året för fortsatt utgifvande af Sveriges gamla lagar; Professorn och Riddaren C. J. D:N HILL under hela året för vetenskapliga arbeten (Canc. Br. 21 Aug. 1866 och d. 8 Jan. 1867); Domprosten och Commendören H. M. MELIN likaledes under hela året, för deltagande i Bibel-Commissionens arbeten (Kongl. Br. d. 17 Sept. 1866); Professorn och Riddaren A. W. EKELUND under hela läseåret med anledning af fortfarande sjuklighet (Kongl. Br. d. 24 Augusti 1866); Adjuncten M. V. ODENIUS under hela året, för att företaga den honom såsom Letterstetsk Stipendiat åliggande utrikes resa (Canc. Br. d. 17 Sept. 1866); Docenten S. BERGGREN, under hela året, såsom innehafvare af det Battramska resestipendiet (Canc. Br. d. 9 Oct. 1866); Professorn och Riddaren E. M. OLDE från höstterminens början till d. 1 Nov. (Canc. Br. d. 21 Aug. 1866); Professor J. J. BORELIUS från d. 20 Nov. till höstterminens slut (Canc. Br. d. 20 Nov. 1866); Docenten J. O. ROSENBERG för tjenstgöring

såsom lärare vid Elementarläroverk under vårterminen 1867 (Canc. Br. d. 8 Jan. 1867); Adjuncten M. N. Cederschiöld för sjukdom från den 14 Februari till vårterminens slut (Canc. Br. d. 13 Mars 1867). Dessutom har tjenstledighet på kortare tid varit beviljad åt Professor G. Broomé från höstterminens början till den 15 Sept. för enskilda angelägenheter (Procanc. Skrifv. d. 3 Sept. 1866); Professor C. Olbers från den 27 September till och med den 5 October med anledning af hopade Facultetsgöromål (Procanc. Skrifv. d. 28 Sept. 1866); Docenten J. O. Rosenberg under tre veckor, räknade från d. 21 September, för att inför Götheborgs Domcapitel aflägga disputations- och praktiskt undervisningsprof för sökt Lectorsbeställning (Procanc. Skrifv. d. 25 Sept. 1866); Adjuncten Th. Norlin under 14 dagar räknade från den 26 September på grund af sjukdom (Procanc. Skrifv. d. 27 Sept. 1866); E. O. Professor O. Torell under November månad, för att inom 1866 års utgång kunna till besvarande upptaga Haarlemer Societetens prisfråga för 1866 (Procanc. Skrifv. d. 30 Oct. 1866); Professor Th. Wisén från den 24 Mars till den 16 April för företagande af en resa i enskilda angelägenheter (Procanc. Skrifv. d. 24 Mars 1867); t. f. Gymnastik-Läraren, Löjtnant B. A. Ridderborg under 14 dagar, räknade från den 2 Maj 1867, för att deltaga i vapenöfningar vid Kongl. Norra Skånska Infanteri-Regementet (Procanc. Skrifv. d. 23 April 1867); Professor C. F. Naumann från de offentliga föreläsningarne under första hälften af Maj månad, för att påbörja sitt arbete såsom invald ledamot i en kommité för uppförandet af ett Döfstummeinstitut i Malmöhuslän (Procanc. Skrifv. d. 27 April 1867); Adjuncten F. W. C. Areschoug från den 29 April till den 15 Maj, för att bereda sig till företagandet af en utländsk resa i vetenskapliga ändamål (Procanc. Skrifv. d. 29 April 1867); Adjuncten M. Weibull från den 26 April till vårterminens slut, för att odelad egna sin tid åt det honom af Lunds Consistorium Acad. gifna uppdraget att till jubelfesten 1868 i tryck utgifva Lunds Academis historia (Procanc. Skrifv. d. 27 April 1867); Adjuncten W. E. Lidforss under sednare hälften af Maj månad för enskilda angelägenheter (Procanc. Skrifv. d. 13 Maj 1867). Såsom Riksdagsfullmäktig för Lunds stad har Professor J. G. Agardh varit från Universitetet frånvarande under detta årets riksdag. Undertecknad har såsom Universitetets Rector varit befriad från föreläsningar och examina från den 18 Mars till vårterminens slut.

Under uppkomne vacancer .och längre tjenstledigheter hafva till vicarier

varit förordnade: Adjuncten V. v. ZEIPEL att uppehålla professuren i mathematik hela läseåret (Canc. Br. d. 21 Aug. 1866 och 8 Jan. 1867); Adjuncten W. E. LIDFORSS professuren i nyeuropeisk linguistik m. m. från höstterminens början till den 1 November 1866 (Canc. Br. d. 21 Aug. 1866); Adjuncten TH. NORLIN professuren i dogmatik m. m. under hela läseåret (Canc. Br. d. 17 Sept. 1866); Professorn C. W. SKARSTEDT, jemte eget professorsembete, äfven professuren i exegetik under hela läseåret (Canc. Br. d. 17 Sept. 1866); Adjuncten H. A. HOLMGREN professuren i physik under hela läseåret (Canc. Br. d. 23 Sept. 1866); Adjuncten P. J. H. LEANDER professuren i theoretisk philosophi under höstterminen 1866 (Canc. Br. d. 30 Aug. 1864); Adjuncten F. W. C. ARESCHOUG professuren i botanik under vårterminen 1867 (Canc. Br. d. 8 Jan. 1867); Professor PH. HUMBLA dels såsom Adjunct ej mindre professuren i civilrätt m. m. än föreläsningar och examina såväl i criminalrätt som laghistoria, dels de till sistnämnde ämne hörande lärareåliggandeu, sedan han blifvit utnämnd till professor i civilrätt m. m. (Canc. Br. d. 18 Jan. 1867); Utnämnde Adjuncten TH. N. SJÖBERG föreläsningar och examina i criminalrätt under vårterminen (Canc. Br. d. 18 Jan. 1867); Academi-Kamreraren O. G. REGNELL Academi-Räntmästarebefattningen från årets början (Canc. Br. d. 22 Jan. och 6 April 1867); e. o. Kammarskrifvare C. G. v. SYDOW Academi-Kamereraretjensten (Canc. Br. d. 22 Jan. och 6 April 1867); Docenten M. K. LÖWEGREN professuren i chirurgi och obstetrik från den 14 Mars till vårterminens slut (Canc. Br d. 13 Mars 1867).

Under detta år har **Hans Maj:t Konungen** i nåder behagat tilldela utmärkelse åt tvenne af Universitetets lärare och åt en dess tjensteman. Till Riddare af Kongl. Nordstjerneorden hafva blifvit utnämnde Professorn i Grekiska Språket och Censorn vid afgångsexamina från Elementar-Läroverken, Philos. Doctor C. W. LINDER; En af de Aderton i Svenska Academien, Riddaren af Kongl. Danska Dannebrogsorden, Professorn i Æsthetik, Philos. Doctor G. LJUNGGREN och Bibliothekarien, Philos. Doctor E. W. BERLING.

Medelst nådig skrifvelse den 29 Juni 1866 har **Kongl. Maj:t** täckts tillkännagifva, att Rikets Ständer vid den Riksdag, som sistlidet år tilländagick, åt Universitetet beviljat följande anslag:

1). Sedan Kongl. Maj:t gjort nådig framställning om förhöjning i anslagen för Biblioteket med 1800 R:dr, för Zoologiska Institutionen med 200

R:dr och för Chemiska Institutionen med 700 R:dr; så hafva samma anslag beviljats med tillhopa 2,700 R:dr.

2). Likeledes har på Kongl. Maj:ts derom gjorda nådiga framställning beviljats ett årligt anslag af 2000 R:dr till underhåll och förbättringar af Universitetets byggnader.

3). Sedan Kongl. Maj:t i nåder föreslagit Rikets Ständer anvisandet af 2,500 R:dr till lön åt en Adjunct i Chirurgi och Obstetrik, så hafva Rikets Ständer på det sätt bifallit nämnde nådiga framställning, att för berörde ändamål anvisats ett årligt anslag af 2000 R:dr.

4). Med bifall till Kongl. Maj:ts nådiga proposition har till höjande af de sex Docentstipendierna från 500 till 750 R:dr beviljats en tillökning af 1,500 R:dr i det åt Universitetet förut beviljade anslaget till Docentstipendier.

5). På det att innehafvarne af de båda vid såväl Lunds som Upsala Universitet inrättade s. k. rörliga Adjuncturer, för hvilka lönen var bestämd till 2000 R:dr, måtte varda berättigade att efter tjensteålder, lika med öfrige Adjuncter, tillträda högre Adjunctslön, hafva Rikets Ständer anvisat ett belopp af 2000 R:dr för båda Universiteterna att dem emellan lika fördelas.

Under den 28 December 1866 har **Kongl. Maj:t** i nåder förordnat, att extra ordinarie Professor, som erhållit förordnande att förestå profession, under den tiden må vara berättigad till säte och stämma i vederbörande facultet vid alla de tillfällen, då ordinarie Professor sjelf är af giltiga skäl hindrad, att i faculteten intaga sitt rum, äfvensom ock under samma förutsättningar och så vidt jäfsförfall ej mellankommer, till säte och stämma i Consistorium Majus, då ärende der skall förekomma, som afser tillsättande af lärarebeställning eller andra den af e. o. Professorn företrädda vetenskapens intressen omedelbart berörande frågor; att detta stadgande gäller äfven n. v. extra ordinarie Professorer och att e. o. Professorer, som i följd häraf till deltagande i Facultets eller Consistorii Majoris öfverläggningar och beslut inkallas, skola intaga plats näst efter ordinarie Professorerne och sins emellan efter fullmaktsåldern.

Till understöd för en ny årgång af Universitetets Årsskrift har **Kongl. Maj:t** i nåder täckts bevilja, i likhet med hvad tillförene egt rum, 1500 R:dr att utgå af innevarande års anslag till resestipendier samt läroböckers och lärda verks utgifvande (Kongl. Br. d. 1 Febr. 1867). Från samma fond hafva un-

derstöd i nåder beviljats åt Adjuncten Th. Norlin 500 R:dr, för att fortsätta forskningar i Sveriges Kyrkohistoria (Kongl. Br. d. 1 Febr. 1867) och åt Professor C. J. Tornberg 800 R:dr såsom bidrag till betäckande af trycknings-kostnader för sjunde delen af Ibn-el-Athirs verldshistoria (Kongl. Br. d. 1 Febr. 1867).

Efter det Presteståndet vid den riksdag, som afslutades 1866, i underdånighet gjort framställning om nådigt fastställande af de anordningar Ståndet beslutat i afseende på dess archiv och archivkassa, sedan Ståndet upphört att vara riksstånd, så har **Kongl. Maj:t** den 22 September 1866 i nåder förordnat, bland annat, att, så snart en allmän pensionsinrättning för Presterskapets enkor och barn i hela riket kommer till stånd, skall Ståndets archivkassa ingå i nämnde inrättning, men att, om efter tolf års förlopp någon sådan inrättning ej kommer till stånd och ej heller någon viss utsigt förefinnes, att det kan ske inom två år derefter, så skall af hela archivkassans då varande tillgångar bildas Svenska Presteståndets Stipendiifond för Theologie Studiosi, som ingå i evangelisk-lutherska kyrkans tjenst inom riket; skolande af fonden öfverlemnas tre femtedelar till Universitetet i Upsala och två femtedelar till Universitetet i Lund, hvilkas Consistorier ega förvalta medlen. Vid hvarje termins slut skola stipendierna af Theologiska Faculteten utdelas till ynglingar i knappa vilkor, som gjort sig kända för flit i Theologiska studier i förening med ett christligt sinne och ämna ingå i den svenska evangelisk-lutherska kyrkans tjenst.

H. E. Cancelleren har under året beviljat följande anslag och arfvoden ur Universitetets reservfond: till inköp af dels apparater för undersökningar medelst polariseradt ljus dels ett mikroskop för undersökning i medicinsk chemi ett belopp af 400 R:dr (Canc. Br. d. 5 Dec. 1866); till ordnandet af Anatomiska Institutionens ekonomi 1000 R:dr (Canc. Br. d. 25 Mars 1867); till nybyggnad å samma Institutions gårdsplats 430 R:dr 25 öre (Canc. Br. d. 6 April 1867); åt t. f. Academikamreraren C. G. von Sydow för ledning af Studentcorpsens sångöfningar under året 300 R:dr (Canc. Br. d. 31 Dec. 1866); till Academi-Pedellen P. Johnsson i ersättning för mistade sportler 150 R:dr att årligen utgå till dess ny stat varder för Universitetet fastställd (Canc. Br. d. 19 Dec. 1866); äfvensom åt aflidne Conservatorn L. Kjellmans son Edvard förunnats att fortfarande ett år åtnjuta det honom be-

viljade årliga understöd af 40 R:dr, som med sistlidne November månads utgång skulle upphört (Canc. Br. d. 5 Dec. 1866).

Sedan Cancellers-Embetet under den 26 September 1865 till det vid Universitetet inrättade Philologiska Seminariet från reservfonden beviljat ett anslag stort 1000 R:dr, hvaraf ett hundra R:dr skulle få användas till uppköp af böcker och 900 R:dr till premier för de studerande vid Seminariet, har Cancellers-Embetet tillåtit att lika stort belopp må för ytterligare två år få för sagde ändamål utanordnas (Canc. Br. d. 19 Dec. 1866).

I öfverensstämmelse med Consistorii Academicii underdåniga förslag har **Kongl. Maj:t** i nåder förordnat, att de för tvenne vetenskapsidkare vid Lunds Universitet bestämda resestipendier skola för 1867 tilldelas: det större, 1800 R:dr, åt Adjuncten i Botanik, Doctor F. W. C. Areschoug och det mindre, 1200 R:dr, åt e. o. Professorn, Doctor O. M. Torell (Canc.. Br. d. 31 Dec. 1866).

De anslag, hvilka, efter det t. f. General-Directören och Commendören N. J. Berlin mottagit Kongl. Maj:ts nådiga förordnande att vara Ordförande uti Dess och Rikets Sundhets-Collegium, tilldelades Adjuncterna Trägårdh och Lang såsom lärare i Medicinsk Chemi och Pharmacologi, hafva äfven under detta Academiska år till dem utgått.

Sistlidet års anslag af 750 R:dr till yngre Academiska Lärare, hvilka under året förestått någon professur, har på Consistorii Academici vördsamma förslag blifvit af H. E. Cancelleren sålunda fördeladt, att 175 R:dr tillerkänts en hvar af Adjuncterna K. A. Holmgren, E. V. von Zeipel och G. J. H. Leander, hvilka under nämnde års begge läseterminer förestått professur; 87 R:dr 50 öre åt Adjuncten i Botanik F. W. C. Areschoug och E. O. Professor O. M. Torell, som under årets vårtermin uppehållit professorsembete och 50 R:dr åt Adjuncten W. E. Lidforss, som från höstterminens början till den 1 November förestått professuren i Ny-Europeisk linguistik (Canc. Br. d. 17 Jan. 1867).

Docentstipendier innehafvas för närvarande af Docenterna O. Svahn, K. F. Södervall, H. B. Svensson, H. Yllander samt utnämnde Adjuncten A. Th. Sjöberg. Ett sådant Stipendium är ledigt.

Några nya Stipendii-Stiftelser för Studerande vid Lunds Universitet hafva under detta år icke blifvit gjorda. Universitetet har dock haft glädjen erfara, huruledes genom ett klokt och lofvärdt förvaltande af den, äfven för Stipen-

diers bildande afsedda von Rejserska donationen, ett resestipendium under detta år för första gången kommit en af Universitetets söner till godo. Detta Stipendium, som utgår med 400 R:dr årligen, har på förslag af Consistorium Academicum blifvit, i öfverensstämmelse med stipendiiförfattningen, af Landshöfdingen i Christianstads Län, Hofmarskalken m. m. Grefve A. K. Wachtmeister tilldeladt Amanuensen Elof Tegnér.

Universitetets Institutioner och Samlingar hafva blifvit riktade såväl genom många dyrbara gåfvor som genom inköp och föreståndarnes nit och omtanka.

Universitets-Bibliotheket har under årets lopp erhållit gåfvor af Kejserl. Franska Regeringen, L'Institut Impérial de France, Académie des Sciences & Lettres i Montpellier, Société Archéologique i Orleans, Société de Numismatique i Brüssel, R. Istituto Lombardo di Scienze Lettere ed Arti i Milano, R. Istituto Veneto di Scienze Lettere ed Arti, Academia Pontificia de'Nuovi Lincei i Rom, Kongl. Observatorium i Greenwich, Royal Dublin Society, Literary and Philosophical Society i Manchester, Smithsonian Institution i Washington, Museum of Comparative Zoology i Cambridge U. S., The Ohio State Agricultural Society i Columbus U. S., The U. S. Sanitary Commission i New-York, Natural History Society i Montreal, Société des Sciences Naturelles i Neuchatel, Société de Physique & d'Historie naturelle i Génève, Naturforschende Gesellschaft i Basel, Antiquarische Gesellschaft dersammastädes, Koninkl. Akademie van Wetenschappen i Amsterdam, Académie Impériale des Sciences i S:t Petersburg, Société Impériale des Naturalistes i Moscou, Estländska literära Sällskapet i Reval, Königl. Akademie der Wissenschaften i Berlin, Kongl. Preuss. Statistiska Byrån dersammastädes, Archæologische Gesellschaft dersammastädes, K. K. Akademie der Wissenschaften i Wien, K. K. geologische Reichsanstalt dersammastädes, K. K. zoologisch-botanische Gesellschaft dersammastädes, K. K. geographische Gesellschaft dersammastädes, Königl. Bayer. Akademie der Wissenschaften i München, Kaiserl. Leopoldino-Carolinische deutsche Akademie der Naturforscher i Dresden, Königl. Sächs. Gesellschaft der Wissenschaften i Leipzig, Kongl. Sachsiska Statistiska Byrån, Fürstl. Jablonowskische Gesellschaft i Leipzig, Naturforschende Gesellschaft i Danzig, Naturwissenschaftlicher Verein für Sachsen u. Thüringen i Halle, Physikal. Medicinische Gesellschaft i Würzburg, Kongl. Danske Videnskabernes Selskab i Köpenhamn, Naturhistoriske Forening dersammastädes, Isländska Literära Sällskapet dersammastädes, Kö-

penhamns Magistrat, Kongl. Norske Videnskabernes Selskab i Throndhjem, Norske Oldskrift-Selskabet i Christiania, Kongl. Norska Departementet for det Indre, Universiteterna i Christiania, Helsingfors, Upsala, Bern, Bonn, Breslau, Erlangen, Freiburg, Greifswald, Göttingen, Halle, Heidelberg, Jena, Kiel, Königsberg, Köpenhamn, Leipzig, Lüttich, Marburg, München, Rostock, Strassburg, Tübingen, Zürich, Universitetet i Melbourne (Australien), Gymnasium i Hamburg, Byrån för Sveriges geologiska undersökning, Kongl. Topografiska Korpsens Chefs-embete, Andre Bibl. Amanuensen D:r F. E. Braune, Agronomen Z. Cajander från Finland, framl. Prosten Joh. Fransén i Laholm, Herr O. S. de Fresé i Göteborg, Geheime-Regeringsrådet E. Gerhard i Berlin, E. O. Bibl. Amanuensen D:r H. Hallbäck, Professor Martin Hammerich i Köpenhamn, Professor Hébert i Paris, Professor H. Henrichs i Jowa U. S., Öfverintendenten m. m. Chr. Holst i Christiania, Landshöfdingen m. m. Grefve P. Lewenhaupt, Läroverks-Adjunkten D:r A. C. Nerman i Malmö, Studeranden C. F. O. Nordstedt, Boktryckaren H. Ohlsson, Professor E. M. Olde, Förste Bibl. Amanuensen Aug. Palm, Professor N. Tengberg, Professor C. J. Tornberg, Läroverks-Adjuncten D:r A. P. Winslow i Göteborg, framl. Doktorinnan U. Zenius f. Holmbergson. Gåfvorna finnas specificerade i den årligen utkommande accessions-katalogen.

Historiska Museum har under året genom gåfvor erhållit följande tillökning; Från Universitetets Naturhistoriska Museum: trenne djurfigurer förfärdigade af snäckor och 2:ne smärre i sten utskurna flaconer, samtliga från China samt ett stycke barkbröd från Dalarne; af Ingeniör E. Olbers: 2:ne fragmenter af stenredskap af ovanlig form, funna på Oroust i Bohuslän; af Stud. Alb. Ringius: 2:ne trekantiga flintpilar af 4 $^{1}/_{2}$ och 3 tums längd, samt en mindre, hjertformig dylik af 1 t:s längd; af Med. Lic. G. E. Westergreen: 2 harpuner af ben och en fisk-korg från Sydamerika; af Kyrkoherden A. G. Schröder i Cimbris: En pålstaf af brons, 5 $^{1}/_{2}$ t. lång, öfverdragen af ærugo nobilis, funnen i Cimbris; af Stud. C. Ericsson: En mindre, slipad flintbila af 3 t:s längd; af Handl. A. Ekbergs sterbhus: En silfversked, vägande 8 lod, med latinsk inskription och initialerna P. I. S. — K. N. D. samt årtalet 1654; af Professor N. Tengberg: Tvenne slipade flintbilor af ljusgrå flinta, funna vid Wanstad, af 13 och 11 $^{1}/_{2}$ tums längd, en 9 t. lång bila af trapp, funnen vid Amalielund, en flintknif, funnen i Hoby mosse, 6 t. lång, en d:o från Verpinge 5 $^{1}/_{2}$ t. lång, en d:o 5 t. lång samt 2:ne lansspetsar af flinta af 5 och 4 $^{1}/_{2}$

tums längd; från Domkyrkorådet i Lund: den Lunds Domkyrka tillhöriga, förut begagnade biskopskåpa och mitra. På Consistorii tillstyrkan och efter af H. Cancellers-styrelsen erhållet medgifvande har Museum för det billiga priset af 1200 R:dr R:mt inköpt en betydlig samling af fornsaker, tillhöriga Landtbrukaren v. Gerber, oberäknadt fragmenter och kuriosa utan egentligt intresse för den antiqvariska och ethnographiska forskningen tillsammans utgörande omkr. 1750 olika föremål. Bland dessa tillhöra något öfver 1600 stenåldern, bestående af vapen och redskaper af flinta och andra stenarter, samt af ben, de öfriga utgöras dels af vapen och redskaper från brons- och jernperioderna, dels af åtskilliga föremål af konst- och kulturhistoriskt intresse. Den ansenliga tillökning, Museum sålunda vunnit, gör behofvet af en mera utvidgad lokal, än den nuvarande, som redan förut varit trång och otillräcklig, ännu mera känbart. Hela den betydliga v. Gerberska samlingen äfvensom en stor del af hvad som under de sednare åren genom gåfvor och köp erhållits, har af brist på utrymme ej kunnat ordnas och uppställas, hvadan ett af de trenne rum, som Museum för närvarande disponerar, måste begagnas till förvaringsrum för dessa ännu oordnade saker, och tillfölje häraf den i detta rum förut inrymda, dyrbara Nilssonska samlingen ej kunnat hållas för allmänheten tillgänglig. En väl behöflig förändring i sättet för samlingarnes uppställning och fördelning har äfven på grund af dessa missgynnande omständigheter måst uppskjutas till dess en större och för det helas ändamålsenliga och öfverskådliga anordning lämpligare lokal blifvit upplåten. Då härtill kommer, att "Föreningen för Skånes Fornminnen och Historia" för att så mycket som möjligt på en punkt samla provinsens fornminnen, beslutat att till förvaring åt Universitetets Historiska Museum öfverlemna de fornsaker, nämnda Förening genom gåfvor och köp kan komma att förvärfva, blir härigenom behofvet af större utrymme för samlingarne i sin helhet så mycket mera oafvisligt.

Den *Zoologiska Institutionen* har äfven under detta akademiska året erhållit många prof på allmänhetens välvilja. Utrymmet medgifver icke att här nämna alla dem, som med gåfvor bidragit till samlingarnas förökande eller de studerandes tillgång på materialier för zool. undersökningar och zootom. öfningar, utan får jag hänvisa till den redogörelse härför, som vid hvarje års slut af föreståndaren publiceras. Dock kan jag icke underlåta att äfven här framhålla Institutionens förbindelse till H:rr Prof. J. Agardh, Charles Anders-

son, som från Caplandet hitsändt 380 præp. skinn af foglar jemte några däggdjur, Adj. Brunius på Alnarp, Cand. Crona, Cand. Lytkens, Adj. D:r Odenius, D:r P. Olsson, Conservator Roth, Pastor Sjören, Adj. D:r Westerlund i Ronneby. De Palæontologisk-geognostiska samlingarna hafva erhållit tillväxt företrädesvis genom gåfvor af H:rr D:r Holmström, D:r Lundgren, Stud. Linddahl, Ingeniör Olbers, Prof. Torell och Doc. Törnqvist. — Genom köp och byte hafva de zoologiska samlingarna också vunnit någon förkofran. Åtskilliga skeletter och andra præparater till belysande af djurens byggnad och lefnadssätt hafva under året blifvit förfärdigade och uppstälde. På de dagar, Museum hålles öppet för allmänheten, har det varit besökt af sammanlagdt 2,700 personer. — Sedan omkring 1 1/2 år har Conservatorn gått allmänheten tillhanda med undersökning af svinkött och hafva under tiden trichiner påträffats i större eller mindre mängd hos 11 svinkreatur, de flesta från staden eller närmaste trakten; i sammanhang härmed torde förtjena nämnas, att bland 21 kattor, som under året blifvit af de studerande använda för zootomiska studier, hafva 12 varit behäftade med trichiner.

Å *Kemiska Laboratorium* hafva vidtagits åtskilliga mindre genomgripande ändringar och förbättringar i inredningen, anbragts ett större torkskåp jemte afdunstnings- och distillationsapparat af koppar i sammanhang med förut befintliga ångpanna, anlagts iskällare o. s. v., att ej nämna inköp af gasapparater och andra förnödenheter af samma art. Hvad *Mineralsamlingen* beträffar, har denna vunnit sin ojemförligt vigtigaste tillökning genom en gåfva från Vetenskaps-Akademien af omkring 700 vackra mineralexemplar, för hvilken särdeles värdefulla gåfva Universitetet står i särskilt förbindelse hos Professor Nordenskiöld, som ej endast till samlingens öfverlåtande hit väsendtligen medverkat, utan ock åtagit sig den ingalunda ringa mödan med dess utläggande och ordnande. För införlifvande af detta betydliga tillskott med den förut varande samlingen äro 4 nya mineralskåp anskaffade.

Fysiska Instrumentsamlingen har under året ökats med en dyrbar apparat, nemligen Regnaults luft-termometer. Uti de praktiska öfningarne i laboratoriet hafva 3 studerande deltagit.

Anatomiska Institutionens samlingar hafva under det tilländagångna läseåret blifvit förökade med många värdefulla præparater, ibland hvilka särskilt må omnämnas; *Skeletter:* 19-årig qvinna, præpareradt af Vaktmästaren Cato;

15-årig gosse, præpareradt af Institutionsföreståndaren, Prof. NAUMANN; Dasypus villosus, Fiber Zibethicus, Capromys Fournieri, Thylogale brevicaudata, inköpte af densamme, likaså Rhamphastus erythrorhynchus, præpareradt af Vaktmästare CATO; Ardea Cinerea, skänkt af Adjunct SCHWEDER, præpareradt af Vaktmästare CATO, Catarrhactes chryscoma, 2 exemplar, skänkte af Med. Licent. E. WESTERGREN, præparerade af Vaktm. CATO. Exocœtus volitans, skänkt af Med. Cand. L. SCHRÖDER, præpareradt af Institutionsföreståndaren; *Cranier:* Apa, skänkt af Med. Stud. STRIDBECK, Canis famil. leporarius Smoland. skänkt af densamme; Myrmecophaga Jubata och Hydrochœrus Capybara, inköpte af Institutionsföreståndaren, Bos taurus, skänkt af Grefve M. G. DELA GARDIE; *Hela djur:* Tarsius spectrum, inköpt, Dasypus novemcinctus, skänkt af Med. Lic. A. WESTERGREN, en art af slägtet Hydrophis, skänkt af Med. Cand. L. SCHRÖDER, Salamandra maxima, inköpt af Institutionsföreståndaren. Följande gipsafbildningar hafva af densamme blifvit inköpta: Neanderthaler-Skallen, Pterodactylus crassirostris, Mystriosaurus longipes, Ichthyosaurus tenuirostris, Holoptychius nobilissimus. Dessutom hafva tvenne mindre lådor, innehållande Mikroscopiska præparater blifvit skänkte af D:tr O. GYLLENSCHIÖLD.

Under läseårets dissectionstid hafva till Anatomisalen blifvit införda 32 lik. 20 dissekanter hafva deltagit i arbetena och 130 större partier hafva blifvit utdelade till præparation.

Vid *Pathol.-Anatomiska inrättningen* hafva blifvit præparerade, bestämda och katalogiserade så väl de uti gamla samlingen befinteliga specimina, som de, hvilka från Lazarettet emottagits eller af ledamöter af härvarande Läkaresällskap blifvit skänkta, eller blifvit tillvaratagna vid de Medicolegala obductioner, som vid inrättningen företagas. Sådana obductioner hafva under året i så tillräckligt antal förekommit, att hvarje Medicinæ Candidat haft tillfälle att såsom praktiskt prof för Medicinæ Licentiat-examen få göra minst trenne sådana.

Den *Chirurgiska Instrument- och Apparatsamlingen* har blifvit förökad med 252 nya instrumenter och apparater. Kostnaden för dessa, uppgående till 1588 Rdr 97 öre, är bestridd af det för denna samling i Universitetets stat faststälda anslag.

Vid de *Kliniska afdelningarne* på härvarande Läns-Lazarett har undervisningen oafbrutet fortgått från den 15 Sept. 1866 till den 15 Maj detta år. På den Medicinska afdelningen hafva under denna tid 311 patienter blifvit vårdade. På den chirurgisk-ophtalmiatriska, på hvilken 61 operationer blifvit verkstälda,

har de sjukas antal utgjort 300 och på den syphilitiska 241. Den obstetriska afdelningen, som för närvarande endast räknar 5 sängar, har under nämnde tid begagnats af 56 barnaföderskor. De tjenstgörandes antal har utgjorts af 12 på hvardera af de trenne förstnämnde afdelningarna. Vid den Obstetriska Kliniken, der endast Medicinæ Candidater tjenstgöra, hafva 6 verkstält den i gällande författning föreskrifna tjensgöringen. Adjuncten TRÄGÅRDH, som under detta, liksom under närmast föregående år, förestått den Syphilitiska Kliniken, har derjemte fortfarande förrättat alla på Lazarettet förekommande obductioner, och dervid redogjort för sig företeende pathologiska förhållanden. Derigenom att den nya Lazarettsbyggnaden med all sannolikhet före detta årets utgång blifver fullständigt inredd och försedd med nödig utredning är ett betydligt förökande af materialet för den Kliniska undervisningen att motse. Tillökningen i sängantalet på afdelningarna för ut- och invertes sjuke kommer att uppgå till omkring 100, och på den Obstetriska till 7, så att framdeles 252 patienter kunna samtidigt vårdas på Lazarettets samtliga afdelningar.

Vid *Institutionen för Medicinsk och Physiologisk Chemi*, hvilken har med den Chemiska gemensam laborationslokal, hafva laborationsöfningarne som vanligt endast egt rum under den sednare hälften af terminerna. Laboranternas antal har under vårterminen uppgått till 14. Institutionens instrumentsamling har genom det af H. E. Cancelleren beviljade extra anslaget af 400 Rdr Rmt blifvit ökad med ett mikroscop och en Mitscherlichs polarisationsapparat; jemväl är en polarisationsapparat enligt Soleil med de af Ventske vidtagna förbättringarne för institutionens räkning beställd. — De *zoochemiska samlingarne* hafva under årets lopp blifvit riktade med en del præparater, hvilka till största delen framstälts af de laborerande. Den med denna Institution förenade *Pharmacologiska samlingen* har blifvit förökad med flera præparater och droger, skänkte af Herr Apothekaren och Riddaren BJÖRKBOM i Malmö.

Den nya *Astronomiska Observatorii-byggnaden* är nu färdig. Flera astronomiska instrumenter, bland dessa den af Adjuncten N. C. DUNÉR förärade 4 tums refractorn med Gaussisk objectiv och parallactisk uppställning, hafva redan blifvit uppsatte. Före nästa termins början kommer äfven den stora refractorn att på sin plats anbringas.

Det första iordningställandet af den nya *Botaniska Institutionen* är snart afslutadt. Sedan samlingarne under året kunnat inflyttas i den nya Musei-

byggnaden, har ordnandet af desamma blifvit påbegynt. En del af de nödiga vextskåpen har blifvit anskaffad. Det extra-Europeiska herbariet är till det hufvudsakligaste redan ordnadt. Uppklistring af de Europeiska Vexterne pågår för närvarande. Glas hafva blifvit anskaffade till de physiologiska samlingarne. Ett exemplar af den underbara och sällsynta *Welwitschia mirabilis,* en gåfva af H:r Charles Andersson, vår ryktbare landsman i Södra Africa, utgör Museets förnämsta prydnad. — I trädgården äro sjelfva vexthusen färdiga; de som under vintren varit begagnade hafva visat sig särdeles fördelaktiga för vexterne. Inredningen är ännu ofulländad i några hus, som derför ännu stå obegagnade. Utflyttningen af den gamla trädgårdens vexter till den nya lokalen är i det närmaste afslutad. Att en del af äldre utflyttade exemplar skulle dö bort var att förutse; de flesta hafva dock gått till och intaga nu sina nya platser, ordnade efter naturliga förvandtskaper. Enär trädgårdens utrymme det medgaf, hafva träd och buskar icke blifvit frånskiljda örterne, de perenna vexterne icke från de annuella, med hvilka de enligt systematiska grunder borde sammanföras. Vid familjernes ordnande på en lokal, som ligger öppen för vindarne, har jemte det en häck af stormträd blifvit planterad i de omgifvande vallarne, man sökt skaffa skydd äfven derigenom, att, så vidt möjligt varit med bibehållande af en systematisk ordning, grupperne blifvit rangerade så, att de ofullkomligare phanerogamerne (de *apetala* vextfamiljerne), hvilka vanligen utgöras af träd och buskar, intaga trädgårdens utkanter, hvaremot de fullkomligare vextfamiljerne med *polypetala* blommor bilda ett inre bälte, och de med *gamopetala* intaga trädgårdens midt. Utom den hjelp Institutionens målsmän haft af vår egen nitiske Trädgårdsmästare H:r Fredrichsen, hafva de önskat vid detta tillfälle särskilt få uttala sin tacksamhet för den hjelp af mångahanda art, som den Botaniská-Trädgårdens i Köpenhamn utmärkte ledare H:r Weilbach ofta lemnat dem. — Vid ett kommande tillfälle torde en öfversigt af kostnaden för flyttningen och en redogörelse för användandet af anslaget böra meddelas. Af det som ännu återstår att göra torde böra förnämligast nämnas uppbyggandet af ett mindre hus till kolbod m. m., af murade drifbänkar, samt macadamiseringen af gångarne närmast vexthusen, hvilket allt blifvit uppskjutet i hopp att dertill skulle kunnat få användas de materialier, som vid rifningen af de utdömda husen i den gamla Botaniska Trädgården beräknats kunna komma den nya Institutionen till godo.

Universitetets *Myntkabinet* har under det nu förflutna året vunnit en icke obetydlig tillväxt af Grekiska och Romerska mynt, inköpta dels på auctionen af afl. Conference Rådet THOMSENS samling, dels af Kongl. Myntkabinettet i Köpenhamn. Mer och mindre dyrbara gåfvor hafva erhållits af Kongl. Vitterhets, Historie och Antiquitets Akademien i Stockholm, Enkefru Biskopinnan AGARDH, Professorn OLDE, Consuln UNÉR i Norrköping, Fru AUGUSTA LILIENBERG, Handl. A. EKBERGS Sterbhus, Adjuncten DUNÉR, Stud. C. ERICSSON, Medic. Stud. J. GÖRANSON, H:r R. MÜNTER i Landskrona, Vaktmästaren C. F. LUNDBERG och Prof. TORNBERG.

Till det Academiska *Musik-Kapellet* har Herr Löjtnant F. FRÖDING skänkt: Trio för Piano, Violin och Violoncell af J. E. Gille samt quartett för 2 violiner Viola och Violoncell af W. Bauck.

Fysiografiska sällskapet, Läkaresällskapet samt öfriga härvarande vetenskapliga föreningar hafva under året varit verksamma och vid det under förra året vid vårt Universitet inrättade Philologiska Seminariet har arbetet oafbrutet fortgått. Antalet studerande som begagnat sig af detta seminarium var under höstterminen 2 och under vårterminen 5.

Såsom ledamöter i Consistorium Acad. Minus hafva tjenstgjort, utom Rector och pro-Rector, Prof. WAHLGREN: Professorerna LJUNGGREN, OLDE, LINDER och HAMILTON.

Till Decaner hafva varit utsedde: i Theologiska Faculteten Prof. OLBERS; i Juridiska Prof. HAMILTON; i Medecinska Undertecknad och i Philosophiska Prof. LINDER.

Universitetets Lärarepersonal utgöres för närvarande af 26 ordinarie Professorer, 1 e. o. Professor, 18 Adjuncter, 15 Docenter och 3 Exercitii-Mästare. En professur och 2 adjuncturer äro för närvarande lediga.

Följande examina hafva under året blifvit aflagde: inför Theologiska Faculteten, Theoretisk Theologisk examen af 12 studerande, Practisk Theologisk examen af 7; inför Juridiska Faculteten, Juris Utriusque Candidat-examen af 1, examen för inträde i Rättegångsverken af 11. Inför Medicinska Faculteten hafva 2 aflagt Medicinæ Licentiat-examen och 5 Med. Cand. examen och inför Philosophiska Faculteten har Philosophisk Candidat-examen blifvit aflagd af 7, Medico-philosophisk examen af 7, Juridico philosophisk examen af 2, Juridico-philosophisk præliminär examen af 8, examen Stili Latini pro gradu philosophico

af 15, examen Stil. Lat. pro gradu medico af 4, exam. Stil. Lat. pro examine theologico-philosophico af 2 och Completteringsprof för fullständig afgångsexamen af 5.

Med föranledande af professor LYSANDERS derom väckta och af Consistorium tillstyrkta framställning har Cancellers Embetet förordnat att examensskyldigheten i latinska språket må sålunda fördelas emellan professorn och adjuncten i nämnda ämne att den förre anställer tentamina samt muntliga och skriftliga examina i philosophiæ-candidat-examen, i theologico-philosophisk examen samt i juridico-philosophisk examen äfvensom då fråga förekommer om complettering af studentexamen, hvaremot adjuncten tillkommer dels att anställa tentamina och examina i medico-philosophisk examen och juridico-philosophisk examen dels att uti faculteten i professorns ställe deltaga i bedömande af de skrifteliga prof, som föregå medico-philosophiska examen. (Canc. br. d. 6 April 1867).

Under sistlidne höstterminen voro 354 studerande vid Universitetet närvarande och under nu tilländagående vårtermin har de närvarande studenternas antal varit 319. Af dessa sednare hafva 42 studerat Theologi, 38 Juridik, 36 Medicin samt 203 idkat studier, som ligga inom den Philosophiska Facultetens område. 43 studerande hafva under året blifvit i Studentmatriklen inskrifne.

Uti de föreskrifne vapenöfningarne för de beväringsskyldige bland de studerande hafva under året deltagit 14 af första och 25 af andra klassens beväring.

Premier för flit och framsteg i studier hafva för år 1866 blifvit tilldelade; inom Theol. Faculteten, Studeranderna C. A. LUNDGREN, N. J. GISSLANDER och C. G. CEDERBERG alla af Skånska Nationen; inom Jurid. Fac., Phil. D:tr, Juris Utriusque Candidaten P. ASSARSON och Stud. J. LARSSON, Skåningar samt W. ANDERSSON, Smål.; inom Med. Fac., Med. Licent. H. LINDGREN, Smål., Med. Licent. J. AHDERSSON, Sk. och Med. Cand. A. FEHRLUND, Sk.; inom Phil. Fac. Amanuensen A. BÄCKLUND, Sk., Phil. Cand. P. W. STRANDMARK, Smål. och Phil. Cand. O. A. W. KLEBERG Sk.

Testimonium Academicum har under året blifvit utfärdadt åt 43.

Följande Academiska skrifter och vetenskapliga afhandlingar hafva under läseåret blifvit vid Universitetet utgifna:

Af universitetets Årsskrift har andra årgången eller den för år 1865 utkommit.

Vidare har utgifvits:

"Om inflytelsen af läran om satisfactio vicaria på den lutherska dogmatiken," 135 sid., 8:o, af S. G. SVENSSON;

"Om några vermländska mineralier," 27 sid., 8:o, af N. SVENSSON;

"Om den heliga skrifts inspiration" 72 sid., 4:o, af C. WARHOLM;

"Syncretismen och dess förhållande till den lutherska kyrkans grundsatser," 179 sid., 8:o, af S. SANDBERG;

"Den christliga dogmatikens föremål, uppgift och möjlighet," 72 sid., 8:o, af C. W. WIDERSTRÖM;

"Gamla testamentets försoningslära, jemförd med Schleiermachers och v. Hofmans," 70 sid., 8:o, af M. G. ROSENIUS;

"De æterna Christi præexistentia quid in evangelio Joannis traditum est?," 56 sid., 4:o, auct. M. JOHANSSON;

"Om myopi," 86 sid., 4:o, af M. K. LÖWEGREN;

"De vi et ratione ΣΥΝΕΙΔΗΣΕΩΣ ex novo testamento repetenda," 47 sid., 8:o, auct. C. G. LINDER;

"Om Bronchotomi," Inbjudningsskrift till Professorerne J. BORELII och PH. HUMBLAS inställande i embetet, 27 sid., 4:o, af undertecknad;

"Kateketikens begrepp," 145 sid., 8:o, af G. BILLING;

"Försök till en framställning af medeltidsromanens utveckling," 89 sid., af H. H. HALLBÄCK;

"Om lagerföljden i Dalarnes undersiluriska bildningar," 20 sid., 4:o, af S. L. TÖRNQUIST;

"Entozoa iakttagna hos Scandinaviska hafsfiskar, Platyelminthes," I, 59 sid., 4:o, af P. OLSSON;

"Palæontologiska iakttagelser öfver Faxekalken på Limhamn," I, 31 sid., 4:o, af B. LUNDGREN;

"In satiras Horatianæs adversaria," 18 sid., 8:o, auct. O. JACOBI;

"De pervigilio Veneris, carmine latino, Commentatio," 37 sid., 4:o, auct. O. JACOBI;

" Iakttagelser öfver istiden i södra Sverige" 34 sid., 4:o, jemte tabeller af L. P. HOLMSTRÖM.

Slutligen får jag tillkännagifva, att i morgon Rectors-Embetet kommer att med sedvanlig högtidlighet af mig öfverlemnas åt min vederbörligen utsedde efterträdare, En af de aderton i Svenska Akademien, Riddaren af Kongl. Nordstjerneorden och Kongl. Danska Dannebrogsorden, Professorn i Æsthetik, Phil. Doctor GUSTAF LJUNGGREN. — Det föredrag jag vid detta tillfälle kommer att hålla skall handla om *Klinikens uppgift med afseende på sambandet mellan medicinsk theori och praktik.*

Vid morgondagens högtid kan Universitetet ej hoppas att se närvarande sin högt vördade Canceller, En af Rikets Herrar, f. d. Justitie-Stats-Ministern, Riks-Marskalken, Presidenten i Kongl. Maj:ts och Rikets Svea Hofrätt, Riddaren och Commendören af Kongl. Maj:ts Orden, Storkors af Kongl. Norska S:t Olafs Orden m. m. Herr Grefve **GUSTAF ADOLF SPARRE.** Vördsamt anhåller jag, att Universitetets Pro-Canceller, Biskopen i Lunds Stift, Ledamoten af Kongl. Nordstjerne-Orden, Herr Doctor **WILHELM FLENSBURG** täcktes såsom högste förman vid denna akt vara tillstädes. Jag inbjuder derjemte till denna högtidlighet Landshöfdingen i Malmöhus Län, Commendören med Stora Korset af Kongl. Nordstjerne-Orden, Storkors af Kongl. Danska Dannebrogs-Orden m. m. Herr SAMUEL GUSTAF VON TROIL; f. d. Landshöfdingen, Commendören af Kongl. Nordstjerne-Orden, Cabinets-Kammarherren m. m. Herr Grefve PATRIC ADOLF LEWENHAUPT; Universitetets Lärare, Embets- och Tjenstemän, och Studerande ungdom, samt alla i Staden varande vetenskapernas Idkare, Gynnare och Vänner.

Samlingen sker kl. 10 ³/₄ f. m. i Consistorii Academici Sessionsrum, hvarifrån processionen afgår kl. 11 till Universitetets större lärosal.

Lund den 31 Maj 1867.

C. J. Ask.

FÖRELÄSNINGAR

OCH

ÖFNINGAR

VID

CAROLINSKA UNIVERSITETET I LUND

VÅR-TERMINEN

1867.

CANCELLER

Grefve **GUSTAF ADOLF SPARRE,**

En af Rikets Herrar, f. d. Justitiæ-Stats-Minister, Riks-Marskalk,
President i Kongl. Svea Hofrätt, R. och C. af K. M. O.,
Storkors af K. N. St. O. O.

PRO-CANCELLER

WILHELM FLENSBURG

Th. och Ph. Doctor, Biskop öfver Lunds Stift,
L. K. N. O.

RECTOR

CARL JACOB ASK,

Med. och Phil. Doctor, Ch. Mag., Professor i Chirurgi och Obstetrik.

Theologiska Faculteten.

Professorer

JOHAN MAGNUS MELIN, *Th. och Ph. D., Professor i Exegetisk Theologi, Förste Theologiæ Professor och Domprost, En af de Aderton i Svenska Akademien, L. K. V. A., C. N. O.,* åtnjuter tjenstledighet såsom medarbetare i Bibel-Commissionen.

CARL OLBERS, *Ph. D., Professor i Kyrkohistoria och Symbolik, Facultetens n. v. Decanus,* framställer offentligen sextonde århundradets Reformationshistoria på lärosalen N:o 3 kl. 4 e. m.

CARL WILHELM SKARSTEDT, *Th. och Ph. D., Professor i Practisk Theologi,* föreläser offentligen på lärosalen N:r 2 kl. 9 f. m. Månd. och Tisd. öfver de nyare Pericoperna, tolkar, såsom upprätthållare af den Exegetiska Professuren, Thorsd. och Fred. Brefvet till de Hebræer samt leder homiletiska, catechetiska och liturgiska öfningar.

Professuren i Dogmatik och Moral-Theologi är ej tillsatt.

Adjunct

THEODOR VALENTIN ARNOLD NORLIN, *Ph. D. Th. C., Adjunct i Theologi, förordnad att förestå Professuren i Dogmatik och Moral-Theologi,* framställer offentligen Tisd. och Fred. kl. 10 f. m. på Anat. lärosalen den dogmatiska Theologiens historia.

En Adjunctur i Theologi är ej tillsatt.

Juridiska Faculteten.

Professorer

CARL JOHAN SCHLYTER, *J. U. D. Jubelmagister, Professor i Laghistoria, C. N. O., L. K. V. A. samt H. W. A. A.*, åtnjuter tjenstledighet för utgifvandet af Sveriges gamla lagar.

GUSTAF BROOMÉ, *Ph. D., Professor i Stats- och Process-Rätt*, föreläser offentligen på lärosalen N:r 3 kl. 9 f. m. Månd. och Tisd. Stats-Rätt, Thorsd. och Fred. Process-Rätt.

GUSTAF KNUT HAMILTON, *Grefve, J. U. C., Professor i Administrativ-rätt och Nationalekonomi, Facultetens n. v. Decanus*, föreläser offentligen på Chemiska lärosalen kl. 12 midd. Administrativrätt.

PHILIBERT HUMBLA, *Professor i Civilrätt, Romersk Rätt och Juridisk Encyklopedi samt förordnad att tills vidare förestå professuren i Laghistorien*, föreläser offentligen på lärosalen N:r 3 kl. 8 f. m. Månd., Tisd. och Thorsd. öfver de gällande kontraktslagarne angående fast egendom, och kommer Fred. att i sammanhang dermed anställa laghistoriska undersökningar eller, när tillfälle ej dertill erbjuder sig, att förklara Uplandslagens Jordabalk.

Adjunct

ALFRED THEODOR NAPOLEON SJÖBERG, *Ph. D., J. U. C., Adjunct i Administrativ-Rätt och National-ækonomi, förordnad att upprätthålla föreläsningar och examina i Criminal-Rätt*, föreläser Tisd. och Fred. kl. 11 f. m. på lärosalen N:r 1 öfver Strafflagens 4:de Capitel med öfverskrift: "om sammanträffande af brott och om förening eller förändring af straff; så ock om återfall i brott."

Adjuncturen i Allmän Lagfarenhet är ej tillsatt.

Medicinska Faculteten.

Professorer

NILS HINDRIK LOVÉN, *M. och Ph. D., Professor i Theoretisk och Rätts-Medicin, R. N. O., L. K. V. A.*, föreläser offentligen Rätts-Medicin Månd. och Tisd. samt Nervsystemets Pathologi Thorsd. och Fred. på Anat. lärosalen kl. 11 f. m.

PEHR ERIK GELLERSTEDT, *M. D., Ch. M., Professor i Practisk Medicin, Föreståndare för den Med. Kliniken, R. N. O., L. K. V. A.*, håller Kliniska föreläsningar öfver de invertes sjukdomarna på Lasarettet kl. 9 f. m. och leder de Studerandes öfningar på den Med. Kliniska afdelningen.

CARL FREDRIK NAUMANN, *M. och Ph. D., Ch. M., Professor i Anatomi, R. N. O.*, framställer offentligen på Anatom. lärosalen kl. 12 midd. Månd. och Tisd. Menniskans Anatomi samt Thorsd. och Fred. Speciel Physiologi.

CARL JACOB ASK, *M. och Ph. D., Ch. M., Professor i Chirurgi och Obstetrik, Föreståndare för den Chirurgiska och Obstetriska Kliniken. Facultetens n. v. Decanus*, håller offentligen Chirurgiska, Opthalmiatriska och Obstetriska Kliniska föreläsningar på Lasarettet kl. 8 f. m.

Adjuncter

GUSTAF SVEN TRÄGARDH, *M. D., Adjunct i Theoretisk och Practisk Medicin, förordnad att jemte Adjuncten i Chemi förestå Professuren i Med. Chemi*, föreläser offentligen Onsd. och Lörd. kl. 8 f. m. på Anat. Lärosalen Speciel Pharmacologi, håller Lörd. kl. 11 f. m. på Lasarettet Kliniska föreläsningar öfver Syphilitiska sjukdomar samt handleder vid Obductioner på Lasarettets Obductionslokal kl. 11 f. m.

MAXIMILIAN VICTOR ODENIUS, *M. och Ph. D., Adjunct i Anatomi och Prosector*, åtnjuter tjenstledighet och vistas utrikes såsom innehafvare af det Letterstedtska resstipendiet.

Adjuncturen i Chirurgi och Obstetrik är ej tillsatt.

Docent

MICHAËL KOLMODIN LÖWEGREN, *Med. Lic., Docent i Chirurgi och Ophtalmiatrik*, meddelar enskild undervisning i Ögats Refractions- och Motilitetsrubbningar.

Philosophiska Faculteten.

Professorer

CARL JOHAN DANIELSSON HILL, *Ph. D., Professor i Mathematik, R. N. O., L. K. V. A., L. U. V. S.*, åtnjuter tjenstledighet under terminen.

ADAM WILHELM EKELUND, *Ph. D., Professor i Physik, R. N. O., L. K. V. A.*, åtnjuter tjenstledighet på grund af sjukdom.

CARL JOHAN TORNBERG, *Ph. D. Th. C., Professor i Österländska språken, R. N. O.,* föreläser offentligen omvexlande Arabiska och Persiska på lärosalen N:r 3 kl. 12 midd.

JACOB GEORG AGARDH, *Ph. D., Professor i Botanik, R. N. O., L. K. V. A.,* åtnjuter tjenstledighet såsom Riksdagsfullmäktig för Lund.

AXEL NYBLÆUS, *Ph. D., Professor i Practisk Philosophi, R. N. O.,* föreläser offentligen Philosophisk Statslära på lärosalen N:r 3 kl. 10 f. m.

FREDRIK AUGUST WAHLGREN, *M. D., Ch. M., Professor i Zoologi, R. N. O.,* föreläser offentligen Allmän Zoologi Månd., Tisd. och Thorsd. samt Histologi Fred. på Physiska lärosalen kl. 10 f. m.

GUSTAF LJUNGGREN, *Ph. D., Professor i Esthetik, Litteratur- och Konsthistoria, En af de Aderton i Svenska Academien, R. N. O. och D. D. O.,* föreläser offentligen på lärosalen N:r 1 kl. 12 midd. Månd. och Tisd. den Romantiska Poesiens Historia under nittonde århundradet samt Thorsd. och Fred. om den Grekiska Byggnadskonsten.

CARL WILHELM LINDER, *Ph. D., Professor i Grekiska Språket, R. N. O., Facultetens n. v. Decanus,* föreläser offentligen på lärosalen N:r 2 kl. 8 f. m. Euripidis Phoenissæ, leder öfningarna i det philologiska Seminarium på nämnda lärosal Tisd. kl. 5 e. m. samt lemnar enskild undervisning i Grekiska skriföfningar.

EMANUEL MATHIAS OLDE, *Ph. D., Norbergsk Professor i Ny-Europeisk Lingvistik och Modern Litteratur, R. N. O., R. N. St. O. O. m. fl.,* föreläser offentligen på lärosalen N:r 3 kl. 11 f. m. Månd. och Tisd. Dante's Skaldestycke Inferno, Thorsd. och Fred. Provencalsk litteratur samt meddelar enskild undervisning i nyare lefvande språk.

CHRISTIAN WILHELM BLOMSTRAND, *Ph. D., Professor i Chemi, L. K V. A.,* föreläser offentligen Oorganisk Chemi på Chemiska lärosalen kl. 9 f. m.

DIDRIK MAGNUS AXEL MÖLLER, *Ph. D., Professor i Astronomi,* föredrager offentligen på lärosalen N:r 2 kl. 11 f. m. Mekanikens Elementer.

NIKLAS AUGUST TENGBERG, *Ph. D., Professor i Historia,* framställer offentligen Allmänna Historien från medlet af 18:de århundradet på lärosalen N:r 1 kl. 9 f. m.

ALBERT THEODOR LYSANDER, *Ph. D., Professor i Romersk Vältalighet*

och Poesi, föreläser offentligen på lärosalen N:r 1 kl. 4 e. m. Lucretius de rerum natura och Cicero de re publica samt leder öfningar i Philologiska Seminarium på lärosalen N:o 2. Lörd. kl. 6 e. m.

THEODOR WISÉN, *Ph. D., Professor i Nordiska Språken,* föreläser offentligen på lärosalen N:r 2 kl. 10 f. m. Månd. och Tisd. Eyrbyggia-Saga samt Thorsd. och Fred. Sånger ur den äldre Eddan.

OTTO MARTIN TORELL, *Ph. D., M. C., E. O. Professor i Zoologi och Geologi,* föreläser offentligen på Physiska lärosalen Onsd. och Lörd. kl. 8 f. m. öfver Däggdjuren.

JOHAN JACOB BORELIUS, *Ph. D.. Professor i Theoretisk Philosophi,* föreläser offentligen kl. 8 f. m. på lärosalen N:o 1. Philosophisk Encyklopedi.

Adjuncter

MATHIAS NATHANAEL CEDERSCHÖLD, *Ph. D., Adjunct i Grekiska Språket,* tolkar offentligen Pindarus på lärosalen N:r 3 Onsd. och Lörd. kl. 9 f. m.

MAGNUS FREDRIK BRAG, *Ph. D., Adjunct i Österländska Språken,* föreläser offentligen Hebreiska på lärosalen N:r 3 Onsd. och Lörd. kl. 10 f. m.

FREDRIK WILHELM CHRISTIAN ARESCHOUG, *Ph. D., Adjunct i Botanik och Demonstrator,* förestår Professuren i Botanik, föreläser offentligen på Botaniska lärosalen kl. 2 e. m. öfver Vextrikets naturliga familjer.

CARL ALBERT HOLMGREN, *Ph. D., Adjunct i Physik, förestår Professuren i Physik,* föreläser offentligen om Wärmet och Elektriciteten Månd. Tisd. Thorsd. och Fred. på Physiska lärosalen kl. 8 f. m.

EVALD VICTOR EHRENHOLD VON ZEIPEL, *Ph. D., Adjunct i Mathematik, förestår Professuren i Mathematik,* föreläser offentligen på lärosalen N:r 2 kl. 2 e. m. Grunderna för Differential- och Integralcalcylen.

PEHR JOHAN HERMAN LEANDER, *Ph. D., Adjunct i Theoretisk och Practisk Philosophi,* föreläser offentligen Onsd. och Lörd. kl. 9 f. m. på lärosalen N:o 2. Anthropologi.

JOHAN LANG, *Ph. D., Adjunct i Chemi, förestår jemte Adjuncten i Theoretisk och Practisk Medicin Professuren i Med. Chemi,* föreläser offentligen på Chemiska lärosalen kl. 2 e. m., Tisd. och Fred. Physiologisk Chemi och leder öfningarna på Chemiska laboratoriet.

NILS CHRISTOFER DUNÉR, *Ph. D., Adjunct i Astronomi,* föreläser offent-

ligen på Physiska lärosalen Onsd. och Lörd. kl. 12 midd. Practisk Astronomi.

CHRISTIAN CAVALLIN, *Ph. D., Adjunct i Latinska språket och Litteraturen*, föreläser offentligen Onsd. och Lörd. kl. 11 f. m. på lärosalen N:r 3 Taciti Annaler och lemnar enskild undervisning i Latinska Skriföfningar.

CARL GUSTAF THOMSSON, *Ph. D., Adjunct i Entomologi*, föreläser offentligen på Physiska lärosalen Onsd. och Lörd. kl. 11 f. m., Insecternas naturliga familjer.

CLAS THEODOR ODHNER, *Ph. D., Adjunct i Historia,* föreläser offentligen Onsd. och Lörd. på lärosalen N:r 2 kl. 10 f. m. Europas Historia under öfvergången från Medeltiden till Nyare Tiden.

WOLTER EDVARD LIDFORSS, *Ph. D., Adjunct i Ny-Europeisk Linguistik*, föreläser offentligen på lärosalen N:r 2 kl. 11 f. m., Onsd. och Lörd. Franska Språkets Historia jemte tolkning och förklaring af texten från de olika språkperioderna.

MARTIN JOHAN JULIUS WEIBULL, *Ph. D., Adjunkt i Allmän Historia,* föreläser offentligen Onsd. och Lörd. på lärosalen N:o 2. kl. 5 e. m. Europas Historia efter Westphaliska freden.

Docenter

FREDRIK EMANUEL BRAUNE, *Ph. D., Docent i Romersk Litteratur och Archeologi. e. o. Bibliotheks-Amanuens,* meddelar enskild undervisning i Latinska Språkets skrifvande.

CLAES WILHELM GABRIEL NYLANDER, *Ph. D., Docent i Chemi,* meddelar enskild undervisning i Chemi.

HERMAN EMANUEL YLLANDER, *Ph. D., V. D. M., Docent i Hebreiska språket,* lemnar enskild undervisning i Hebreiska.

OSCAR SVAHN, *Ph. D., Docent i Theoretisk Philosophi,* föreläser enskildt Månd., Tisd. och Onsd. kl. 5 e. m. på lärosalen N:r 3 Philosophiens Historia, samt Thorsd. Fred. och Lörd. kl. 5 e. m. på samma lärosal Anthropologi och Logik.

SVEN HERMAN BENJAMIN SVENSSON, *Ph. D., Docent i Nordiska Språken,* lemnar enskild undervisning i Isländska poësien under Olof den Heliges tid.

CARL EHRENFRIED VON DER LANCKEN, *Ph. D., Docent i Fäderneslandets Historia,* meddelar på begäran enskilt undervisning i Svensk Historia.

AUGUST WILHELM QUENNERSTEDT, *Ph. D., Docent i Zoologi,* genomgår för dem, som dertill anmäla sig, en kurs i Allmän Zoologi, hvarvid Milne Edvards lärobok blifver lagd till grund.

ESAIAS HENRIK WILHELM TEGNÉR, *Ph. D., Docent i de Semitiska Språken,* lemnar enskild undervisning i Syriska Språket.

KNUT FREDRIK SÖDERVALL, *Ph. D., Docent i Nordiska Språken, E. O. Bibliotheks-Amanuens,* lemnar handledning vid Studiet af Isländska Grammatiken och Snorre Sturlesons Konunga-Sagor.

SVEN LEONHARD TÖRNQVIST, *Ph. D., Docent i Palæontologi,* genomgår med dem, som så önska, en kurs i grunddragen till Geologien.

JOHAN OLOF ROSENBERG, *Ph. D., Docent i Chemi,* åtnjuter tjenstledighet.

SVEN BERGGREN, *Ph. D., Docent i Botanik,* åtnjuter tjenstledighet såsom innehafvare af det Battramska resstipendiet.

Exercitii-Mästare:

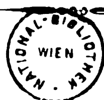
WILHELM THEODOR GNOSSPELIUS, *Kapellmästare, L. K. M. A.,* leder de Musikaliska öfningarna på Kapellsalen Onsd. och Lörd. kl. 3—5 e. m.

BROR ADOLF GEORG RIDDERBORG, *t. f. Fäktmästare och Gymnastiklärare, Löjtnant vid Kongl. Norra Skånska Infant.-Regm:t,* leder Gymnastik- och Fäktöfningar på Carolinska Elementar-läroverkets gymnastiklokal Tisd. och Fred. kl. 6 e. m.

AXEL HJALMAR LINDQVIST, *Ritmästare,* undervisar i Ritkonst Onsd. och Lörd. kl. 3 e. m. i Carolinska elementarläroverkets ritsal.

Universitetets Bibliothek hålles öppet alla helgfria dagar kl. 3—4 e. m.

De öfriga Universitetets Institutioner hållas för de studerande tillgängliga, då anhållan derom göres hos Institutionsföreståndarne.

Pris: 1 Rdr 50 öre.

